

SUDAT

Latvijas lauku saimniecību uzskaites datu tīkls

**LAUKU SAIMNIECĪBAS
DARBA EKONOMISKĀS ANALĪZES REZULTĀTI**

2016

**AGRICULTURAL HOLDINGS
RESULTS OF ECONOMIC ANALYSIS**

**Agroresursu un ekonomikas institūts
Institute of Agricultural Resources and Economics**

Rīga 2017

Sastādītāji: V. Bratka,
L. Dambiņa,
R. Filmanoviča,
I. Grāvleja-Veinberga

© Agroresursu un ekonomikas institūts
Struktoru ielā 14, Rīgā, LV-1039
tel. 67552786
E-mail: sudat@arei.lv
<http://sudat.lv>

SATURS

Attēlu saraksts	6
Tabulu saraksts	8
Tekstā lietotie saīsinājumi un abreviatūras.....	9
Ievads.....	10
I nodaļa. SUDAT saimniecību 2016. gada darbības rezultātu analīze	11
1. SUDAT izlases kopa	11
2. Saimniecību lauksaimniecībā izmantojamā zeme un ekonomiskais lielums	12
3. Lauksaimniecības zemes izlietojums	13
4. Mājlopu audzēšana saimniecībās	14
5. Ražība.....	16
6. Pārdošanas cenas	17
7. Saimniecību pamatdarbības ieņēmumu struktūra.....	20
7.1. <i>Produkcijas izlietojums</i>	23
7.2. <i>Saimniecību saņemtais atbalsts</i>	25
7.3. <i>Valsts atbalsta nozīme saimniecību ienākumu veidošanā</i>	28
8. Saimniecību neto pievienotā vērtība	30
9. Saimniecību maksātspēja	34
10. Saimniecību ieguldījumi	36
II nodaļa. Baltijas valstu lauku saimniecību darbības rādītāju salīdzinošā analīze.....	40
1. Baltijas valstu lauksaimniecības sektora un FADN izlases kopas raksturojums.....	40
2. Ražība.....	45
3. Produkcijas izlaides un izmaksu attiecība	50
4. Produkcijas izlaide uz ražošanas vienību	51
5. Specifiskās izmaksas uz ražošanas vienību.....	52
6. Nomas maksa un nomātās LIZ īpatsvars.....	54
7. Algotā un nealgotā darbaspēka ieguldījums.....	55
8. Algotā darbaspēka izmaksas	56
9. Saistību un pašu kapitāla attiecība.....	57
10. Neto pievienotā vērtība	58
11. Saimniecību ieguldījumi	60
III nodaļa. ES dalībvalstu lauku saimniecību darbības rādītāju salīdzinošā analīze	62
1. Ražība.....	63
2. Saražotās kopējās produkcijas un izmaksu attiecība	65
3. Izlaides vērtība uz ražošanas vienību	66
4. Specifiskās izmaksas uz ražošanas vienību.....	68
5. Nomas maksa un nomātās LIZ īpatsvars kopējā LIZ	69
6. Darbspēka ieguldījums	70
7. Algotā darbaspēka izmaksas	71
8. Saistību un pašu kapitāla attiecība.....	72
9. Neto pievienotā vērtība	73
10. Saimniecību ieguldījumi	75
Kopsavilkums	77
Izmantotā literatūra un avoti.....	83

ATTĒLU SARAKSTS

I nodaļa

3.1. att. Saimniecību LIZ struktūra 2016. gadā ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro), ha, %	13
3.2. att. Graudaugu struktūra 2016. gadā ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro), %.....	14
4.1. att. Vidējais mājlupu skaits 2011–2016. gadā	15
6.1. att. Vidējās augkopības produkcijas un piena pārdošanas cenas 2011.-2016. gadā, eiro par tonnu	18
6.2. att. Vidējās gaļas pārdošanas cenas 2011.-2016. gadā, eiro par dzīvsvara tonnu	18
7.1. att. Ieņēmumu struktūra 2011.-2016. gadā, eiro un %	21
7.2. att. Ieņēmumu struktūra 2016. gadā ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro), eiro un %.	22
7.3. att. Pamatdarbības ieņēmumu struktūra 2016. gadā pēc specializācijas virziena, eiro un %	23
7.4. att. Izlaides struktūra saimniecībās 2016. gadā ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro), %	24
7.5. att. Izlaides struktūra saimniecībās 2016. gadā pēc specializācijas virziena, %	24
7.6. att. ES un valsts tiešo maksājumu struktūra saimniecībās 2016. gadā ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro), eiro un %.....	26
7.7. att. ES un valsts tiešo maksājumu struktūra saimniecībās 2016. gadā pēc specializācijas virziena, eiro un %.....	27
7.8. att. Saimniecību ienākumu veidošanās ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro) 2016. gadā, eiro uz ekonomisko lielumu '000 eiro	29
7.9. att. Saimniecību ienākumu veidošanās 201. gadā pēc specializācijas virziena, eiro uz ekonomisko lielumu '000 eiro	29
8.1. att. Neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību 2016. gadā ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro), eiro un %.....	31
8.2. att. Saimniecību neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro) 2011.-2016. gadā, eiro	32
8.3. att. Saimniecību neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību 2016. gadā pēc specializācijas virziena, eiro un %.....	33
8.4. att. Saimniecību neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību, atbilstoši specializācijas virzieniem 2011.-2016. gadā, eiro	34
10.1. att. Saimniecību ieguldījumi un pašu finansēšanas līdzekļi 2015. gadā ekonomiskā lieluma grupās uz ekonomiskā lieluma vienību ('000 eiro), eiro	37
10.2. att. Saimniecību ieguldījumi un pašu finansēšanas līdzekļi 2016. gadā pēc specializācijas virziena uz ekonomiskā lieluma vienību ('000 eiro), eiro.....	38

II nodaļa

2.1. att. Kviešu ražība Baltijas valstu saimniecībās 2011.–2016. gadā, tonnas no ha....	45
2.2. att. Rudzu ražība Baltijas valstu saimniecībās 2011.– 2016. gadā, tonnas no ha....	46
2.3. att. Miežu ražība Baltijas valstu saimniecībās 2011.–2016. gadā, tonnas no ha.....	46
2.4. att. Auzu ražība Baltijas valstu saimniecībās 2011.–2016. gadā, tonnas no ha.....	47
2.5. att. Kartupeļu ražība Baltijas valstu saimniecībās 2011.–2016. gadā, tonnas no ha.....	48
2.6. att. Rapša ražība Baltijas valstu saimniecībās 2011.–2016. gadā, tonnas no ha.....	49
2.7. att. Piena izslaukums Baltijas valstu saimniecībās 2010.-2015. gadā, kg no govīm .	49
3.1. att. Produkcijas izlaides un izmaksu attiecība Baltijas valstu saimniecībās 2011.– 2016. gadā.....	50
4.1. att. Augkopības izlaide Baltijas valstu saimniecībās 2011.–2016. gadā, eiro uz 1 ha LIZ	51

4.2. att. Lopkopības izlaide Baltijas valstu saimniecībās 2011.–2016. gadā, eiro uz 1 nosacīto mājlopu vienību.....	52
5.1. att. Specifiskās augkopības izmaksas Baltijas valstu saimniecībās 2011.–2016. gadā, eiro uz 1 ha LIZ.....	53
5.2. att. Specifiskās lopkopības izmaksas Baltijas valstu saimniecībās 2011.–2016. gadā, eiro uz 1 nosacīto mājlopu vienību	54
6.1. att. Nomas maksa (eiro par ha) un nomātās LIZ īpatsvars kopējā LIZ Baltijas valstu saimniecībās 2011.–2016. gadā.....	55
7.1. att. Algotā un nealgotā darbaspēka ieguldījums Baltijas valstu saimniecībās 2011.–2016. gadā (darbaspēka vienības).....	56
8.1. att. Algotā darbaspēka izmaksas Baltijas valstu saimniecībās 2011.–2016. gadā, eiro par stundu	57
9.1. att. Saistību un pašu kapitāla attiecība Baltijas valstu saimniecībās 2011.–2016. gadā.....	58
10.1. att. Neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību Baltijas valstu saimniecībās 2011.–2016. gadā, eiro	59
10.2. att. Ražošanas neto pievienotā vērtība un ražošanas subsīdijas uz darbaspēka vienību Baltijas valstu saimniecībās 2011.–2016. gadā, eiro.....	60
11.1. att. Baltijas valstu saimniecību ieguldījumi un ieguldījumu atbalsts 2011.–2016. gadā, eiro	61

III nodaļa

1.1. att. Kviešu vidējā ražība ES dalībvalstu saimniecībās 2013.-2015. gadā, centneri no ha.	64
1.2. att. Piena vidējais izslaukums ES dalībvalstu saimniecībās 2013.-2015. gadā, kg no govīm.....	65
2.1. att. Izlaides un ražošanas izmaksu attiecība ES dalībvalstu saimniecībās 2013.-2015. gadā.....	66
3.1. att. Augkopības izlaides vērtība ES dalībvalstu saimniecībās 2013.–2015. gadā, eiro uz LIZ 1 ha	67
3.2. att. Lopkopības izlaides vērtība ES dalībvalstu saimniecībās 2013.-2015. gadā, eiro uz 1 nosacīto mājlopu vienību	68
4.1. att. Specifiskās augkopības izmaksas ES dalībvalstu saimniecībās 2013.-2015. gadā, eiro uz LIZ 1 ha.....	68
4.2. att. Specifiskās lopkopības izmaksas ES dalībvalstu saimniecībās 2013.-2015. gadā, eiro	69
5.1. att. Nomas maksa (eiro par ha) un nomātās LIZ īpatsvars kopējā LIZ ES dalībvalstu saimniecībās 2013. un 2015. gadā.....	70
6.1. att. Algotā un nealgotā darbaspēka ieguldījums ES dalībvalstu saimniecībās 2013. un 2015. gadā, darbaspēka vienības	71
7.1. att. Algotā darbaspēka izmaksas ES dalībvalstu saimniecībās 2013.-2015. gadā, eiro par stundu	72
8.1. att. Saistību un pašu kapitāla attiecība ES dalībvalstu saimniecībās 2013.–2015. gadā.....	73
9.1. att. Neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību ES dalībvalstu saimniecībās 2013.–2015. gadā, eiro	74
9.2. att. Ražošanas neto pievienotā vērtība un ražošanas atbalsts uz darbaspēka vienību ES dalībvalstu saimniecībās 2015. gadā, eiro	75
10.1. att. Ieguldījumu subsīdiju īpatsvars ES dalībvalstu saimniecību bruto ieguldījumos 2013.–2015. gadā, procentos	76

TABULU SARAKSTS

I nodaļa

1.1. tabula. SUDAT 2016. gada izlases saimniecību sadalījums atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, skaits	11
2.1. tabula. SUDAT saimniecību ekonomiskais un fiziskais lielums ekonomiskā lieluma grupās 2016. gadā	12
2.2. tabula. SUDAT saimniecību ekonomiskais un fiziskais lielums ekonomiskā lieluma grupās 2015. gadā	12
4.1. tabula. Mājlopu skaits ekonomiskā lieluma grupās 2016. gadā	15
5.1. tabula. Augkopības kultūru vidējā ražība (tonnas no ha) un piena izslaukums (tonnas no govīm) 2016. gadā ekonomiskā lieluma grupās	17
6.1. tabula. Vidējās pārdošanas cenas 2016. gadā ekonomiskā lieluma grupās, eiro par tonnu	19
6.2. tabula. Mājlopu vidējās cenas 2016. gadā, eiro par 1 mājdzīvnieku	20
9.1. tabula. Saistību īpatsvars bilancē un likviditātes koeficienti ekonomiskā lieluma grupās	34
9.2. tabula. Saistību īpatsvars bilancē un likviditātes koeficienti, atbilstoši specializācijas virzieniem	35
10.1. tabula. Saimniecību ieguldījumi un nolietojums 2010.-2016. gadā ekonomiskā lieluma grupās, eiro	36
10.2. tabula. Saimniecību ieguldījumi un nolietojums 2010.-2016. gadā pēc specializācijas virziena, eiro	38

II nodaļa

1.1. tabula. Latvijas 2013. gada lauksaimniecības struktūras aptaujas dati: saimniecību sadalījums atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, skaits	41
1.2. tabula. Igaunijas 2013. gada lauksaimniecības struktūras aptaujas dati: saimniecību sadalījums atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, skaits	42
1.3. tabula. Lietuvas 2013. gada lauksaimniecības struktūras aptaujas dati: saimniecību sadalījums atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, skaits	43
1.4. tabula. Igaunijas 2016. gada izlases saimniecību sadalījums atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, skaits	44
1.5. tabula. Lietuvas 2016. gada izlases saimniecību sadalījums atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, skaits	44

III nodaļa

1.1. tabula. ES dalībvalstu saimniecību ekonomiskā lieluma sliekšņi, saimniecību skaits izlases kopā un saimniecību vidējais ekonomiskais lielums	62
---	----

TEKSTĀ LIETOTIE SAĪSINĀJUMI UN ABREVIATŪRAS

CSP	LR Centrālā statistikas pārvalde
ES	Eiropas Savienība
EUROSTAT	Eiropas Savienības Statistikas birojs
FADN	ES lauku saimniecību uzskaites datu tīkls (Farm Accountancy Data Network - angļu val.)
FSS	Saimniecību struktūraptauja (Farm Structural Survey - angļu val.)
KSI	Kopējā standarta izlaide
LDV	Lauksaimniecības darba vienība - viens cilvēkgads (1840 stundas)
LEK	Lauksaimniecības ekonomiskais kopaprēķins
LLV	Nosacīta mājlopu vienība
LIZ	Lauksaimniecībā izmantojamā zeme
LLKC	Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs
LR	Latvijas Republika
AREI	Agroresursu un ekonomikas institūts
MLA	Mazāk labvēlīgie apvidi
NUTS	Statistikas teritoriālo vienību nomenklatūra (Nomenclature of territorial units for statistics – angļu val.)
NPV	Neto pievienotā vērtība
SI	Standarta izlaide
SUDAT	Latvijas lauku saimniecību uzskaites datu tīkls
ZM	LR Zemkopības ministrija
VPM	Vienotais platībmaksājums

Ievads

SUDAT izdevumā *Latvijas lauku saimniecības. Darba ekonomiskās analīzes rezultāti 2016* apkopota un analizēta Latvijas lauku saimniecību uzskaites datu tīklā SUDAT un ES FADN datu bāzē uzkrātā informācija. Ar to var iepazīties tikai internetā <http://sudat.lv>.

Latvija ir Eiropas Savienības dalībvalsts, kas ne tikai ļauj lauksaimniekiem pretendēt uz ES atbalsta maksājumiem, izmantot struktūrfondus, bet arī izmantot ES vienotās un harmonizētās saimniecību ekonomiskās informācijas sistēmas FADN priekšrocības un iespējas - SUDAT ir FADN komponente. FADN darbojas visās dalībvalstīs - tā izveidošanu un pamatprincipus nosaka speciāli šim nolūkam izstrādāts ES normatīvo aktu kopums. Katru gadu apkopotā informācija tiek nosūtīta Eiropas Komisijai. FADN - lauksaimnieku ienākumu līmeņa un īstenotās kopējās lauksaimniecības politikas novērtēšanas instrumenta nozīme pieaug ik gadu – tikai balstoties uz objektīvu informāciju, var pamatot Latvijas pozīciju vienotajā Eiropas ekonomiskajā telpā.

Ar Latvijas lauksaimnieku 2016. gada darbības rezultātiem un tos ietekmējošiem faktoriem iepazīstināsim šajā izdevumā. Par 2016. gadu ir apkopoti un analizēti 1000 saimniecību dati, kas vākti speciāli SUDAT vajadzībām pēc vienotas metodikas un nodrošina to savstarpēju salīdzināmību.

Publikācijā ir trīs daļas:

- informatīvās bāzes raksturojums un SUDAT saimniecību darbības rezultātu analīze,
- Baltijas valstu saimniecību darbības rezultātu salīdzinājums 6 gadu periodā,
- ES dalībvalstu saimniecību darbības rezultāti 2013.-2015. gadā.

Pamattabulas, kurās apkopoti saimniecību darba ekonomiskie rezultāti 2016. gadā, ir pieejamas 8 pamattabulās EXCEL formātā. Šis apkopojums veikts, ejot no vispārīgā (vidējiem rezultātiem valstī kopumā 1. tabula) uz konkrēto - specializācijas virzieniem (2. līdz 8. tabula), turklāt katra grupējuma ietvaros rezultāti ir apkopoti pa ekonomiskā lieluma grupām. Pamattabulās rezultāti ir parādīti līdz tādai detalizācijas pakāpei, cik atļauj konfidencialitātes prasības: ja kādā grupā saimniecību skaits ir nepietiekams, dati par šo grupu netiek publicēti, tāpēc saimniecību skaits, summējot atsevišķi pa ekonomiskā lieluma grupām, var būt mazāks par kopējo saimniecību skaitu atbilstošajā specializācijas virzienā. Ņemot vērā, ka nav iespējams nodrošināt atbilstošu pārstāvniecību, rezultāti pa reģioniem netiek publicēti.

Tā kā SUDAT metodika nemainās katru gadu, tā ir izdalīta atsevišķā publikācijā *Latvijas lauku saimniecību uzskaites datu tīkla metodika* un pieejama interneta vietnē <http://sudat.lv>.

Darba autori pateicas lauksaimniecības produkcijas ražotājiem - lauku saimniecībām un uzņēmumiem - par atsaucību un sapratni mūsu kopējā uzdevuma - objektīvas informācijas iegūšanā par norisēm un procesiem Latvijas lauksaimniecībā, Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centram un tā reģionālajām nodaļām, Lauku atbalsta dienestam, Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldei un Zemkopības ministrijai par sadarbību.

I nodaļa. SUDAT saimniecību 2016. gada darbības rezultātu analīze

1. SUDAT izlases kopa

Lai SUDAT apkopotie dati objektīvi raksturotu Latvijas lauksaimnieciskās produkcijas ražotājus un to darbības rezultātus, ir izveidota reprezentatīva izlases kopa. Par 2016. gadu ir apkopoti 1000 saimniecību dati, atbilstoši Ministru Kabineta noteikumos Nr. 195 "Lauku saimniecību uzskaites datu tīkla izveidošanas, uzturēšanas un darbības kārtība" noteiktajam skaitam – izlases kopā ietvert ne mazāk kā 1000 saimniecību. Pēc provizoriskiem lauku saimniecību struktūras apsekojuma rezultātiem 2016. gadā Latvijā bija 69,9 tūkstoši ekonomiski aktīvu lauku saimniecību, turklāt 25 251 lauksaimniecības produkcijas ražotāju virs noteiktā SUDAT ekonomiskā lieluma sliekšņa 4 000 eiro. 2016. gada SUDAT izlases kopas 1000 lauksaimniecības produkcijas ražotāju sadalījums specializācijas virzienos un ekonomiskā lieluma grupās ir dots 1.1. tabulā. 1000 izlases kopas saimniecības pārstāv 4 % saimniecību virs noteiktā ekonomiskā lieluma sliekšņa 4 000 eiro.

1.1. tabula. SUDAT 2016. gada izlases saimniecību sadalījums atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, skaits

Lieluma grupa '000 eiro Specializācijas virziens	Kodi	4 - 15	15 – 25	25 - 50	50 - 100	100 - 500	> 500	Kopā
Laukkopība	15, 16	23	33	56	72	149	21	354
Dārzenkopība	21, 22, 23	-	2	2	2	4	1	11
Ilggadīgo kultūru audzēšana	36, 38	7	2	3	2	-	-	14
Piena lopkopība	45	32	51	68	68	87	12	318
Ganību mājlopu audzēšana	46, 47, 48	27	22	19	11	7	0	86
Cūkkopība un putnkopība	51, 52, 53	3	1	-	1	-	7	12
Jaukta augkopība	61	7	3	6	2	2	-	20
Jaukta lopkopība	73, 74	7	7	1	1	-	-	16
Jaukta specializācija	83, 84	35	29	33	27	29	16	169
Kopā		141	150	188	186	278	57	1 000

Avots: SUDAT

Izlāsē saimniecības netiek iekļautas proporcionāli to skaitam katrā grupā - lielākajām saimniecībām varbūtība iekļūt izlasē ir lielāka. Izmantojot 2013. gada lauku saimniecību struktūras apsekojuma datus, katrai izlases kopas saimniecībai tiek noteikts svars - saimniecību skaits, ko tā pārstāv, un saimniecību grupu rezultāti ir aprēķināti kā vidējie svērtie rādītāji. Novērtējot SUDAT saimniecību pārstāvniecību attiecībā pret lauku saimniecību struktūras apsekojuma datiem, varam secināt, ka SUDAT izlases kopa ir reprezentatīva, un iegūtos rezultātus varam uzskatīt par atbilstošiem vidējai Latvijas saimniecībai virs noteiktā ekonomiskā lieluma sliekšņa (*Latvijas lauku saimniecību uzskaites datu tīkla metodika* 1.3. nodaļa).

2. Saimniecību lauksaimniecībā izmantojamā zeme un ekonomiskais lielums

2016. gadā vidēji saimniecības apsaimnieko 69,5 ha LIZ (2.1. tabula). Salīdzinot ar 2015. gadu (2.2. tabula), apsaimniekotās LIZ platības saimniecībās ir palielinājušās vidēji par 1,8 ha. Gandrīz puse no saimniecību apsaimniekotās LIZ ir nomāta – 49,1 %: vismazākais šo platību īpatsvars ir ekonomiskā lieluma grupā no 4 līdz 15 tūkstošiem eiro – 34,3 %, bet saimniecībās ar ekonomisko lielumu virs 50 tūkstošiem eiro ap 53 %. Salīdzinot ar 2015. gadu, nomātās LIZ platības ir palielinājušās vidēji par 0,8 ha, bet relatīvi tās ir samazinājušās par 0,1 procentpunktu.

2.1. tabula. SUDAT saimniecību ekonomiskais un fiziskais lielums ekonomiskā lieluma grupās 2016. gadā

Ekonomiskā lieluma grupa '000 eiro	Saimn. skaits	Ekon. lielums	Apsaimn. LIZ	Nomātā LIZ		Citiem iznom.LIZ	Neizm. LIZ		Ekon. liel./ LIZ
		eiro	ha	ha	%		ha	%	
4 - 15	141	9 743	23,3	8,0	34,3	2,0	0,5	2,2	419
15 – 25	150	18 838	35,1	16,4	46,9	2,4	0,4	1,2	537
25 - 50	188	34 125	58,5	28,3	48,5	0,9	0,6	1,1	584
50 - 100	186	70 120	112,2	59,6	53,1	1,4	0,3	0,3	625
100 - 500	278	207 730	286,0	150,9	52,8	1,5	0,5	0,2	726
> 500	57	1 129 012	1 107,0	595,0	53,7	10,9	8,7	0,8	1 020
Kopā	1 000	47 604	69,5	34,1	49,1	2,0	0,6	0,9	685

Avots: SUDAT

2.2. tabula. SUDAT saimniecību ekonomiskais un fiziskais lielums ekonomiskā lieluma grupās 2015. gadā

Ekonomiskā lieluma grupa '000 eiro	Saimn. skaits	Ekon. lielums	Apsaimn. LIZ	Nomātā LIZ		Citiem iznom.LIZ	Neizm. LIZ		Ekon. liel./ LIZ
		eiro	ha	ha	%		ha	%	
4 - 15	188	9 597	25,6	10,0	39,0	2,6	0,6	2,5	375
15 – 25	129	18 998	36,8	17,7	48,2	0,6	0,7	2,0	516
25 - 50	201	34 994	70,2	33,3	47,4	0,5	0,8	1,1	498
50 - 100	193	71 092	136,6	73,2	53,6	2,7	0,8	0,5	521
100 - 500	249	209 533	331,2	175,2	52,9	1,3	0,8	0,3	633
> 500	40	1 214 232	1 291,6	718,8	55,6	11,6	2,1	0,2	940
Kopā	1 000	39 650	67,7	33,3	49,2	2,0	0,7	1,0	586

Avots: SUDAT

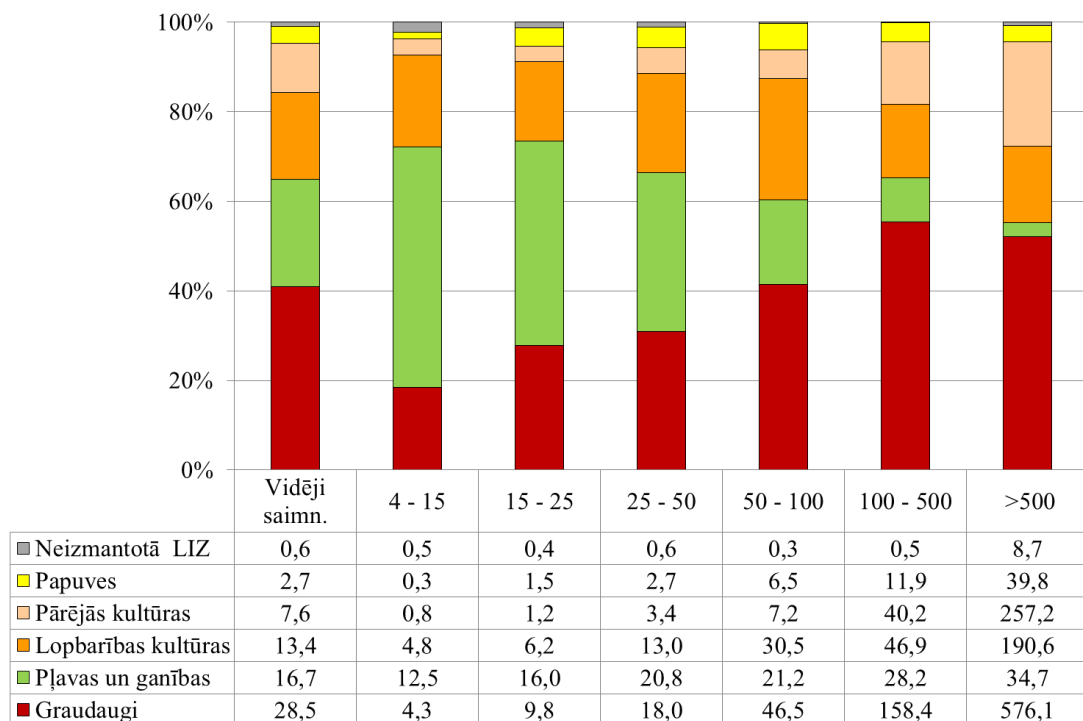
Citiem saimniecības vidēji iznomā 2,0 ha LIZ gan 2016., gan 2015. gadā. Neizmantotās LIZ platības 2016. gadā vislielāko saimniecību grupā virs 500 tūkst. eiro ir 8,7 ha,

palielinoties attiecībā pret 2015. gadu par 6,6 procentpunktiem, bet pārejās saimniecību ekonomiskā lieluma grupās ir samazinājušās gan absolūtos skaitļos, gan relatīvi.

Vidēji saimniecību ekonomiskais lielums uz LIZ platību 2016. gadā ir 685 eiro – pieaugums pret 2015. gadu par 99 eiro. Šis rādītājs ir palielinājies visās saimniecību grupās, tomēr tā izmaiņas būtiski varēja ietekmēt jauno standarta izlaides koeficientu SI 2013 izmantošana, kas pārsvarā ir augstāki nekā SI 2010. Saimniecību ekonomiskais lielums uz LIZ platību pieaug līdz ar saimniecību ekonomisko lielumu, un grupā virs 500 tūkstošiem eiro sasniedz 1 020 eiro, pārsniedzot vismazāko saimniecību rādītāju 2,4 reizes, tomēr jāatzīmē, ka vislielāko saimniecību grupā ietilpst lielas cūkkopības un putnkopības saimniecības, kam LIZ nav noteicošais ražošanas faktors.

3. Lauksaimniecības zemes izlietojums

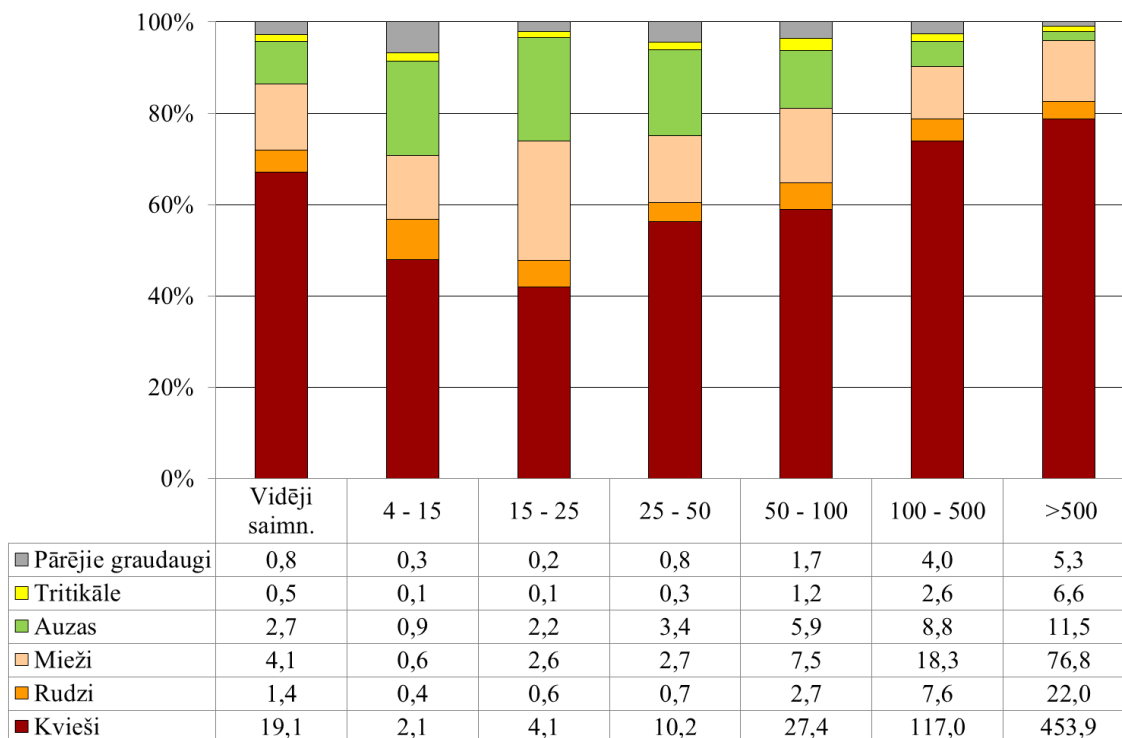
Analizējot lauksaimniecības zemes izlietojumu (3.1. attēls), redzam, ka vidēji saimniecībās lielākās platības aizņem lopbarība (pļavas un ganības, un lopbarības kultūras aramzemē - kopā 43 %) un graudaugi (41 %). Saimniecību grupās pēc ekonomiskā lieluma lopbarības platību un graudaugu platību īpatsvars ir apgriezti proporcionāli lielumi: grupā no 4 - 15 tūkst. eiro lopbarības platības aizņem 74 % no LIZ, bet graudaugi – 18 %, savukārt saimniecībās ar ekonomisko lielumu virs 100 tūkst. eiro graudaugi aizņem vairāk nekā pusi no LIZ, bet lopbarības platības – 20 līdz 26 %. Pieaugot ekonomiskajam lielumam, būtiski palielinās pārējo kultūru (kur ietilpst arī rapši un citas tehniskās kultūras) īpatsvars, sasniedzot 23 % no LIZ saimniecībās ar ekonomisko lielumu virs 500 tūkst. eiro. Papuves vidēji saimniecībās aizņem 4 % no LIZ, neizmantotās LIZ platību īpatsvars ir 1 % - tas ir lielāks vismazāko saimniecību grupā – 2 %, bet, pieaugot ekonomiskajam lielumam, šo platību īpatsvars samazinās.

**3.1. att. Saimniecību LIZ struktūra 2016. gadā ekonomiskā lieluma grupās
(‘000 eiro), ha, %**

Avots: SUDAT

Galvenās graudaugu kultūras saimniecībās ir kvieši - vidēji saimniecībās 67 % un mieži – 14 % (3.2. attēls). Pieaugot ekonomiskajam lielumam, strauji palielinās kviešu nozīmīgums graudaugu struktūrā: mazākajās saimniecībās kviešu platības ir 42 līdz 48 % robežās, bet jau saimniecībās ar ekonomisko lielumu virs 25 tūkst. eiro to īpatsvars ir 56 % un vairāk, bet vislielāko saimniecību grupā sasniedz 79 %.

3.2. att. Graudaugu struktūra 2016. gadā ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro), %
Avots: SUDAT

Mieži ir otra nozīmīgākā graudaugu kultūra, sastādot 14 % graudaugu struktūrā: vislielākais miežu īpatsvars ir saimniecību grupā ar ekonomisko lielumu 15 līdz 25 tūkst. eiro (26 %), bet vislielāko saimniecību grupā (virs 100 tūkst. eiro) tas ir zem vidējā rādītāja 12 līdz 13 %. Auzas ir nozīmīga kultūra saimniecībās ar ekonomisko lielumu līdz 50 tūkst. eiro – ap 20 %, bet lielāko saimniecību grupās to īpatsvars strauji samazinās. Tritikāles platību īpatsvars visās saimniecību grupās ir līdzīgs un svārstās 1 līdz 3 % robežās. Pārējie graudaugi vidēji sastāda 3 % graudaugu struktūrā: vismazākajās saimniecībās 7 %, bet, pieaugot ekonomiskajam lielumam, to platības samazinās, bet grupā virs 500 tūkst. eiro tās ir tikai 0,9 %.

4. Mājlopu audzēšana saimniecībās

Mājlopu skaits saimniecībās pieaug līdz ar ekonomisko lielumu (4.1.tabula), īpaši straujš kāpums ir vislielāko saimniecību grupā virs 500 tūkst. eiro, pārsniedzot vidējos rādītājus desmitiem reižu. Aitas un kazas, truši un bišu saimes vairāk tiek audzētas mazāko saimniecību grupās, jāatzīmē gan, ka 2016. gadā ekonomiskā lieluma grupā no 50 līdz 100 tūkst. eiro ir strauji audzis aitu un kazu skaits vidēji saimniecībā no 1,5 2015. gadā līdz 8 2016. gadā.

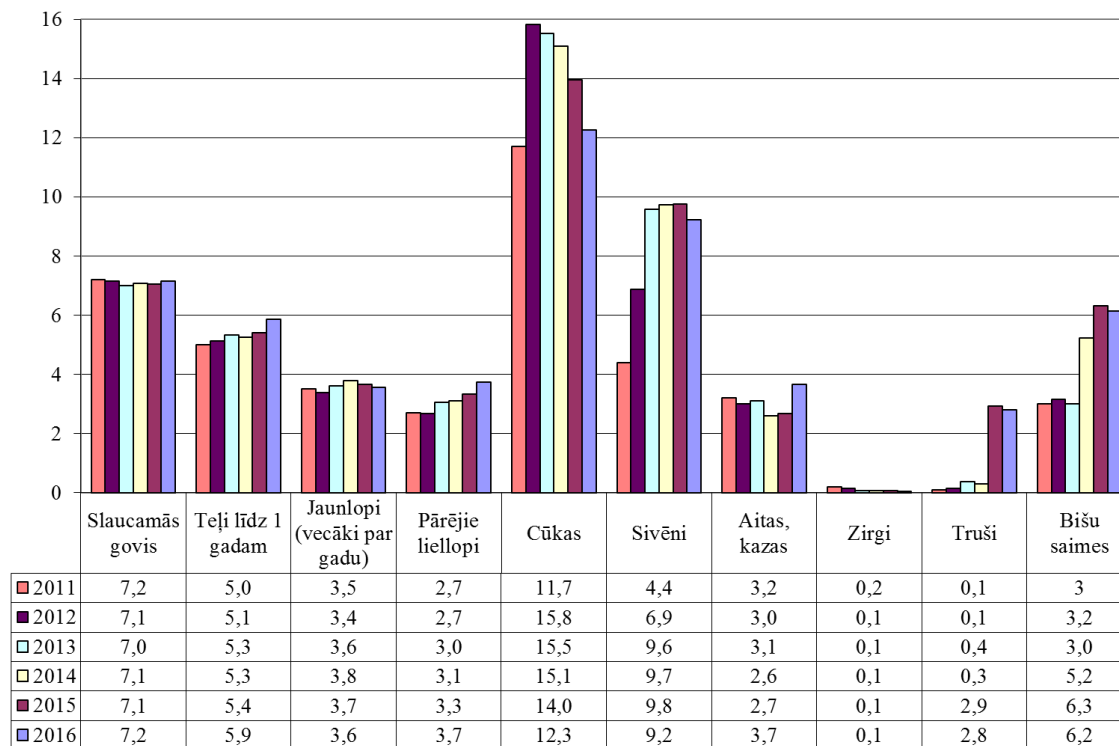
Saimniecību ar dažādu mājlopu struktūru salīdzināšanai tiek izmantotas nosacītās mājlopu vienības. Vislielāko saimniecību grupā virs 500 tūkst. eiro šis rādītājs 25 reizes pārsniedz

vidējo rādītāju saimniecībās, bet iepriekšējās ekonomiskā lieluma grupas no 100 līdz 500 tūkst. eiro rādītāju 9 reizes. Svarīgs rādītājs, īpaši saistībā ar vides piesārņojumu, ir ganību mājlopu: liellopu, aitu, kazu un zirgu blīvums uz lopbarības platības vienību: vidēji saimniecībā tas ir 0,51 LLV uz ha, bet lielajās saimniecībās ar ekonomisko lielumu 500 un vairāk tūkst. eiro tas sasniedz 0,89 LLV uz ha.

4.1. tabula. Mājlopu skaits ekonomiskā lieluma grupās 2016. gadā

Lieluma grupa '000 eiro Mājlopi	Vidēji saimn.	4 - 15	15 - 25	25 - 50	50 - 100	100 - 500	> 500
Slaucamās govīs	7,2	1,4	3,6	6,8	13,2	28,9	131,5
Teļi līdz 1 gadam	5,9	2,3	4,4	6,6	10,6	17,2	62,1
Jaunlopi (vecāki par gadu)	3,6	1,1	2,2	3,3	7,4	12,0	52,6
Pārējie liellopi	3,7	1,7	2,7	6,4	7,7	9,4	10,5
Cūkas	12,3	1,0	1,4	1,6	2,8	9,1	832,9
Sivēni	9,2	0,6	0,6	0,4	0,9	2,4	682,8
Aitas, kazas	3,7	5,4	2,0	1,4	8,0	0,8	0,0
Putni	23,3	22,0	7,2	3,6	16,7	0,5	830,2
Zirgi	0,1	0,1	0,0	0,0	0,2	0,1	0,0
Trušu mātes	2,8	6,2	0,6	0,2	0,0	0,1	0,0
Bišu saimes	6,2	6,4	8,3	4,9	3,2	2,0	0,5
Mājlopu vienības, LLV	20,2	5,9	10,0	17,6	31,0	55,0	509,8
Ganību mājlopu blīvums uz lopbar. plat., LLV/ha	0,51	0,29	0,42	0,50	0,58	0,69	0,89

Avots: SUDAT

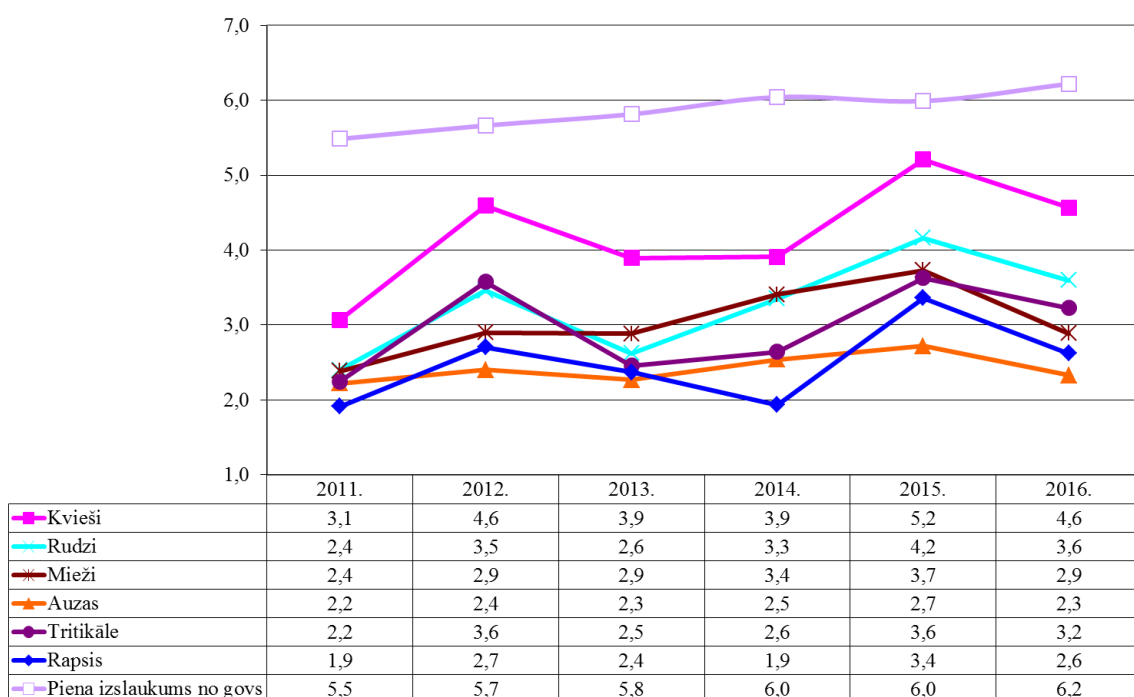
4.1. att. Vidējais mājlopu skaits 2011–2016. gadā

Avots: SUDAT

Analizējot vidējo māļlopu skaitu saimniecībās pa gadiem, redzam, ka 2016. gadā tendences būtiski nemainās: joprojām samazinās cūku skaits un samazināties arī sīvēnu skaits, vērojams neliels liellopu, kā arī aitu un kazu skaita pieaugums, bet vairs nepalielinās trušu un bišu saimju skaits saimniecībās (4.1. attēls).

5. Ražība

5.1. attēlā ir parādīta vidējā graudaugu un rapša ražība, kā arī piena izslaukums no govīm saimniecībās 6 gadu periodā no 2011. līdz 2016. gadam. 2011. gadā bija zemākā ražība visām kultūrām visā periodā, toties 2015. gadā tika iegūtas rekordražas visām kultūrām, pārsniedzot pat 2012. gada augstos rādītājus. 2016. gadā atkal vērojams būtisks ražības samazinājums gandrīz visām kultūrām, tomēr nenokrītot līdz zemākajam 2013. un 2014. gada līmenim. Vidējais piena izslaukums saimniecībās saglabājis pieaugošu tendenci, sasniedzot augstāko rādītāju 6 gadu periodā augstajā – 6,2 tonnas no govīm.

5.1. att. Graudaugu un rapšu vidējā ražība (tonnas no ha) un piena izslaukums (tonnas no govīm) 2011.-2016. gadā

Avots: SUDAT

Salīdzinot graudaugu ražību dažāda ekonomiskā lieluma saimniecībās 2016. gadā, redzam, ka tradicionāli zemākās ražas iegūst mazajās saimniecībās ar ekonomisko lielumu līdz 25 tūkst. eiro (5.1. tabula). Ražība vislielākajās saimniecībās ir ievērojami augstāka - tā 1,2 reizes pārsniedz vismazāko saimniecību rādītājus miežiem un auzām, rudziem pat vairāk nekā 2 reizes, bet pārējām kultūrām 1,5 līdz 1,9 reizes. Zemākais piena izslaukums ir vismazākajās saimniecībās - tikai 4,6 tonnas no govīm, kamēr vislielākajās saimniecībās tas jau sasniedz 8,3 tonnas no govīm.

5.1. tabula. Augkopības kultūru vidējā ražība (tonnas no ha) un piena izslaukums (tonnas no govīm) 2016. gadā ekonomiskā lieluma grupās

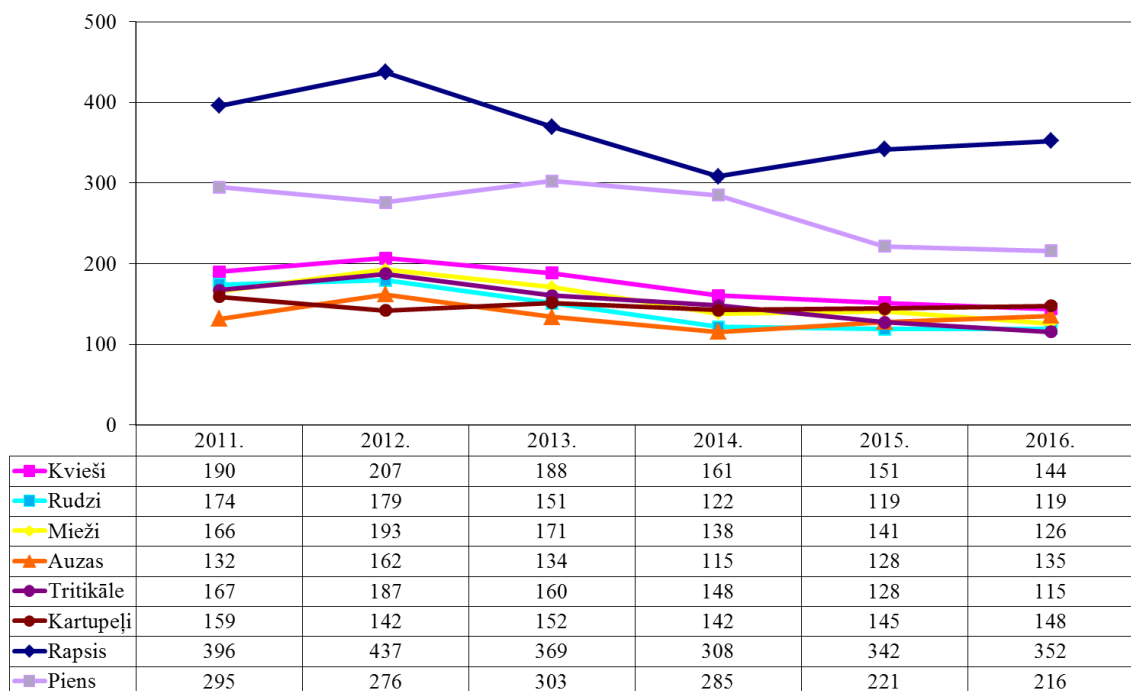
Lieluma grupa '000 eiro Kultūras	Vidēji saimn.	4 - 15	15 - 25	25 - 50	50 - 100	100 - 500	> 500
Kvieši	4,57	3,33	3,19	3,35	3,66	4,57	5,66
Rudzi	3,60	2,35	2,94	3,08	3,24	3,52	5,33
Mieži	2,89	2,84	2,26	2,32	2,82	3,00	3,50
Auzas	2,33	2,36	2,28	2,21	2,33	2,34	2,88
Tritikāle	3,23	2,69	2,39	2,81	4,23	2,50	4,52
Rapsis	2,62	-	1,67	2,22	2,19	2,72	2,61
Kartupeļi	17,89	17,32	14,94	12,4	16,59	21,3	27,89
Piena izslaukums	6,22	4,63	4,85	5,27	5,63	6,46	8,27

Avots: SUDAT

6. Pārdošanas cenas

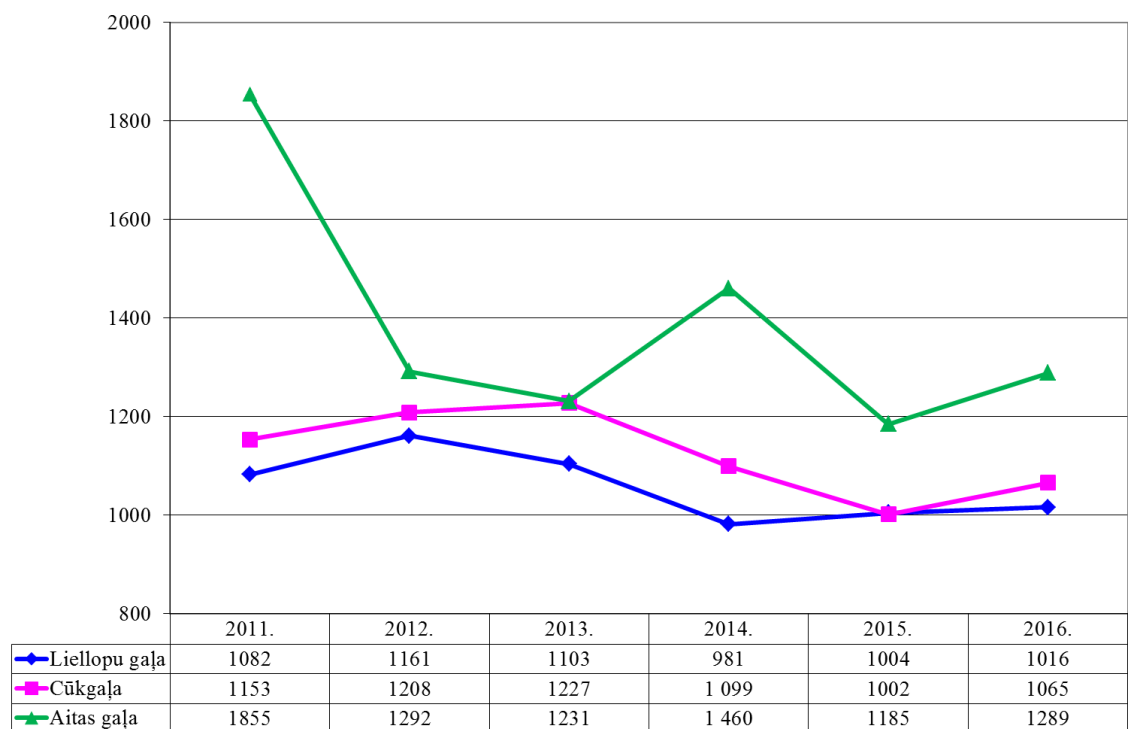
Vidējās produkcijas pārdošanas cenas no 2011. līdz 2016. gadam ir parādītas 6.1. attēlā. 2012. gadā pieauga vidējās pārdošanas cenas gandrīz visai produkcijai, savukārt turpmākajos divos gados vērojams būtisks cenu samazinājums: graudaugiem par 21 līdz 32 % un rapsim par 29 %. Arī 2015. un 2016. gadā cenas nepieauga vai turpināja samazināties, tikai auzām un rapsim vērojams cenu pieaugums, tomēr, nesasniedzot augstos 2012. gada rādītājus. Piena cena pakāpeniski pieauga, sasniedzot 303 eiro par tonnu 2013. gadā, toties turpmākajos gados vērojams cenas kritums - 2014. gadā par 6 %, 2015. gadā par 22 % un 2016. gadā vēl par 3 % līdz 216 eiro par tonnu. Kartupeļu pārdošanas cena svārstās intervālā no 142 līdz 159 eiro par tonnu, augstāko cenu sasniedzot 2011. gadā.

Liellopu gaļas cena augstākā bija 2012. gadā, tad 2 gadus būtisks samazinājums attiecīgi par 5 un 11 procentiem, bet ar 2015. gadu vērojams neliels pieaugums (6.2. attēls). 2013. gadā cūkgaļas cena sasniedza pārskata perioda augstāko vērtību – 1 227 eiro par tonnu, 2014. gadā vērojams cenas kritums par 10 % un 2015. gadā vēl par 9 %, savukārt 2016. gadā cena pieauga par 6 %, tomēr atpaliekot no iepriekšējo gadu līmeņa. Ļoti liela cenu svārstību amplitūda ir aitas gaļai, 2011. gadā sasniedzot augstāko cenu pārskata periodā. Jāatzīmē gan, ka saimniecību ar aitu ganāmpulkiem nav daudz, tāpēc kādas saimniecības piedalīšanās vai atteikšanās iesniegt datus, var būtiski ietekmēt rezultātus.

6.1. att. Vidējās augkopības produkcijas un piena pārdošanas cenas 2011.-2016. gadā, eiro par tonnu

Avots: SUDAT

6.2. att. Vidējās gaļas pārdošanas cenas 2011.-2016. gadā, eiro par dzīvsvāra tonnu

Avots: SUDAT

Vidējās produkcijas pārdošanas cenas 2016. gadā saimniecību ekonomiskā lieluma grupās parādītas (6.1. tabulā). Mazākajām saimniecībām augstākas cenas ir produkcijai,

kurai ir iespējama tiešā tirdzniecība, kā kartupeļiem un gaļai, pārējai produkcijai cenas ir vidējā līmenī vai zemākas. Ievērojami augstākas cenas lielajās saimniecībās ir kviešiem, miežiem, rapsim un pienam, pārējai produkcijai augstākas cenas ir vidējo saimniecību grupās.

6.1. tabula. Vidējās pārdošanas cenas 2016. gadā ekonomiskā lieluma grupās, eiro par tonnu

Lieluma grupa '000 eiro Produkcija	Vidēji saimn.	4 - 15	15 - 25	25 - 50	50 - 100	100 - 500	> 500
Kvieši	144	139	138	131	133	141	151
Rudzi	119	120	140	122	117	121	112
Mieži	126	128	116	136	118	122	139
Auzas	135	117	133	127	157	140	124
Tritikāle	115	99	100	122	118	117	111
Kartupeļi	148	207	173	199	104	140	112
Rapsis	352	-	326	336	332	348	359
Piens	216	204	199	197	198	214	238
Liellopu gaļa	1 016	1 175	1 148	1 175	930	918	766
Cūkgaļa	1 065	1 621	1 522	1 088	1 181	1 285	1 049
Aitas gaļa	1 289	1 384	1 316	1 146	1 001	1 397	-

Avots: SUDAT

Vidējo piena cenu saimniecībās 216 eiro par tonnu ar lielajiem ražošanas apjomiem nosaka vislielākās saimniecības, jo šādai cenai tuvojas vienīgi saimniecības ar ekonomisko lielumu virs 100 tūkst. eiro, pārējās saimniecību grupās cena ir ievērojami zemāka.

SUDAT vāc arī informāciju, kas dod iespēju iegūt dzīvu mājlopu pirkšanas un pārdošanas cenas pa vecuma grupām (6.2. tabula). Gaļai nokauto mājlopu cenu veido pārdotās, personīgi patērētās un saimniecībā izlietotās gaļas cena, proporcionāli izlietotajam daudzumam. Pārdotās gaļas īpatsvars saimniecībās atšķiras: lielajās tas ir gandrīz 100 %, savukārt mazajās saimniecībās liela daļa produkcijas tiek izlietota personīgajam patēriņam, un tā vērtību saimniecības novērtē pašas. Pirkto un audzēšanai pārdoto mājlopu cenām saimniecībās ir liela amplitūda, šķirnes mājlopiem tā ir ievērojami augstāka.

6.2. tabula. Mājlopu vidējās cenas 2016. gadā, eiro par 1 mājdzīvnieku

Mājdzīvnieku grupa	Pirkti	Pārdoti audzēšanai	Nokauti gaļai
Jaunlopi jaunāki par gadu	124	262	174
Buļļi no 1 līdz 2 gadiem	1 022	505	531
Teles no 1 līdz 2 gadiem	840	580	368
Buļļi vecāki par 2 gadiem	1 505	985	555
Audzējamās teles (vecākas par 2 g.)	954	789	438
Nobarojamās teles (vecākas par 2 g.)	-	-	605
Slaucamās govīs	470	459	405
Zīdītājgovīs	1094	843	647
Sivēni svarā līdz 20 kg	45	52	31
Nobarojamās cūkas	55	48	114
Sivēnmātes svarā virs 50 kg	349	203	143
Pārējās cūkas	85	273	105
Aitu mātes	81	113	69
Pārējās aitas	225	78	57
Kazu mātes	20	-	52
Pārējās kazas	20	25	49
Trušu mātes	22	12	12
Pārējie truši	49	15	13
Zirgi	1 472	820	322
Bišu saimes	69	-	-

Avots: SUDAT

7. Saimniecību pamatdarbības ieņēmumu struktūra

Saimniecību ieņēmumus veido saražotās produkcijas vērtība, kā arī ES un valsts atbalsta maksājumi. Saražotās produkcijas (izlaides) vērtībā kopā ar pārdošanas ieņēmumiem iekļauj arī personīgo un saimniecību iekšējo patēriņu ražošanas procesu nodrošināšanai, kā arī pasaražotās produkcijas krājumu starpību.

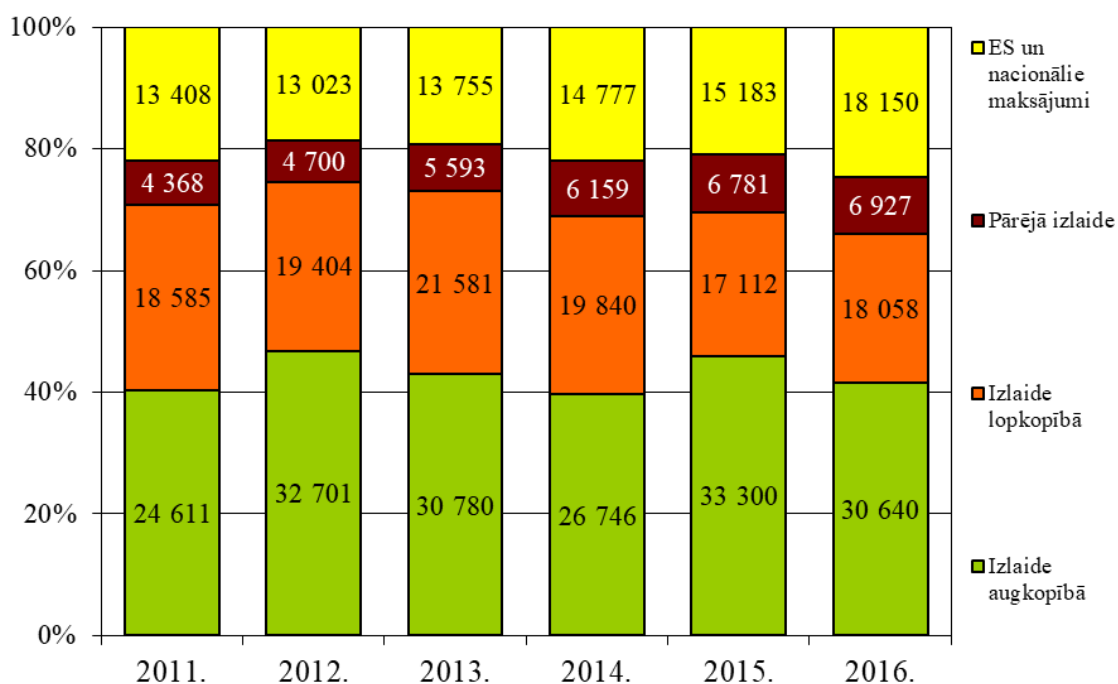
Pārskata gadā saņemto ES un valsts atbalsta maksājumu galvenās pozīcijas ir šādas:

- ES vienotais platību maksājums (VPM),
- zaļināšanas maksājums,
- kompensācijas maksājumi apgabaliem, kuros ir ierobežojumi (MLA),
- tiešie no produkcijas ražošanas atdalītie maksājumi,
- tiešie ar produkcijas ražošanu saistītie maksājumi,
- atbalsts bioloģiskai lauksaimniecībai,
- Lauku attīstības programmas pasākumu maksājumi,

- ieguldījumu subsīdijas, kas paredzētas lauksaimnieciskās ražošanas attīstībai un tehniskajai modernizācijai.

Analizējot saimniecību darbības rezultātus, aprēķinā iekļauj vienoto platību maksājumu, zaļināšanas maksājumus, MLA maksājumus, tiešos no produkcijas ražošanas atdalītos maksājumus, ar ražošanu saistītos tiešos maksājumus, atbalstu bioloģiskai lauksaimniecībai un citus atbalsta veidus. Ieguldījumu subsīdijas pārskata gada rezultātu novērtēšanā tieši neiekļauj: standartrezultātu aprēķinā tās iekļauj saimniecību neto ienākumu novērtējumā, bet darbības ekonomiskajā analizē tikai uz pārskata gadu attiecināmo daļu (līdzīgi kā pamatlīdzekļu nolietojumu).

Ieņēmumu struktūra saimniecībās no 2011. gada līdz 2016. gadam parādīta 7.1. attēlā. Saimniecību ieņēmumu struktūrā dominē augkopības produkcija - tās īpatsvars palielinājās no 40 % 2011. gadā līdz 47 % 2012. gadā, tad samazinājās līdz 40 % 2014. gadā, bet 2015. gadā augkopības īpatsvars atkal palielinājās līdz 46 %. 2016. gadā augkopības īpatsvars ieņēmumu struktūrā ir 42 %. Lopkopības produkcijas īpatsvars no 2011. līdz 2014. gadam svārstījās 28 % līdz 30 % robežās, bet 2015. un 2016. gados tas ir vismazākais pēdējos 6 gados, tikai 24 %. ES un nacionālo maksājumu daļa no 2011. līdz 2015. gadam svārstījās 19 % līdz 22 % robežās, bet 2016. gadā vērojams īpatsvara pieaugums līdz 25 %. Pārējās izlaides, kas ietver lauksaimniecības produkcijas pārstrādi, mežsaimniecības un pārējo nozaru produkciju, īpatsvars no 7 % 2011. gadā ir pieaudzis līdz 9 % 2014. gadā, un tās saglabājas arī turpmākajos gados.

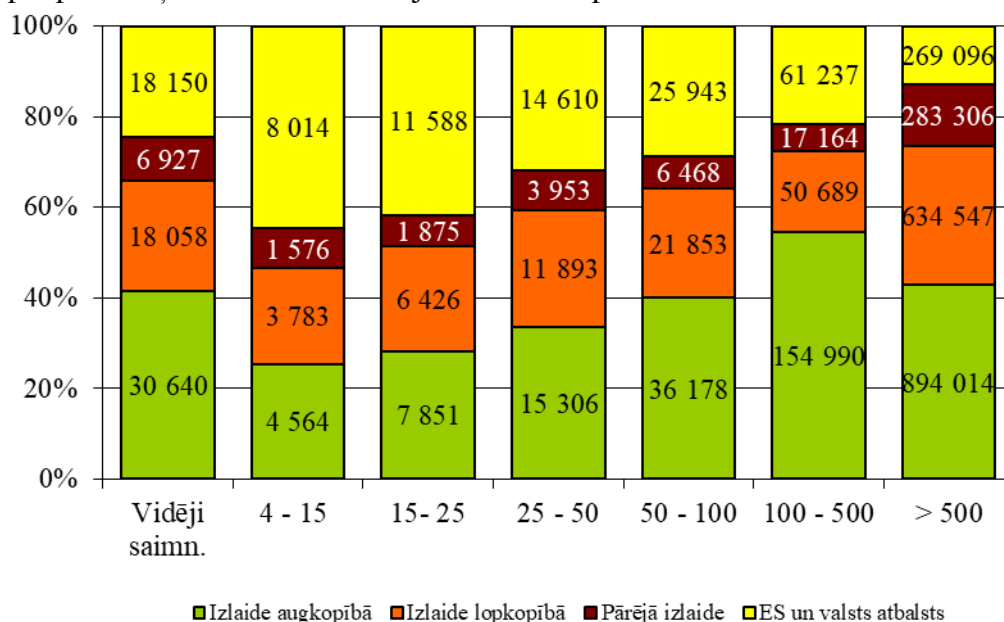
7.1. att. Ieņēmumu struktūra 2011.-2016. gadā, eiro un %

Avots: SUDAT

Ieņēmumu procentuālais sadalījums saimniecībās 2016. gadā pa ekonomiskā lieluma grupām parādīts 7.2. attēlā, bet atbilstoši specializācijas virzieniem – 7.3. attēlā.

Vidēji saimniecībās lielāko ieņēmumu daļu veido augkopības produkcija – 42 %, kurā tiek iekļauta visa augkopības produkcija, neatkarīgi no izlietojuma: gan pārdotā, gan

lopbarībai patērētā, gan arī personīgajam patēriņam izlietotā un krājumu starpība. Lopkopības ieņēmumiem ir ievērojami mazāks īpatsvars – 24 %.

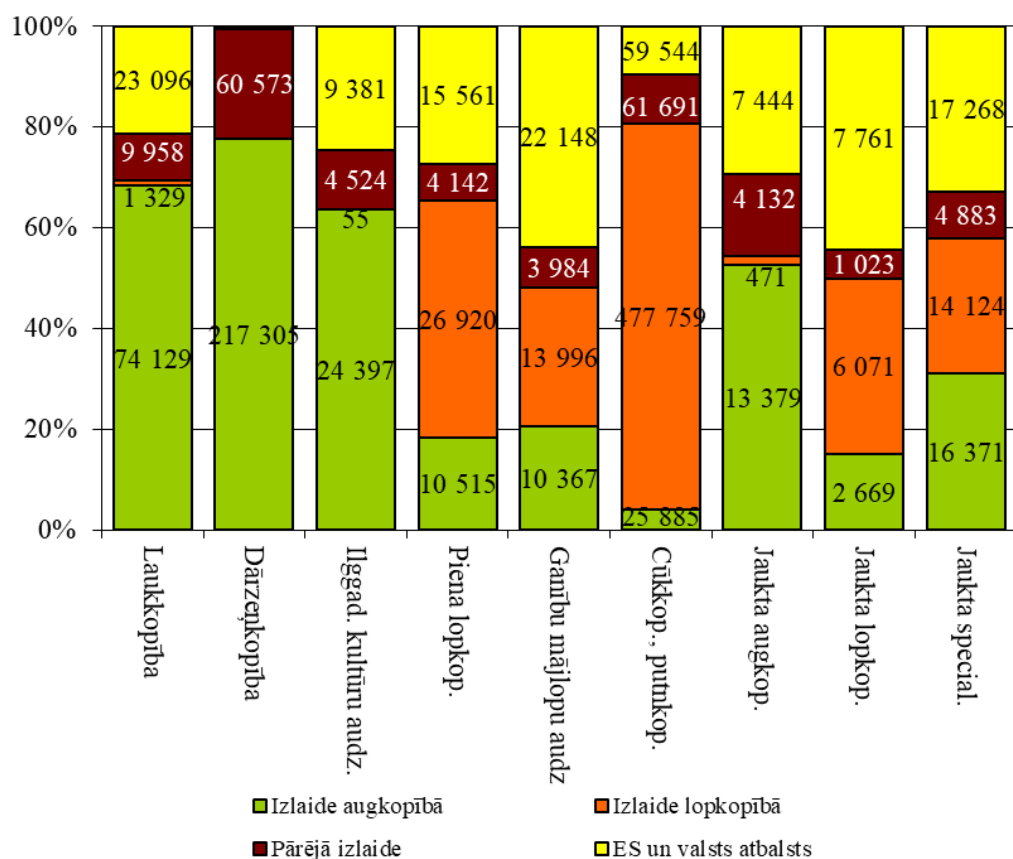
7.2. att. Ieņēmumu struktūra 2016. gadā ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro), eiro un %

Avots: SUDAT

Augkopības produkcija dominē lielāko saimniecību grupās virs 50 tūkst. eiro. Vislielākais augkopības produkcijas īpatsvars 54 % un vismazākais lopkopības produkcijas īpatsvars 18 % ir saimniecībās ar ekonomisko lielumu no 100 līdz 500 tūkst. eiro.

Vislielākais atbalsta īpatsvars ieņēmumu struktūrā ir vismazāko saimniecību grupās no 4 līdz 15 tūkst. eiro – 45 % un no 15 līdz 25 tūkst. eiro – 42 %, vidējo saimniecību grupās tas ir no 32 % līdz 29 %. Pieaugot saimniecības ekonomiskajam lielumam, atbalsta īpatsvars ievērojami samazinās, un vislielāko saimniecību grupā virs 500 tūkst. eiro tas ir tikai 13 %.

Pamatdarbības ieņēmumu struktūra saimniecībās ir atbilstoša to specializācijai (7.3. attēls). Lielākais pārējās produkcijas īpatsvars ir dārzenkopības saimniecībās – 22 %. Atbalsta īpatsvars ieņēmumu struktūrā ir ļoti dažāds: lielākais atbalsta īpatsvars ir jauktas lopkopības un ganību mājlopu audzēšanas saimniecībās – 44 %, bet vismazākais dārzenkopības – 0,6 % un cūkkopības un putnkopības saimniecībās – 10 %.

7.3. att. Pamatdarbības ieņēmumu struktūra 2016. gadā pēc specializācijas virziena, eiro un %

Avots: SUDAT

7.1. Produkcijas izlietojums

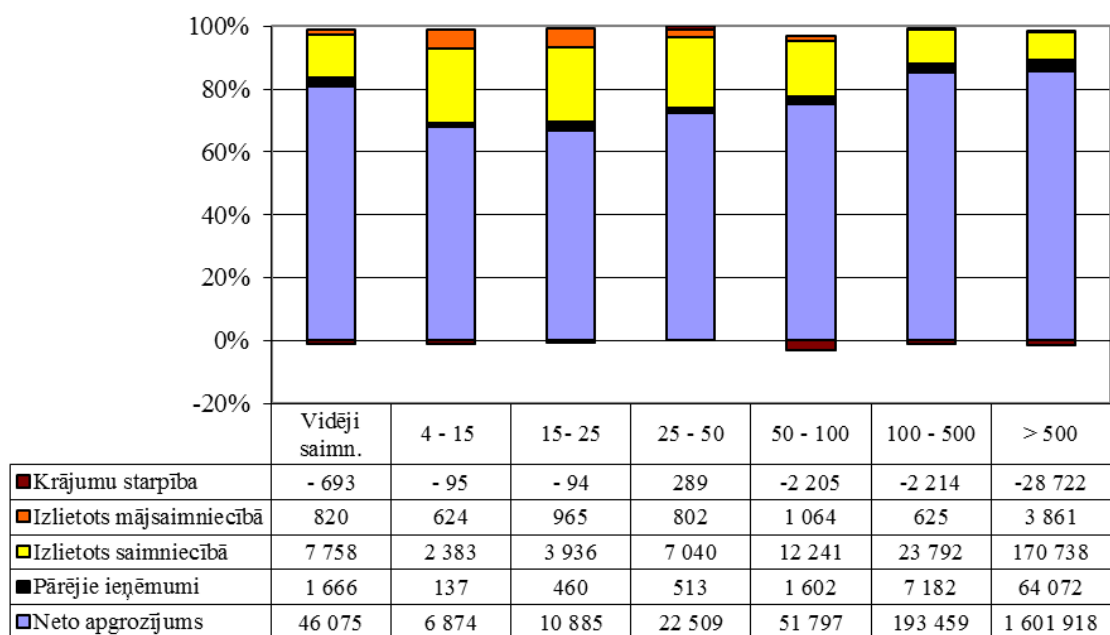
Saimniecības produkcijas (izlaides) vērtību veido:

- pārdošanas ieņēmumi (neto apgrozījums),
- pārējie ieņēmumi,
- saimniecības iekšējais patēriņš ražošanas nodrošināšanai: sēkla, lopbarība un patēriņš pārējās nozarēs,
- pašražotās produkcijas krājumu starpība augkopībā, lopkopībā un pārējās nozarēs, kas var būt arī negatīva un samazināt kopējo izlaides vērtību,
- personīgais patēriņš un samaksa par darbu natūrā.

Saimniecību izlaides struktūra ekonomiskā lieluma grupās ir redzama 7.4. attēlā. Vidēji saimniecībās neto apgrozījums veido 83 %, pārējie ieņēmumi 3 %, saimniecībā izliedotās produkcijas daļa ir 14 %, bet mājāsaimniecībā patērētais – 1 % no izlaides vērtības.

Pieaugot saimniecību ekonomiskajam lielumam, neto apgrozījuma īpatsvars palielinās no 69 % vismazākajās saimniecībās līdz 88 % vislielākajās saimniecībās, savukārt saimniecībā patērētās produkcijas īpatsvars samazinās no 24 % līdz 9 %. Līdzīgi

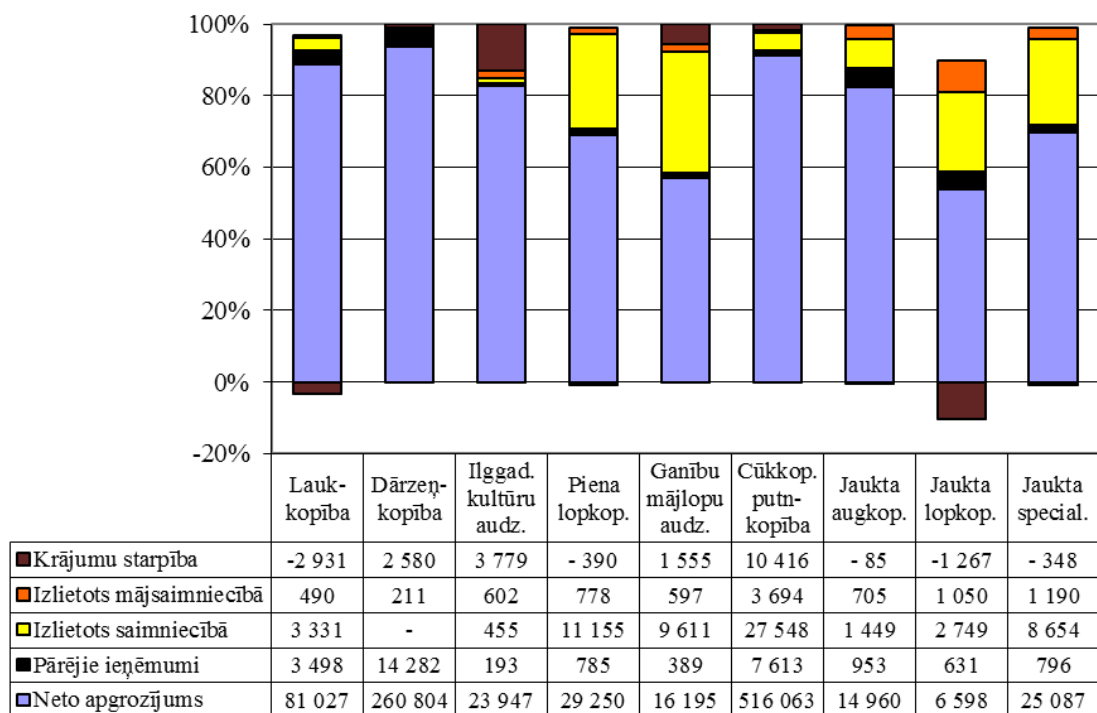
samazinās personīgajam patēriņam izlietotās produkcijas vērtības īpatsvars, kas vislielāko saimniecību grupās ir niecīgs.

7.4. att. Izlaides struktūra saimniecībās 2016. gadā ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro), %

Avots: SUDAT

Gandrīz visās ekonomiskā lieluma grupās 2016. gadā ir negatīva krājumu starpība, ko galvenokārt nosaka augkopības un pārējās produkcijas krājumu izmaiņas.

7.5. att. Izlaides struktūra saimniecībās 2016. gadā pēc specializācijas virziena, %

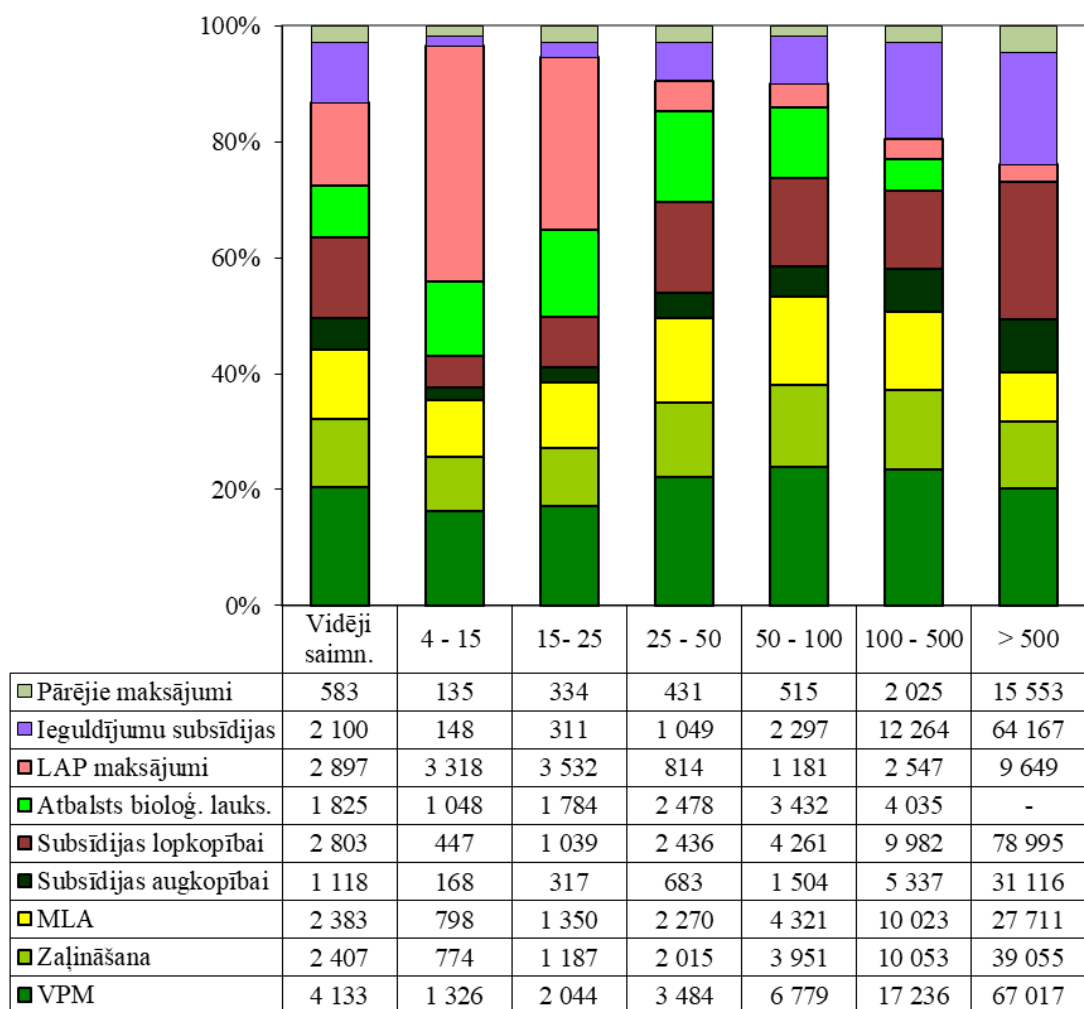
Ieņēmumu struktūra saimniecībās pēc specializācijas virziena ir ļoti atšķirīga – laukkopības, dārzenkopības un cūkkopības un putnkopības saimniecībās neto apgrozījuma īpatsvars pārsniedz 91 %, ilggadīgo kultūru audzēšanas saimniecībās un jauktas augkopības saimniecībās tas sasniedz 83 % (7.5. attēls). Šo saimniecību grupās ir zems saimniecībā izlietotās produkcijas īpatsvars. Savukārt ganību mājlopu saimniecībās neto apgrozījuma īpatsvars ir vismazākais – 57 % un 34 % produkcijas tiek izlietoti saimniecībā. Jauktas lopkopības saimniecībās neto apgrozījums ir 68 %, 28 % tiek izlietoti saimniecībā, bet 11 % patērēti mājāsaimniecībā.

7.2. Saimniecību saņemtais atbalsts

Pēc iestāšanās Eiropas Savienībā 2004. gadā ievērojami palielinājās atbalsts lauku saimniecībām. Lauksaimniekiem radās iespēja pretendēt uz ES tiešajiem atbalsta maksājumiem, pieteikties uz Lauku attīstības plānā un struktūrfondos paredzētajiem līdzekļiem, un šī iespēja tika aktīvi izmantota. Tik liels kāpums kā pirmajos gados pēc iestāšanās vairs nav vērojams, bet palielinās atsevišķi maksājumi, piemēram, saskaņā ar ES tiesību aktiem katru gadu palielinās vienotā platību maksājuma likme - no 19,41 eiro par ha 2004. gadā līdz 89,33 eiro par ha 2014. gadā.

2013. gadā tika panākta vienošanās par kopējās lauksaimniecības politikas un tajā skaitā tiešo maksājumu reformu periodam no 2014. gada līdz 2020. gadam. Reformētā tiešo maksājumu sistēma ietver vairākus jaunus maksājumus, tādus kā zaļināšanas maksājumu, mazo lauksaimnieku atbalsta shēmu, gados jaunu lauksaimnieku atbalsta maksājumu un ar ražošanu saistītu atbalstu (brīvprātīgi saistītais atbalsts). Jaunā sistēma tiek īstenota no 2015. gada. Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, 2016. gadā kopējais ES tiešo maksājumu finansējumu apjoms palielinājās par 14 %, bet Latvijai piešķirtā VPM finanšu aploksne palielinājās par 15 %. 2015. gadā VPM likme bija 55,34 eiro/ha un zaļināšanas likme bija 32,72 eiro/ha, bet 2016. gadā likmes palielinājās, un VPM bija 62,47 eiro/ha, bet zaļināšanas likme 36,56 eiro/ha. Mazo lauksaimnieku atbalsta shēmas (MLS) maksājums ir fiksēts maksājums - 500 eiro gadā uz saimniecību. MLS aizstāj visus pārējos tiešos maksājumus, izņemot pārejas posma valsts atbalstu.

ES un valsts atbalsta maksājumu struktūra ekonomiskā lieluma grupās ir dota 7.6. attēlā, bet atbilstoši specializācijas virzieniem 7.7. attēlā. Atbalsta maksājumu struktūras analizē ir ietvertas arī ieguldījumu subsīdijas. Ar ražošanu saistītie maksājumi un no produkcijas ražošanas atdalītie maksājumi ir pieskaitīti attiecīgi pie atbalsta augkopībai vai lopkopībai. Pārējo maksājumu grupā ir iekļauti mazo lauksaimnieku atbalsta shēma, gados jaunu lauksaimnieku atbalsta maksājums, izmaksu un zaudējumu kompensācijas.

7.6. att. ES un valsts tiešo maksājumu struktūra saimniecībās 2016. gadā ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro), eiro un %

Avots: SUDAT

Atbalsta maksājumu struktūrā vidēji saimniecībās vislielākais īpatsvars – 32,3 % ir vienotajam platību maksājumam (VPM) kopā ar zaļināšanas maksājumu. Tālāk seko lauku attīstības programmas (LAP) maksājumi (14,3 %), kas ietver pasākumu “Lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstība”, kā arī agrovīdes maksājumus. Atbalsta maksājumu struktūrā nākošais lielākais īpatsvars ir atbalsta maksājumi lopkopībai (13,8 %), kur dominē atbalsts piena lopkopībai. 2016. gada jūnijā Latvijas piena ražotājiem tika izmaksāts papildu valsts atbalsts. ES no 2014. gada novembra ir vairākkārt piešķīrusi līdzekļus ārkārtas atbalsta pasākumiem, īpaši piena nozarē. 2016. gada beigās no ES tika saņemts “ES ārkārtas pielāgošanas atbalsts piena ražotājiem un citu lopkopības nozaru lauksaimniekiem” un “Valsts papildu atbalsts piena ražotājiem”. Tālāk seko kompensācijas maksājumi apgabaliem, kuros ir ierobežojumi (MLA) – 11,8 %, ieguldījuma subsīdijas – 10,4 %, kas ietver „Ieguldījumi materiālajos aktīvos” ietvaros saņemto atbalstu investīcijām, atbalsts bioloģiskās lauksaimniecības saglabāšanai vai attīstībai – 9,0 % un atbalsts augkopībai – 5,5 %.

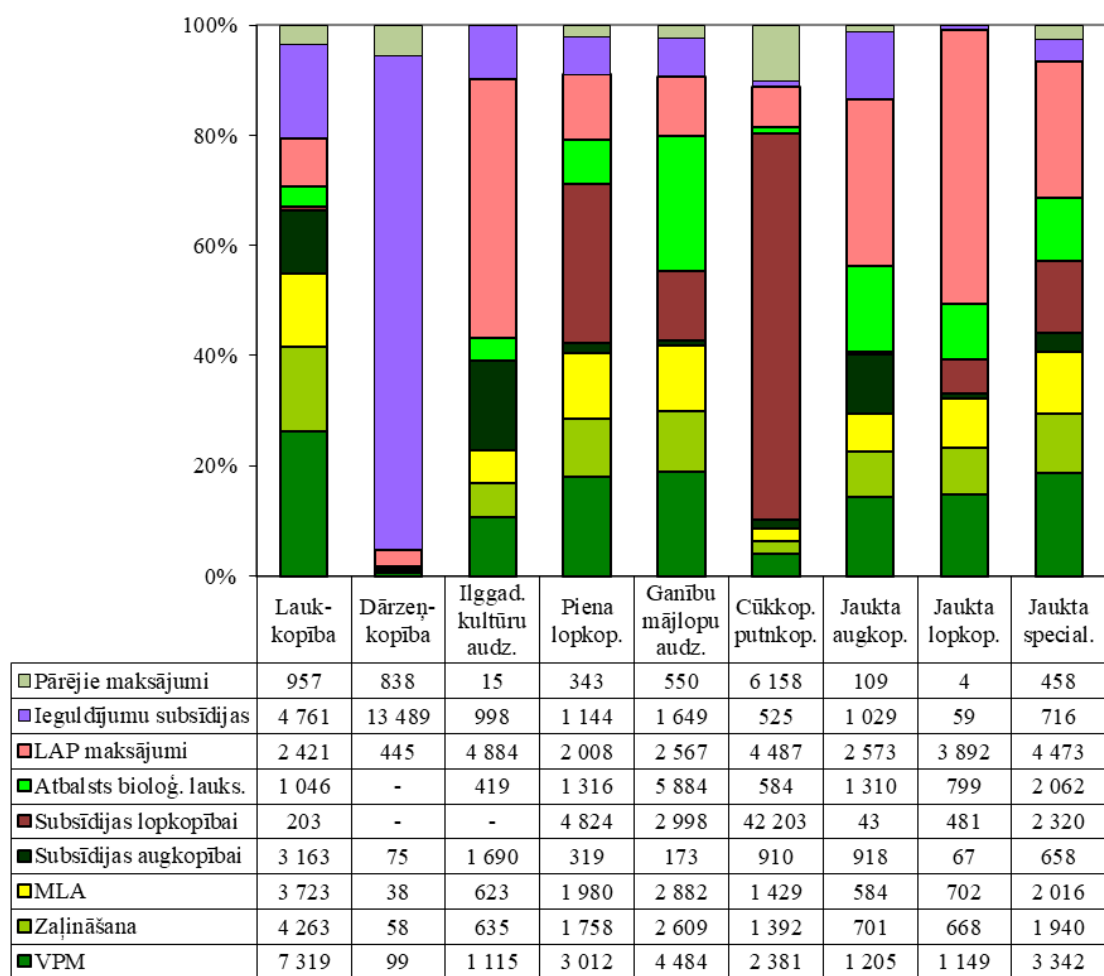
Vislielākais īpatsvars VPM kopā ar zaļināšanas maksājumu ir saimniecību grupās no 25 līdz 500 tūkst. eiro – no 35 % līdz 38 %, bet vismazākais - 26 % vismazāko saimniecību grupā līdz 15 tūkst. eiro, kas nebija vērojams iepriekšējos gados. To 2016. gadā

ietekmēja maksājumi mazajām saimniecībām LAP 2014-2020 ietvaros pasākumā “Lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstība”, kas ir vērsts uz atbalstu mazām lauku saimniecībām un jauniem lauksaimniekiem. Tāpēc saimniecību grupās no 4 līdz 25 tūkst. eiro vislielākais īpatsvars ir LAP maksājumiem, kas ietver šo pasākumu.

Vislielākais īpatsvars (15 % līdz 16 %) atbalstam bioloģiskajai lauksaimniecībai ir saimniecību grupās no 15 līdz 50 tūkst. eiro. Šāda atbalsta vispār nav lielajās saimniecībās virs 500 tūkst. eiro, jo šajā grupā nav bioloģisko saimniecību.

Ieguldījumu atbalstam vislielākais īpatsvars ir saimniecību grupā virs 500 tūkst. eiro – 19,3 % un grupā no 100 līdz 500 tūkst. eiro – 16,7 %, kas ir ievērojami mazāks pārējo saimniecību grupās - vismazāko saimniecību grupā no 4 līdz 15 tūkst. eiro saņemtā atbalsta īpatsvars ir tikai 1,8 %.

Atbalsta maksājumu struktūra apstiprina saimniecību atbilstību to izvēlētajam specializācijas virzienam (7.7. attēls).

7.7. att. ES un valsts tiešo maksājumu struktūra saimniecībās 2016. gadā pēc specializācijas virziena, eiro un %

Avots: SUDAT

Vidēji uz saimniecību vislielākais kopējais atbalsta apjoms, ieskaitot ieguldījumu subsīdijas, ir cūkkopības un putnkopības saimniecībās - 65 069 eiro, tad seko laukkopības saimniecības ar 27 856 eiro un ganību mājlopu audzēšanas saimniecības ar 23 797 eiro, bet vismazākais kopējais atbalsts ir jauktas lopkopības saimniecībās –

7 820 eiro. Cūkkopības un putnkopības saimniecībās liela summa - vidēji uz saimniecību 42 203 eiro, ir subsīdijas lopkopībai, kur lielāko daļu atbalsta veido atbalsts par sīvēmātēm „ciltsglēbmatas veidošanai un produktivitātes datu izvērtēšanai”. Ganību mājlopu audzēšanas saimniecībās liels atbalsts - vidēji uz saimniecību 5 884 eiro, ir atbalsts bioloģiskai lauksaimniecībai. Šim atbalsta veidam ir arī vislielākais īpatsvars – 24,7 %. Tomēr jāņem vērā arī šo saimniecību grupu (pēc specializācijas virziena) lielums un līdz ar to arī saņemtā atbalsta apjoms.

7.3. Valsts atbalsta nozīme saimniecību ienākumu veidošanā

Bieži izmantots rādītājs ekonomiskajā analīzē ir bruto segums. Lai uzņēmums strādātu ar peļņu, bruto segumam ir jābūt lielākam par pastāvīgo¹, pieskaitāmo izmaksu un nolietojuma summu, ko turpmāk kopā sauksim par pārējām izmaksām, atšķirībā no specifiskajām ražošanas nozaru izmaksām, kas iekļautas bruto seguma aprēķinā.

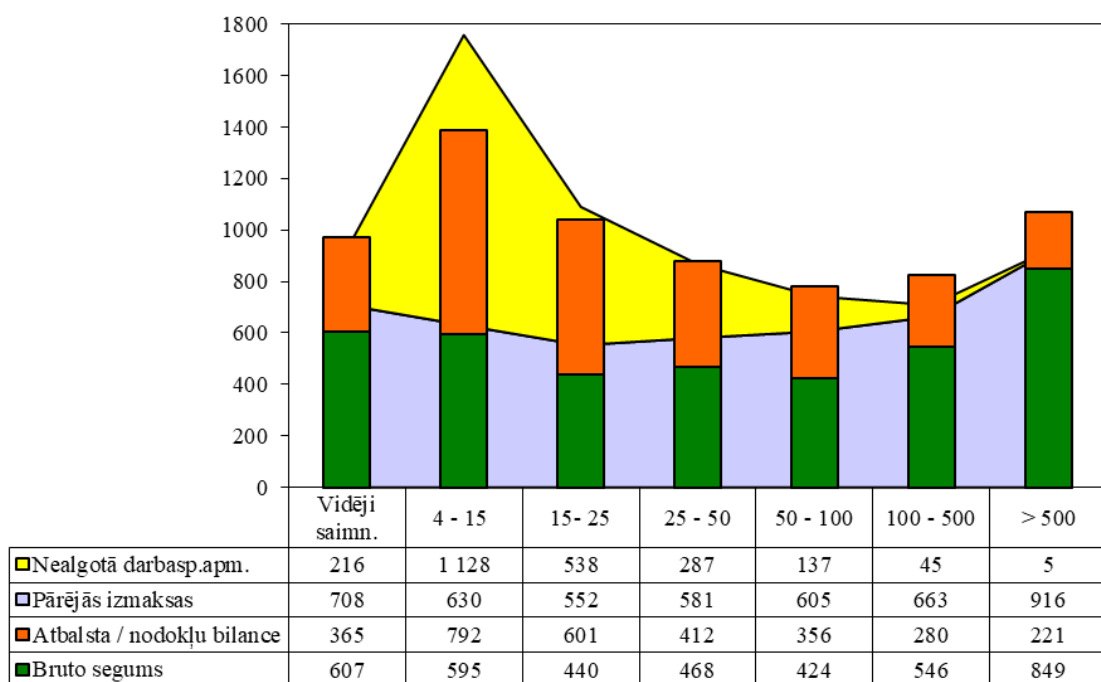
Nemot vērā, ka liela daļa lauksaimnieciskās produkcijas ražotāju ir individuālās saimniecības, kur parasti ģimenes darbaspēkam gada laikā alga netiek maksāta (reizēm tiek veikti sociālā nodokļa maksājumi, dažreiz maksāta arī alga, bet parasti tam nav tieša sakara ar ieguldīto darba apjomu saimniecībā), bet ģimenes rīcībā paliek peļņa (vai no citiem avotiem jāsedz zaudējumi), ir nepieciešams ienākumu novērtējumā iekļaut izmaksas arī nealgotajam darbaspēkam.

Saimniecību ienākumus nosaka, aprēķinot kopējo bruto segumu (apakšējais stabiņš) un saņemto ES un valsts atbalstu (bez ieguldījuma subsīdijām), kas veido stabiņa augšējo daļu (7.8. un 7.9. attēls). Laukumi attēlo bruto seguma aprēķinā neiekļautās izmaksas: pārējās ražošanas izmaksas un pierēķinātās izmaksas nealgotajam darbaspēkam. Saimniecībās īpaši svarīgi ir nosegt pierēķinātās izmaksas nealgotajam darbaspēkam, kas ir samaksa zemniekam par ieguldīto darbu. Lai varētu grafiski attēlot un salīdzināt rezultātus dažāda lieluma saimniecībās, rādītāji ir attiecināti uz ekonomisko lielumu tūkstošos eiro.

Nevienā saimniecību grupā bruto segums bez atbalsta maksājumiem nenosedz visas ražošanas izmaksas, pat neņemot vērā izmaksas nealgotajam darbaspēkam (7.8. attēls). Bruto segums kopā ar atbalsta maksājumiem nosedz ražošanas izmaksas un izmaksas nealgotajam darbaspēkam vidēji saimniecībās, kā arī grupās virs 25 tūkst. eiro. Vidēji uz saimniecību vērojama neliela peļņa, kas nepārsniedz 47 eiro. Vislielākā peļņa veidojas saimniecību grupā virs 500 tūkst. eiro - 149 eiro (attiecinātu pret ekonomisko lielumu).

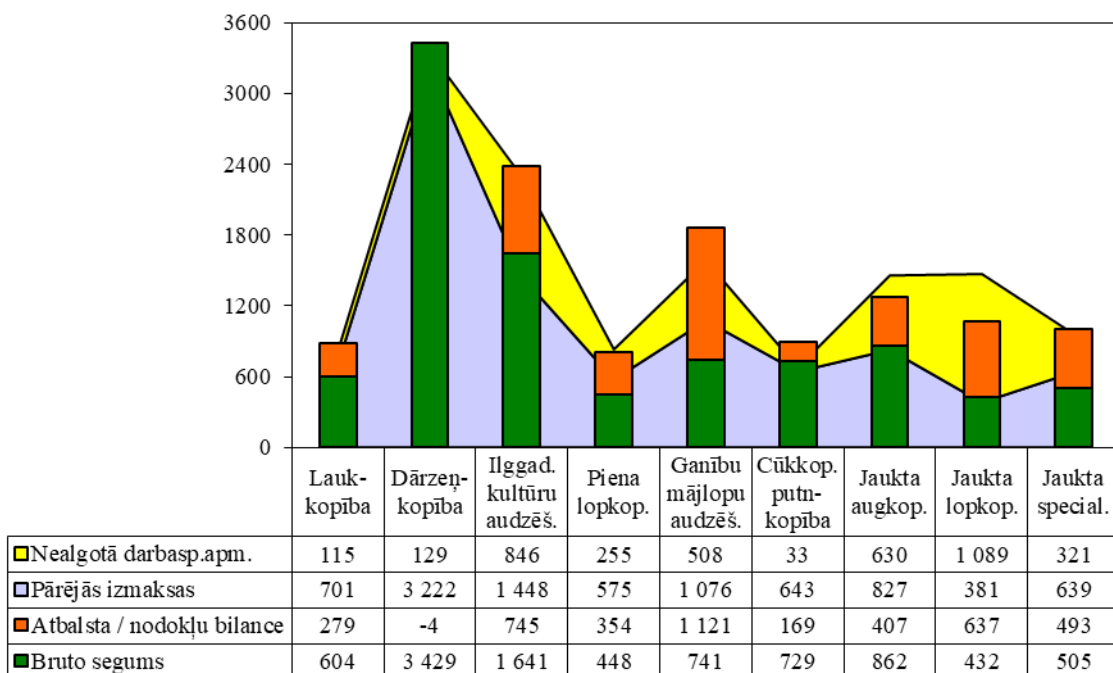
Ienākumu veidošanās atbilstoši specializācijas virzieniem redzama 7.9. attēlā. Tikai dārzenkopības un cūkkopības un putnkopības saimniecībās bruto segums nosedz grāmatvedībā uzskaitītās izmaksas un pierēķinātās izmaksas nealgotajam darbaspēkam. Dārzenkopības saimniecībās ir vislielākais bruto segums 3 429 eiro uz ekonomisko lielumu '000 eiro, un gan bruto segums, gan izmaksas ir 2 līdz 8 reizes lielākas nekā citu specializāciju saimniecībām, bet šīm saimniecībām bez pozitīvas atbalsta vērtības (negatīva atbalsta un nodokļu bilance) ir peļņa 74 eiro (attiecināta uz ekonomisko lielumu). Cūkkopības un putnkopības saimniecībās kopā ar atbalstu peļņa vidēji saimniecībās ir 223 eiro.

¹ Pēc ES metodikas, pastāvīgajās izmaksās tiek iekļautas arī darbaspēka un mašīnizmaksas, jo tās ir grūti attiecināt uz katru ražošanas nozari, lai gan arī šīs izmaksas mainās atkarībā no ražošanas apjoma nozarē.

**7.8. att. Saimniecību ienākumu veidošanās ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro)
2016. gadā, eiro uz ekonomisko lielumu '000 eiro**

Avots: SUDAT

**7.9. att. Saimniecību ienākumu veidošanās 201. gadā pēc specializācijas virziena,
eiro uz ekonomisko lielumu '000 eiro**

Avots: SUDAT

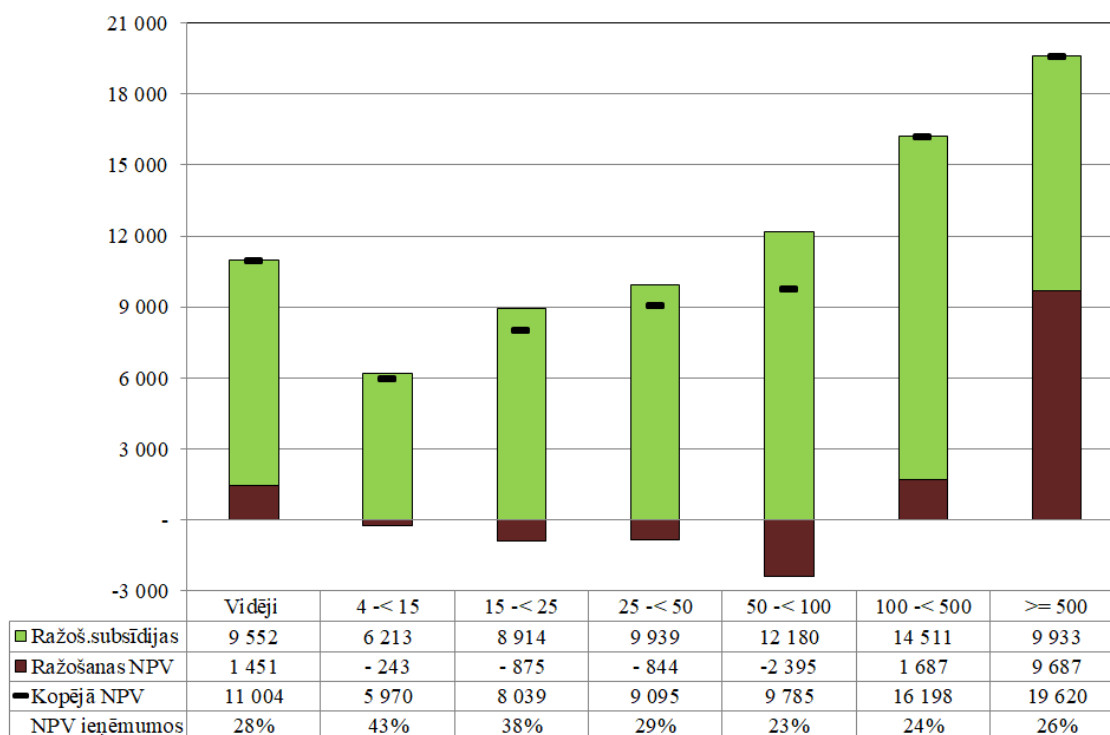
Ilggadīgo kultūru audzēšanas, jauktas augkopības un jauktas lopkopības saimniecībās bruto segums nosedz ražošanas izmaksas, bet nenosedz izmaksas nealgotajam darbaspēkam. Ilggadīgo kultūru audzēšanas saimniecībās ir augsts bruto segums, bet arī

ievērojamas izmaksas, tāpēc peļņa veidojas tikai ar atbalsta maksājumiem. Jauktas lopkopības saimniecībās ir vismazākais bruto segums (432 eiro) un viszemākās grāmatvedībā uzskaitītās izmaksas, tomēr lai gan atbalsta maksājumi ir diezgan ievērojami, vislielāko nealgotā darbaspēka izmaksu daļu (1 089 eiro), tām ir vislielākie zaudējumi. Pat ar atbalsta maksājumiem zaudējumi ir arī jauktas augkopības saimniecībām. Bruto segums nenosedz grāmatvedībā uzskaitītās izmaksas laukkopības, piena lopkopības, ganību mājlopu audzēšanas un jauktas specializācijas saimniecībās, tomēr kopā ar atbalsta maksājumiem saimniecības strādā ar peļņu, turklāt ganību mājlopu audzēšanas saimniecībās, kur vidēji ir vislielākais atbalsts, veidojas arī vislielākā peļņa (278 eiro, attiecināta uz ekonomisko lielumu).

8. Saimniecību neto pievienotā vērtība

Svarīgs saimnieciskās darbības rādītājs ir neto pievienotā vērtība NPV, kas raksturo jaunradīto vērtību uzņēmumā, izlietojot ražošanas resursus. NPV veido saražotā produkcija un ražošanas atbalsts, no kura atņemtas specifiskās un pieskaitāmās izmaksas, pamatlīdzekļu nolietojums un ražošanas nodokļi. NPV ir vienīgais pieejamo līdzekļu avots saimniecībās ieguldītā darba apmaksai, nomas un procentu maksājumiem, un iespējamai peļņai. Salīdzināt un novērtēt dažāda lieluma saimniecību pievienoto vērtību absolūtos skaitļos nav mērķtiecīgi - lielākai saimniecībai tā noteikti būs lielāka, bet, attiecinot NPV pret kādu citu rādītāju, piemēram, darbaspēka ieguldījumu, iegūstam savstarpēji salīdzināmus rādītājus. Šajā gadījumā neto pievienotā vērtība ir attiecināta pret kopējo ieguldīto darbaspēku, izteiktu nosacītajās darbaspēka vienībās LDV. Attiecinot NPV uz pārskata gada ieņēmumiem, varam novērtēt jaunradītās vērtības daļu ieņēmumos.

2016. gadā neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību strauji pieaug līdz ar saimniecību ekonomisko lielumu no 5 970 eiro vismazāko saimniecību grupā līdz 19 620 eiro vislielāko saimniecību grupā (8.1. attēls).

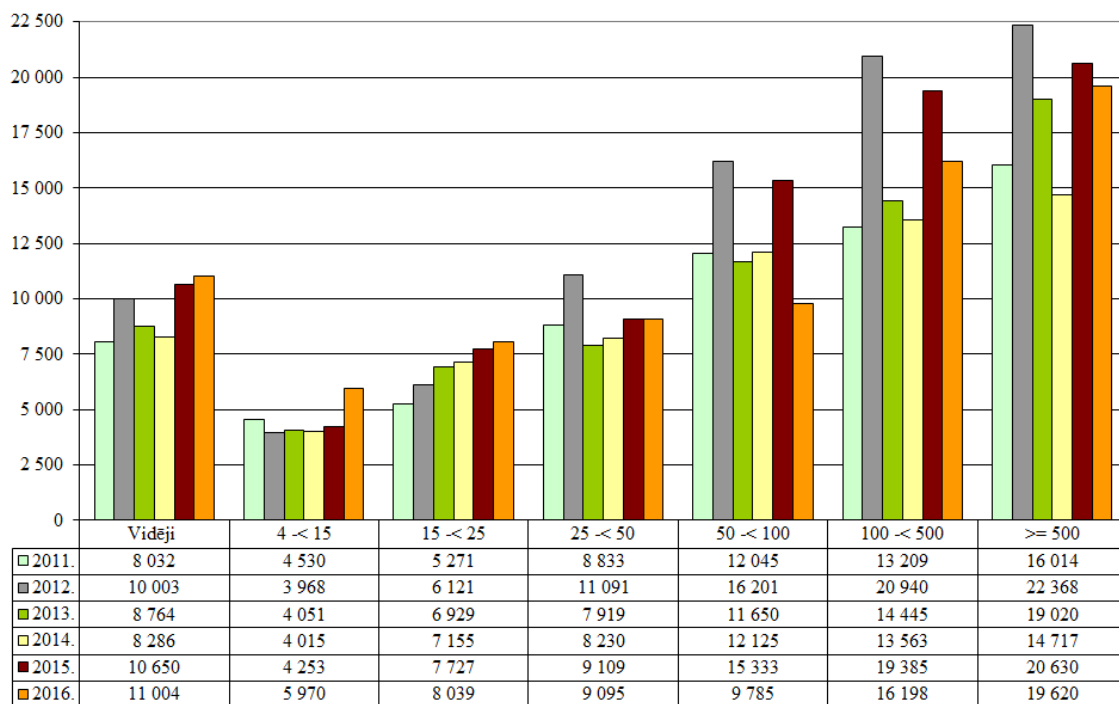

8.1. att. Neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību 2016. gadā ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro), eiro un %

Avots: SUDAT

Mazo un vidējo saimniecību grupās ar ekonomisko lielumu no 4 līdz 100 tūkst. eiro ražošanas pievienotā vērtība ir negatīva, tikai lielo saimniecību grupās virs 100 tūkst. eiro tā ir pozitīva. Visaugstākais ar ražošanu saistītā atbalsta līmenis uz darbaspēka vienību – 14 511 eiro - ir saimniecību grupā ar ekonomisko lielumu no 100 līdz 500 tūkst. eiro. Saimniecību grupā virs 500 tūkst. eiro tas ir par 30 % zemāks, toties šajās saimniecībās ir ievērojami augstāka ražošanas pievienotā vērtība. Neto pievienotā vērtība saimniecību ieņēmumos vidēji ir 28 %, tā samazinās līdz ar saimniecību ekonomisko lielumu no 43 % vismazākajās saimniecībās līdz 23 - 26 % grupās virs 50 tūkst. eiro.

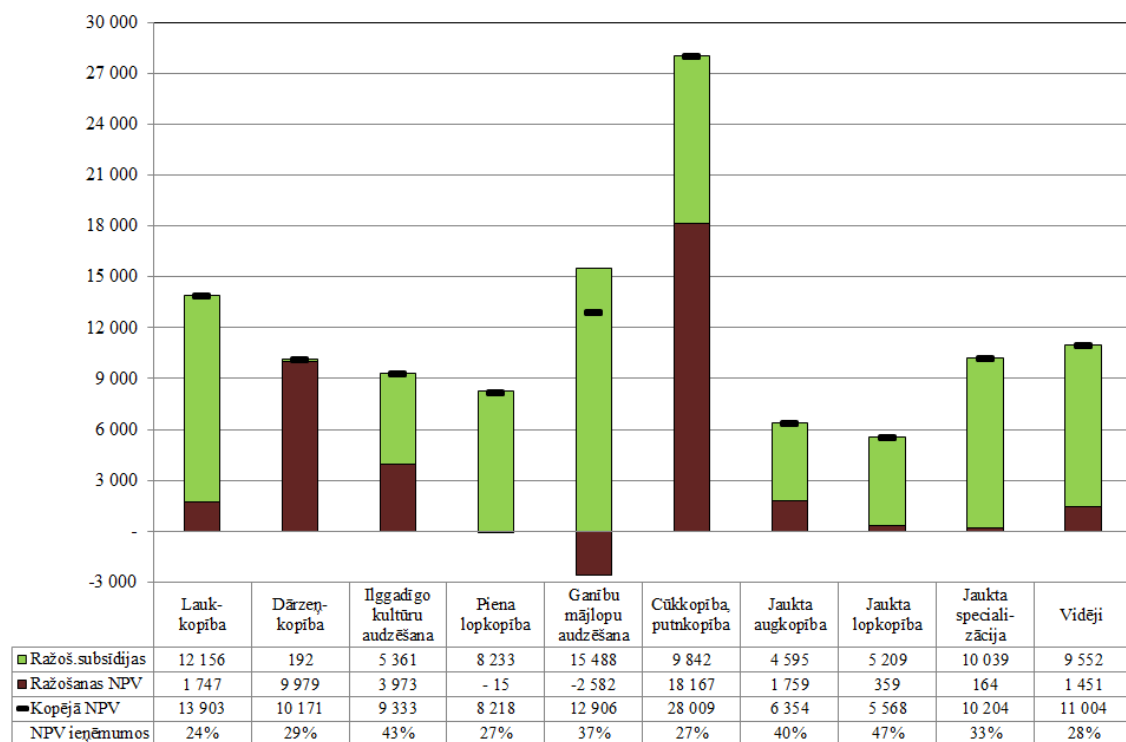
8.2. attēlā ir parādītas NPV pārmaiņas laika periodā no 2011. līdz 2016. gadam: vidēji saimniecībās 2011. gads bija zemākais punkts, 2012. gadā vērojams NPV pieaugums, nākošajos divos gados atkal kritums, bet 2015. un 2016. gadā kāpums, sasniedzot augstāko NPV uz darbaspēka vienību visā pārskata periodā. Mazo saimniecību grupās 2016. gads bija veiksmīgs, īpaši vismazākajās saimniecībās, kur NPV uz darbaspēka vienību pieauga pat par 40 %. Saimniecību grupā ar ekonomisko lielumu no 15 līdz 25 tūkst. eiro visā periodā ir vērojams neliels, bet stabils NPV pieaugums. Saimniecību grupās virs 50 tūkst. eiro, kurās dominē laukkopības un piena lopkopības saimniecības, NPV samazinājās, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, un grupā no 50 līdz 100 tūkst. eiro pat par trešdaļu.

8.2. att. Saimniecību neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro) 2011.-2016. gadā, eiro

Avots: SUDAT

Saimniecību NPV uz darbaspēka vienību atbilstoši specializācijas virzieniem 2016. gadā visaugstākā ir cūkkopības un putnkopības saimniecībās (28 009 eiro), virs vidējā līmeņa (11 004 eiro) tā ir arī laukkopības (13 903 eiro) un ganību mājlopu audzēšanas (12 906 eiro) specializācijas saimniecībās. Dārzenkopības saimniecībās (10 171 eiro) un jauktas specializācijas saimniecībās (10 204 eiro) NPV ir nedaudz zem vidējā līmeņa, bet pārējo specializāciju saimniecībās NPV uz darbaspēka vienību ir ievērojami zemāka (8.3. attēls). Vismazākā NPV uz darbaspēka vienību jau tradicionāli ir jauktas lopkopības specializācijas saimniecībās (5 568 eiro), neskatoties uz to, ka 2016. gadā NPV šajās saimniecībās dubultojās, salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu.

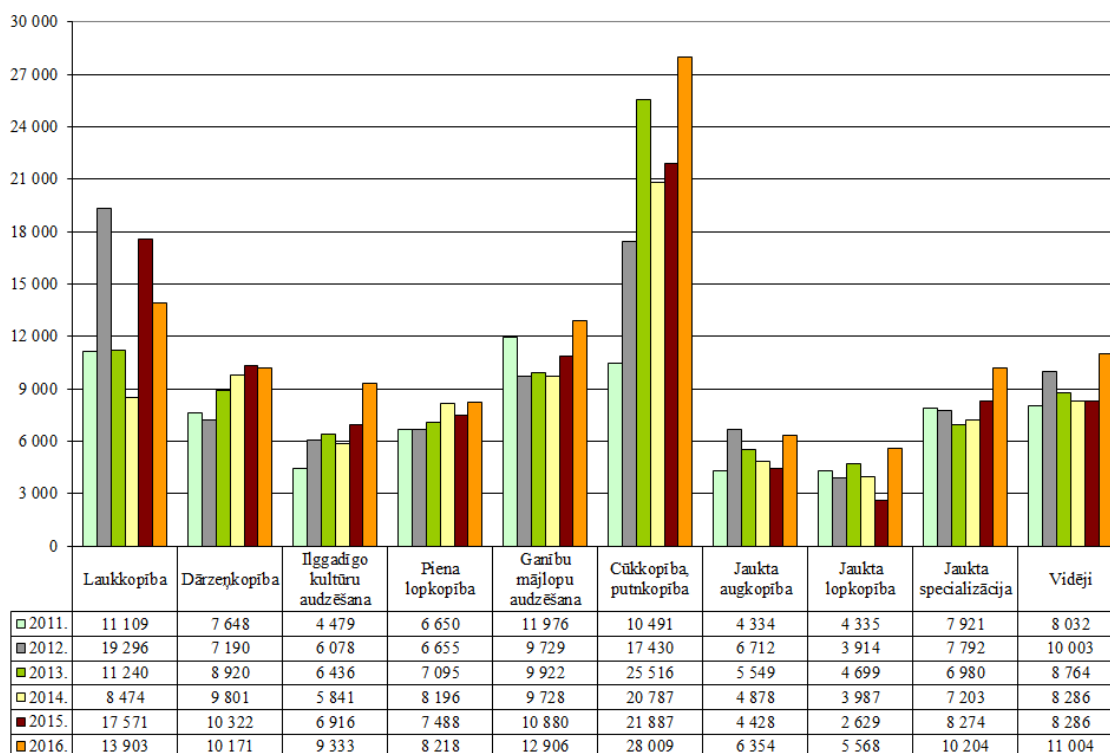

8.3. att. Saimniecību neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību 2016. gadā pēc specializācijas virziena, eiro un %

Avots: SUDAT

Jāatzīmē, ka 2016. gadā negatīva ražošanas NPV joprojām ir ganību mājlopu audzēšanas un šoreiz arī piena lopkopības saimniecībās, pārējo specializāciju saimniecībās tā ir pozitīva, bet visaugstākā – cūkkopības un putnkopības specializācijas (17 877 eiro) un dārzenkopības (9 979 eiro) saimniecībās. Valsts un ES atbalsta līmenis dažādu specializāciju saimniecībās ir atšķirīgs: dārzenkopības specializācijas saimniecībās 2 %, bet ganību mājlopu audzēšanas specializācijas saimniecībās vienīgi atbalsts veido kopējo pievienoto vērtību, turklāt šai saimniecību grupā kopējā pievienotā vērtība ir trešā augstākā aiz cūkkopības un putnkopības, kā arī laukkopības saimniecībām. Visaugstākais NPV īpatsvars ieņēmumos ir jauktas augkopības specializācijas saimniecībās - 48 %, bet viszemākais – laukkopības specializācijas saimniecībās – 24 %.

Analizējot NPV pārmaiņas laikā kopš 2011. gada saimniecībās pēc specializācijas virziena, redzam, ka tendences saimniecību grupās ir atšķirīgas (8.4. attēls). Pēc milzīga krituma 2014. gadā, laukkopības saimniecības 2015. gadā NPV ir dubultājušas, bet 2016. gadā atkal ir samazinājums par 22 %. Jauktas lopkopības specializācijas saimniecībās ir augstākais NPV kāpums uz darbaspēka vienību pārskata periodā – palielinājums vairāk nekā divas reizes, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, tomēr tā joprojām ir zemākā no visu saimniecību grupām pēc specializācijas virziena (5 568 eiro). Dārzenkopības saimniecību rezultāti ir iepriekšējā gada līmenī, bet pārējo specializāciju saimniecībās ir vērojams pieaugums ir 19 - 44 % robežās. Jāatzīmē, ka vairāku specializāciju saimniecības, izņemot laukkopību, dārzenkopību un jauktu augkopību, ir sasniegušas augstāko NPV līmeni pārskata periodā.

8.4. att. Saimniecību neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību, atbilstoši specializācijas virzieniem 2011.-2016. gadā, eiro

Avots: SUDAT

9. Saimniecību maksātspēja

Maksātspēja ir saimniecību spēja segt īstermiņa un ilgtermiņa saistības, ko tās uzņēmušās, lai varētu turpināt vai paplašināt savu biznesu. Saistību īpatsvars bilancē 2016. gadā vidēji saimniecībās ir 32,2 %, no tām īstermiņa saistības ir 10,2 % (9.1. tabula).

9.1. tabula. Saistību īpatsvars bilancē un likviditātes koeficienti ekonomiskā lieluma grupās

Lieluma grupa '000 eiro Saistības	Gads	Vidēji saimn.	4-15	15-25	25-50	50-100	100-500	500 un vairāk
Kopā saistības,%	2016.	32,2	7,5	8,9	18,5	27,8	35,1	46,4
	2015.	31,7	6,1	16,4	20,8	25,9	35,9	47,0
Īstermiņa saistības,%	2016.	10,2	2,0	2,9	5,9	8,4	12,1	14,3
	2015.	10,4	2,3	6,7	6,6	9,1	12,8	14,1
Likviditātes koeficients	2016.	2,4	9,9	8,7	5,1	3,5	2,3	1,5
	2015.	2,4	9,5	4,5	4,5	3,4	2,1	1,6

Avots: SUDAT

Vismazākajās saimniecībās ar ekonomisko lielumu līdz 15 000 eiro saistības ir tikai 7,5 %, bet īstermiņa saistības 2,0 % no bilances vērtības. Saistību īpatsvars pieaug līdz

ar ekonomisko lielumu, un vislielāko saimniecību grupā ar ekonomisko lielumu virs 500 tūkst. eiro kopējās saistības sasniedz 46,4 % no bilances vērtības, bet īstermiņa saistības – 14,3 %. Salīdzinot ar 2015. gadu, saistību īpatsvars bilancē vidēji saimniecībās ir palielinājies par 0,5 procentpunktiem - to ietekmējis saistību pieaugums ekonomiskā lieluma grupā no 4 līdz 15 tūkst. eiro par 1,4 procentpunktiem un grupā 50 līdz 100 tūkst. eiro par 1,9 procentpunktiem. Īstermiņa saistību īpatsvars vidēji saimniecībās ir samazinājies par 0,2 procentpunktiem, bet pieaudzis tas ir tikai vislielāko saimniecību grupā virs 500 tūkst. eiro par 0,2 procentpunktiem.

Likviditātes koeficients ir rādītājs, kas raksturo saimniecību maksātspēju - vai apgrozāmo līdzekļu daudzums ir pietiekošs īstermiņa saistību segšanai. Likviditāte 2016. gadā vidēji saimniecībās ir iepriekšējā gada līmenī, kaut gan samazinājusies tā ir tikai vislielāko saimniecību grupā virs 500 tūkst. eiro par 0,1, bet pārējās saimniecību grupās tā ir paaugstinājusies. Likviditātes rādītāji liecina, ka saimniecībām nevajadzētu būt problēmām ar aizņēmumu atmaksu. Vismazākajās saimniecībās likviditātes rādītāji tradicionāli ir ļoti augsti, tomēr tas neliecina par šo saimniecību labo finansiālo stāvokli, bet drīzāk gan par problēmām piesaistīt finansiālos līdzekļus no ārienes.

Analizējot rādītājus pēc specializācijas virziena, joprojām 2016. gadā lielākais saistību īpatsvars bilancē ir cūkkopības un putnkopības – 42,2 %, īstermiņa – 15,2 % un dārzenkopības specializācijas saimniecībās - 46,1 %, īstermiņa – 19,6 %, turklāt pēdējās vērojams palielinājums gandrīz par 5 procentpunktiem gan kopējām, gan īstermiņa saistībām (9.2. tabula). Salīdzinot ar 2015. gadu, kopējais saistību īpatsvars bilancē visstraujāk ir palielinājies jauktas augkopības specializācijas saimniecībās – par 5,6 procentpunktiem, tomēr tas joprojām ir viens no zemākajiem - tikai 14,5 %. Jauktas lopkopības saimniecībās tas ir viszemākais - 3,2 % un īstermiņa saistību īpatsvars – 1,0 %. Vislielākais samazinājums ir cūkkopības un putnkopības specializācijas saimniecībās – no 48,6 % uz 42,2 %. Vislielākais likviditātes koeficienta kāpums 2016. gadā ir ganību mājlopu specializācijas saimniecībās, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, pieaugot 1,5 reizes. Vismazākais likviditātes koeficients ir dārzenkopības 1,1 un cūkkopības un putnkopības specializācijas saimniecībās – 1,5, bet straujākais samazinājums ir jauktas augkopības saimniecībās no ļoti augsta 19,1 2015. gadā uz 7,0 2016. gadā.

9.2. tabula. Saistību īpatsvars bilancē un likviditātes koeficienti, atbilstoši specializācijas virzieniem

Specializācija Saistības	Gads	Lauk- kopība	Dārzen- kopība	Ilggad. kultūras	Piena lopkop.	Ganību mājlopi	Cūkkop., putnkop.	Jaukta augkop.	Jaukta lopkop.	Jaukta specializ.
Kopā saistības,%	2016.	37,7	46,1	28,7	26,8	20,6	42,2	14,5	3,2	25,4
	2015.	37,1	41,2	28,0	25,7	22,0	48,6	8,9	6,4	21,2
Īstermiņa saistības,%	2016.	12,3	19,6	11,1	7,8	3,9	15,2	4,1	1,0	7,3
	2015.	13,3	15,0	11,3	7,5	6,1	15,1	1,2	1,0	5,7
Likviditātes koeficients	2016.	2,0	1,1	2,7	3,2	6,7	1,5	7,0	13,1	3,6
	2015.	2,1	1,3	2,7	3,3	4,4	1,2	19,1	16,5	4,6

Avots: SUDAT

10. Saimniecību ieguldījumi

Saistību īpatsvars bilanci vidēji saimniecībās ir nedaudz palielinājies, salīdzinot ar 2015. gadu, un 2016. gadā ir palielinājusies arī neto ieguldījumu vērtība² (10.1. tabula). Vidēji saimniecībās 2016. gadā neto ieguldījuma vērtība ir 9 380 eiro, kas ir otra augstākā visā 7 gadu periodā, tomēr palielinājums ir tikai mazo saimniecību ekonomiskā lieluma grupās līdz 25 tūkst. eiro, kur iepriekšējos gados bija neliela vai pat negatīva neto ieguldījumu vērtība. Pārējās saimniecību ekonomiskā lieluma grupās tā ir samazinājusies, bet visstraujāk saimniecību grupās no 25 līdz 500 tūkst. eiro, bet 2016. gads ir pirmais, kad šis rādītājs ir pozitīvs visās ekonomiskā lieluma grupās.

10.1. tabula. Saimniecību ieguldījumi un nolietojums 2010.-2016. gadā ekonomiskā lieluma grupās, eiro

Liel.grupa '000 eiro Rādītājs	Vidēji saimn.	4 - 15	15 - 25	25 - 50	50 - 100	100 - 500	> 500
Ieguldījumi 2016	19 268	4 347	6 129	9 002	22 018	89 752	538 643
Nolietojums 2016	9 888	1 952	2 965	5 925	14 105	44 788	265 820
Neto ieguldījumi 2016	9 380	2 395	3 164	3 077	7 912	44 964	272 824
Neto ieguldījumi 2015	7 784	-200	2 541	6 157	18 485	55 729	288 041
Neto ieguldījumi 2014	4 430	-259	80	-338	5 979	34 237	269 994
Neto ieguldījumi 2013	9 189	526	-189	2 534	7 220	66 570	523 379
Neto ieguldījumi 2012	10 997	494	1 625	7 708	15 035	83 801	830 039
Neto ieguldījumi 2011	7 395	-132	1 162	5 326	12 615	66 861	508 900
Neto ieguldījumi 2010	225	-1 488	-306	-1 036	-780	19 916	80 600

Avots: SUDAT

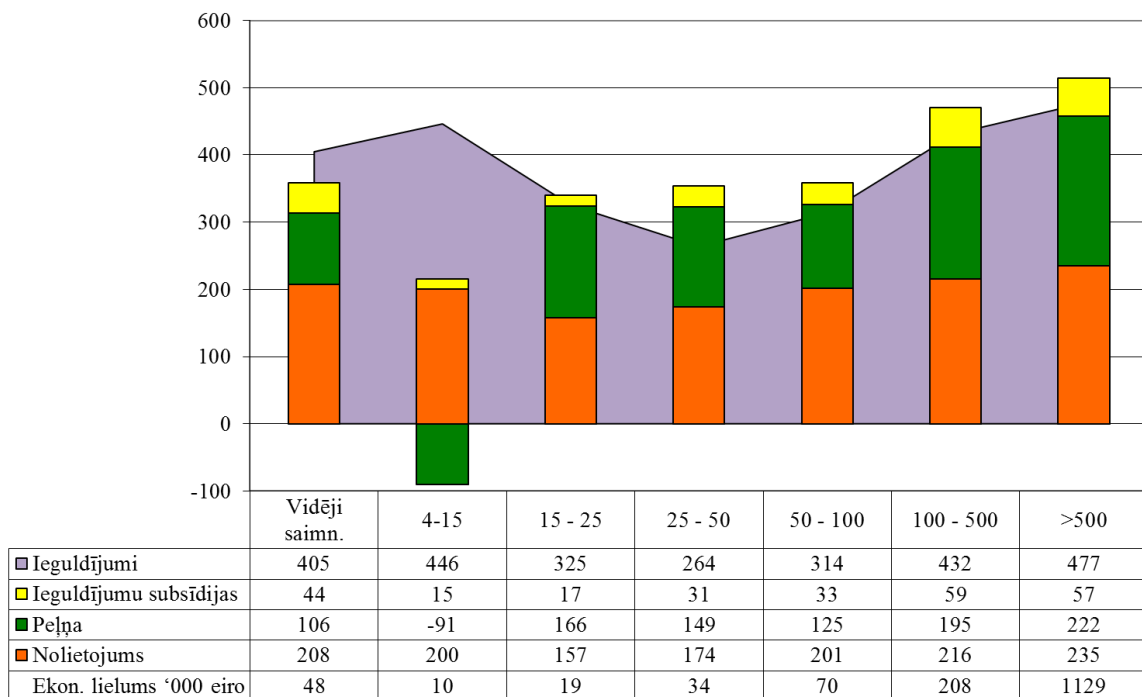
Ieguldījumiem var būt vairāki finansēšanas avoti:

- aprēķinātais nolietojums, kura reinvestēšana nodrošina pamatlīdzekļu uzturēšanu iepriekšējā līmenī,
- ieguldījumu subsīdijas,
- peļņa, par kuras izlietojumu lemj īpašnieks,
- no ārieses piesaistītais kapitāls.

Šajā nodaļā analizēsim tikai saimniecību pašu līdzekļus. Nepieciešams uzsvērt, ka ieguldījumus un to finansēšanas avotus nevar vērtēt katrā konkrētā saimniecībā, bet gan izmantot tikai visa sektora vērtējumam, jo visi šie procesi nenorit vienlaikus: lielāks nolietojums ir saimniecībās, kas investīcijas jau veikušas un kurām papildu ieguldījumi varbūt pat nav vajadzīgi, vai arī tie lielo parādsaistību dēļ nav iespējami.

Lai varētu grafiski attēlot un salīdzināt dažāda lieluma saimniecības, dati ir attiecināti uz saimniecību ekonomisko lielumu. 2016. gadā saimniecību grupās pēc ekonomiskā lieluma pašu līdzekļu nepietiek mazāko saimniecību grupās līdz 15 tūkst. eiro, lielākajās saimniecībās pašu līdzekļi ir pietiekami vai pārsniedz ieguldījumus (10.1. attēls).

² Iegādātie pamatlīdzekļi mīnus pārskata gadā aprēķinātais nolietojums

10.1. att. Saimniecību ieguldījumi un pašu finansēšanas līdzekļi 2015. gadā ekonomiskā lieluma grupās uz ekonomiskā lieluma vienību ('000 eiro), eiro³

Avots: SUDAT

Vislielākās investīcijas attiecībā pret ekonomisko lielumu ir grupā virs 500 tūkst. eiro (477 eiro), kur pietiek pašu līdzekļu, kā arī grupā no 4 līdz 15 tūkst. eiro (446 eiro), kaut arī šīs grupas saimniecībām ir zaudējumi, bet vismazākie ieguldījumi 2016. gadā ir grupā no 25 līdz 50 tūkst. eiro (264 eiro).

Analizējot rezultātus pēc specializācijas virziena, 2016. gads saimniecībās ir bijis atšķirīgs – pēc strauja kāpuma iepriekšējā gadā negatīva neto ieguldījumu vērtība ir jauktas augkopības specializācijas saimniecībās, cūkkopības un putnkopības saimniecībās ir ievērojams neto ieguldījumu samazinājums vairāk nekā 7 reizes salīdzinājumā ar 2015. gadu, bet pārējo specializāciju saimniecībās ieguldījumi ir palielinājušies (10.2. tabula).

Vislielākā neto ieguldījumu vērtība 2016. gadā ir laukkopības un dārzenkopības specializācijas saimniecībās, kas ir pat palielinājušas iepriekšējā gada augstos rādītājus. Jāatzīmē gan, ka saimniecības izlasē mainās, un tas var ietekmēt gada rezultātus.

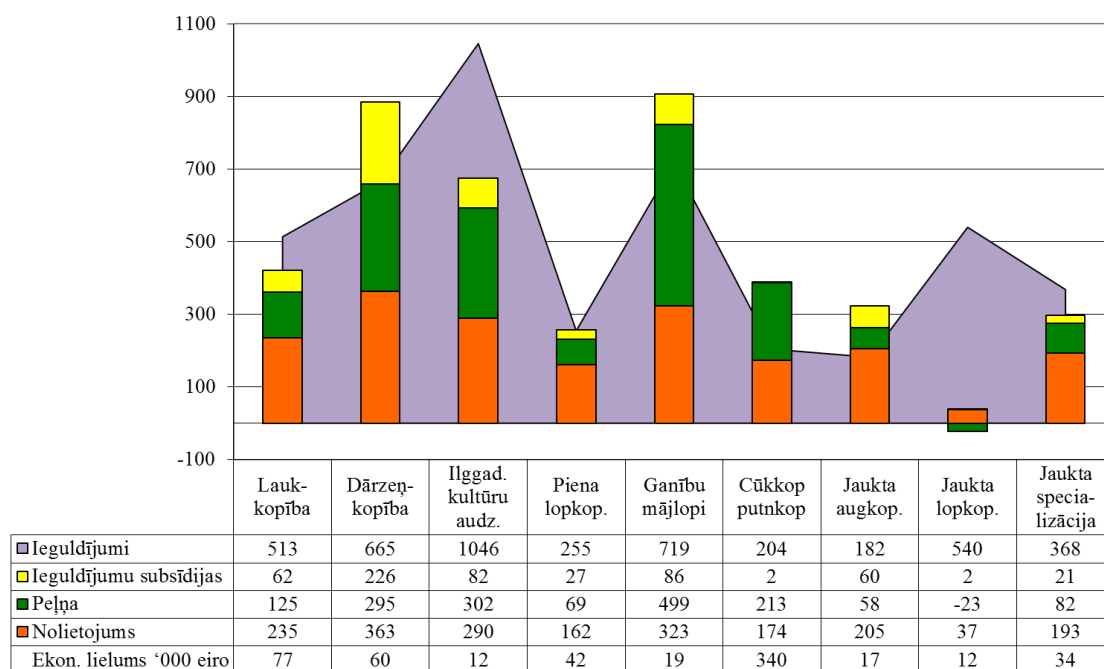
³ Grafiski attēlojamu rādītāju iegūšanai visi pamatrādītāji ir izdalīti ar ekonomisko lielumu 1 000 eiro, kas dots datu tabulas pēdējā rindā

10.2. tabula. Saimniecību ieguldījumi un nolietojums 2010.-2016. gadā pēc specializācijas virziena, eiro

	Lauk- kopība	Dārzen- kopība	Ilggad. kult. audz.	Piena lopkop.	Ganību mājlopi	Cūkkop., putnkop.	Jaukta augkop.	Jaukta lopkop.	Jaukta specializ.
Ieguldījumi 2016	39 676	39 759	12 735	10 785	13 834	69 392	3 096	6 392	12 507
Nolietojums 2016	18 192	21 701	3 531	6 852	6 211	59 137	3 489	1 256	6 552
Neto ieguld. 2016	21 485	18 058	9 204	3 933	7 623	10 255	-393	5 137	5 955
Neto ieguld. 2015	15 892	15 578	433	3 083	3 876	75 749	17 739	-1 323	3 837
Neto ieguld. 2014	8 803	-3 675	6 223	5 306	-1 519	45 267	-701	84	1 242
Neto ieguld. 2013	18 334	-9 108	2 413	4 454	3 470	87 353	1 665	18 334	-9 108
Neto ieguld. 2012	18 319	28 724	-460	4 949	5 804	198 458	1 098	18 319	28 724
Neto ieguld. 2011	10 741	15 452	2 143	4 478	5 667	80 589	3 371	10 741	15 452
Neto ieguld. 2010	1 500	-1 897	-2 786	-522	-1 944	8 907	1 497	1 500	-1 897

Avots: SUDAT

Analizējot ieguldījumus un pašu līdzekļus to finansēšanai pēc saimniecību specializācijas virziena, redzam, ka pašu līdzekļi nepietiek laukkopības, ilggadīgo kultūru un jauktas specializācijas saimniecībās, bet jauktas lopkopības saimniecībās praktiski nav pašu līdzekļu investīcijām (10.2. attēls). Dārzenkopības, ganību mājlopu un jauktas augkopības specializāciju saimniecībās pašu līdzekļi pārsniedz ieguldījumu vērtību. Tikai jauktas augkopības saimniecības investējušas pārskata gada nolietojuma līmenī, pārējo specializāciju saimniecībās ieguldījumi pārsniedz nolietojuma vērtību. Ieguldījumu subsīdijas sastāda nelielu daļu no nepieciešamā finansējuma.

10.2. att. Saimniecību ieguldījumi un pašu finansēšanas līdzekļi 2016. gadā pēc specializācijas virziena uz ekonomiskā lieluma vienību ('000 eiro), eiro⁴

⁴ Grafiski attēlojamu rādītāju iegūšanai visi pamatrādītāji ir izdalīti ar ekonomisko lielumu 1 000 eiro, kas dots datu tabulas pēdējā rindā

Avots: SUDAT

II nodaļa. Baltijas valstu lauku saimniecību darbības rādītāju salīdzinošā analīze

Šajā nodaļā veiktā salīdzinošā analīze tiek balstīta uz Baltijas valstu nacionālo FADN aģentūru: Latvijas Agrolesursu un ekonomikas institūta, Lietuvas Agrārās ekonomikas institūta un Igaunijas Lauku ekonomikas pētniecības centra apkopotiem datiem. Ja nav īpaši atrunāts, Lietuvas lauku saimniecību darbības rezultātu analīzē izmantoti tikai zemnieku saimniecību dati, jo uzņēmumu dati tiek apkopoti atsevišķās tabulās un kopējie rādītāji netiek rēķināti.

1. Baltijas valstu lauksaimniecības sektora un FADN izlases kopas raksturojums

Visās ES dalībvalstīs un Eiropas Ekonomiskās zonas valstīs reizi 3 gados notiek lauksaimniecības struktūras aptauja vai skaitīšana. Tās mērķis ir nodrošināt sabiedrību ar kvalitatīvu un starptautiski salīdzināmu statistisko informāciju par lauku saimniecību struktūru, ko izmanto lauksaimniecības nozares attīstības tendenču izvērtēšanai, kā arī lauksaimniecības politikas plānošanā un novērtēšanā.

Apsekojamā vienība ir lauku saimniecība – tehniski un ekonomiski atsevišķa vienība ar vienotu vadību, kas ražo lauksaimniecības produktus vai uztur zemi labā lauksaimniecības un vides stāvoklī. Saimniecībā var arī ražot nelauksaimnieciskus produktus un sniegt nelauksaimnieciskus pakalpojumus.

Visās trijās Baltijas valstīs ir noteikts vienāds ekonomiskā lieluma sliekšnis 4 000 eiro. Pēc 2013. gada lauksaimniecības struktūras aptauju datiem Latvijā bija 81,8 tūkstoši ekonomiski aktīvu lauku saimniecību, no tām virs ekonomiskā lieluma sliekšņa 23,8 tūkstoši saimniecību, Igaunijā – 19,2 tūkstoši ekonomiski aktīvu saimniecību, no tām virs ekonomiskā lieluma sliekšņa 7,6 tūkstoši saimniecību un Lietuvā – 169,8 tūkstoši ekonomiski aktīvu saimniecību, bet virs ekonomiskā lieluma sliekšņa 61,7 tūkstoši saimniecību (1.1., 1.2. un 1.3. tabula). Latvijas izlases kopas saimniecību sadalījums 2015. gadā ir dots I nodaļas 1.1. tabulā, bet Igaunijas un Lietuvas – šīs nodaļas 1.4. un 1.5. tabulā. Vidējais izlases saimniecību ekonomiskais lielums Latvijā ir 39 650 eiro, Igaunijā – 82 513 eiro, bet Lietuvā vidējais ģimenes saimniecību ekonomiskais lielums – 23 204 eiro.

1.1. tabula. Latvijas 2013. gada lauksaimniecības struktūras aptaujas dati: saimniecību sadalījums atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, skaits

Kods	Ekonomiskais lielums '000 eiro un klase Specializācijas virziens	3 4 - 8	4 8 - 15	5 15 - 25	6 25 - 50	7 50 - 100	8 100– 250	9 250 - 500	10 500 - 750	11 750–1 000	12 1000-1500	13 1500-3000	14 > 3000	Kopā
15	Graudaugi, eļļas un proteīnaugi	907	689	474	616	482	434	189	64	17	18	9	1	3 900
16	Laukkopība, pārējā	1 552	492	201	138	68	38	13	4	0	0			2 506
21	Dārzeni, slēgtas platības	9	2	2	3		2	2						20
22	Dārzeni, laukā	51	65	71	27	15	7	4	2		1			243
23	Dārzeni, pārējie	4	5	3	4	3	1							20
36	Augļi, ogas	100	43	25	9	1	2							180
45	Piena lopkopība	2 595	1 730	1 252	1 072	550	294	59	21	6	10	3	1	7 593
46	Gaļas liellopi	146	132	66	51	14	4							413
47	Piena un gaļas liellopi	199	133	73	45	13	5							468
48	Aitas, kazas, pārējie ganību mājlopi	266	148	74	37	10	1							536
51	Cūkas	34	5	6	7	2	7	7	5	1	3	8	6	91
52	Putni	9			1	1	2	1	1		1		3	19
53	Dažādi graudēdāji	66	47	23	12	7		1						156
61	Jaukta augkopība	225	124	98	30	13	12	7						509
73	Jaukta lopkopība, pārsvarā ganību mājlopi	741	256	101	47	10	5			1				1 161
74	Jaukta lopkopība, pārsvarā graudēdāji	71	38	17	8	2								136
83	Jaukta augkopība, lopkopība	2 428	835	290	195	113	69	25	14	11	10	2		3 992
84	Jaukta	1 015	495	194	105	30	6	2		1	1	1		1 850
	Kopā	10 418	5 239	2 970	2 407	1 334	889	310	111	37	44	23	11	23 793

1.2. tabula. Igaunijas 2016. gada lauksaimniecības struktūras aptaujas dati: saimniecību sadalījums atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, skaits

Kods	Ekonomiskais lielums '000 eiro un klase Specializācijas virziens	3 4 - 8	4 8 - 15	5 15 - 25	6 25 - 50	7 50 - 100	8 100- 250	9 250 - 500	10 500 - 750	11 750-1 000	12 1000-1500	13 1500-3000	14 > 3000	Kopā
15	Graudaugi, eļļas un proteīnaugi	218	219	214	289	313	365	152	42	15	3	6		1 899
16	Laukkopība, pārējā	516	276	164	131	126	77	21	11	1	3	4		1330
21	Dārzeni, slēgtas platības	11		2	8	4	2	1						28
22	Dārzeni, laukā	14	35	16	4	12	6					1		88
23	Dārzeni, pārējie	7	6	6	6	8	6	3	1				1	44
36	Augļi, ogas	39	30	13	7	7	4	2						102
38	Dažādas ilggadīgās kultūras	1	2		4	2	2							11
45	Piena lopkopība	150	151	66	109	95	115	67	32	14	20	49	17	885
46	Gaļas liellopi	177	186	201	166	104	51	13						898
47	Piena un gaļas liellopi	65	101	94	74	28	36	8						406
48	Aitas, kazas, pārējie ganību mājlopi	348	235	108	88	22	18	1	1					821
51	Cūkas		6	3	2	3	3	10	4	5	5	3	2	46
52	Putni		4	1		2			1		1	2	2	13
53	Dažādi graudēdāji	14	2		1									17
61	Jaukta augkopība	41	39	13	16	10	2				1	1		123
73	Jaukta lopkopība, pārsvarā ganību mājlopi	22	18	7	4		2				1			54
74	Jaukta lopkopība, pārsvarā graudēdāji		2	3	2									7
83	Jaukta augkopība, lopkopība	105	96	71	66	58	48	21	8	6	3	8	1	491
84	Jaukta	140	107	50	28	9	4	2		3	3	1		347
	Kopā	1 931	1 515	1 032	1 005	803	741	301	100	44	40	75	23	7610

1.3. tabula. Lietuvas 2013. gada lauksaimniecības struktūras aptaujas dati: saimniecību sadalījums atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, skaits

Kods	Ekonomiskais lielums '000 eiro un klase Specializācijas virziens	3 4 - 8	4 8 - 15	5 15 - 25	6 25 - 50	7 50 - 100	8 100 - 250	9 250 - 500	10 500 - 750	11 750-1 000	12 1000-1500	13 1500-3000	14 > 3000	Kopā
15	Graudaugi, eļļas un proteīnaugi	3 143	2 614	1 469	2 306	1 600	1 099	253	82	18	27	10	2	12 623
16	Laukkopība, pārējā	1 181	527	161	137	86	84	35	18	5	3	3		2 240
23	Dārzeni, pārējie	1 207	356	110	103	38	17	9	6	1	2	1	1	1 851
38	Dažādas ilggadīgās kultūras	53	50	41	33	12	8							197
45	Piena lopkopība	8 508	5 393	2 229	1 933	923	412	65	6	7	1	5	1	19 483
46	Gaļas liellopi	147	111	80	77	22	7							444
47	Piena un gaļas liellopi	641	246	119	82	10	9							1 107
48	Aitas, kazas, pārējie ganību mājlopi	113	78	22	7	4	1	1						226
51	Cūkas	108	66	2	10	6	8	4	2	4	2	11	7	230
52	Putni	29	2	2	1	22	25	1	3	1	4	6	6	102
53	Dažādi graudēdāji	166	51	3	1									221
61	Jaukta augkopība	1 403	602	165	91	34	27	6			2			2 330
73	Jaukta lopkopība, pārsvarā ganību mājlopi	3 760	1 288	210	77	11		1			1			5 348
74	Jaukta lopkopība, pārsvarā graudēdāji	337	92	11	2	2					1			445
83	Jaukta augkopība, lopkopība	3 670	1 900	625	611	254	159	49	12	14	23	25	8	7 350
84	Jaukta	5 281	1 731	281	148	27	8	4	1	0	1	3		7 485
	Kopā	29 747	15 107	5 530	5 619	3 051	1 864	428	130	50	67	64	25	61 682

1.4. tabula. Igaunijas 2016. gada izlases saimniecību sadalījums atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, skaits

Lieluma grupa '000 eiro Specializācijas virziens	Kodi	4 - 8	8 – 25	25 - 100	100 - 500	> 500	Kopā
Laukkopība	15, 16	9	43	67	82	25	226
Dārzenkopība	21, 22, 23	4	12	14	7	-	37
Ilggadīgo kultūru audzēšana	36, 38	4	6	4	3	-	17
Piena lopkopība	45	2	9	17	35	52	115
Ganību mājlopu audzēšana	46, 47, 48	13	51	41	17	2	124
Cūkkopība un putnkopība	51, 52, 53	1	7	6	4	13	31
Jaukta specializācija	61, 73, 74, 83, 84	17	29	24	21	20	111
Kopā		61	162	178	170	90	661

Avots: Igaunijas FADN dati

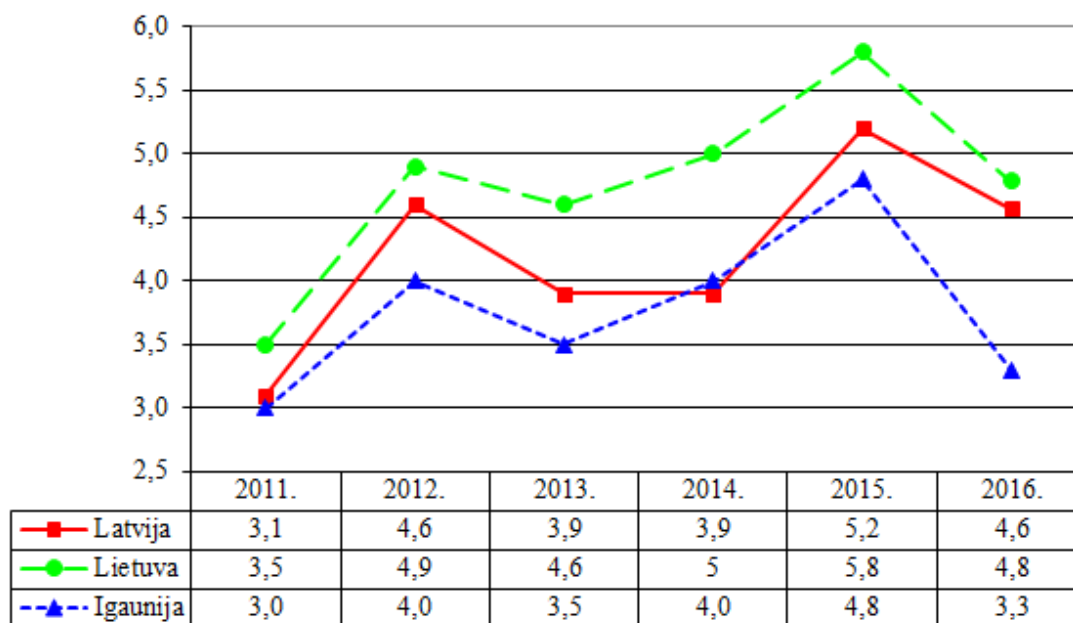
1.5. tabula. Lietuvas 2016. gada izlases saimniecību sadalījums atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, skaits

Lieluma grupa '000 eiro Reģioni	Kodi	4 - 8	8 – 15	15 - 25	25 - 50	50 - 100	100 - 250	250 - 500	> 500	Kopā
Graudaugi un proteīnaugi	15	13	28	29	72	93	129	56	29	449
Laukkopība, jaukta augkopība	16, 61	11	11	9	15	21	28	12	7	114
Dārzenkopība, ilggadīgo kultūru audzēšana	23, 38	4	10	12	16	16	9	5	1	73
Piena lopkopība	45	19	45	38	59	71	65	21	4	322
Ganību mājlopu audzēšana, jaukta lopkopība, pārsvarā ganību mājlopi	46, 47, 48, 73	15	27	26	38	10	4	-	-	120
Cūkkopība un putnkopība, jaukta lopkopība, pārsvarā graudēdāji	51, 52, 53, 74	2	3	-	1	2	2	3	2	15
Jaukta augkopība, lopkopība	83	7	25	16	34	25	34	16	5	162
Jaukta specializācija	84	14	12	9	6	4	1	-	-	46
Kopā		85	161	139	241	242	272	113	48	1301

Avots: Lietuvas FADN dati

2. Ražība

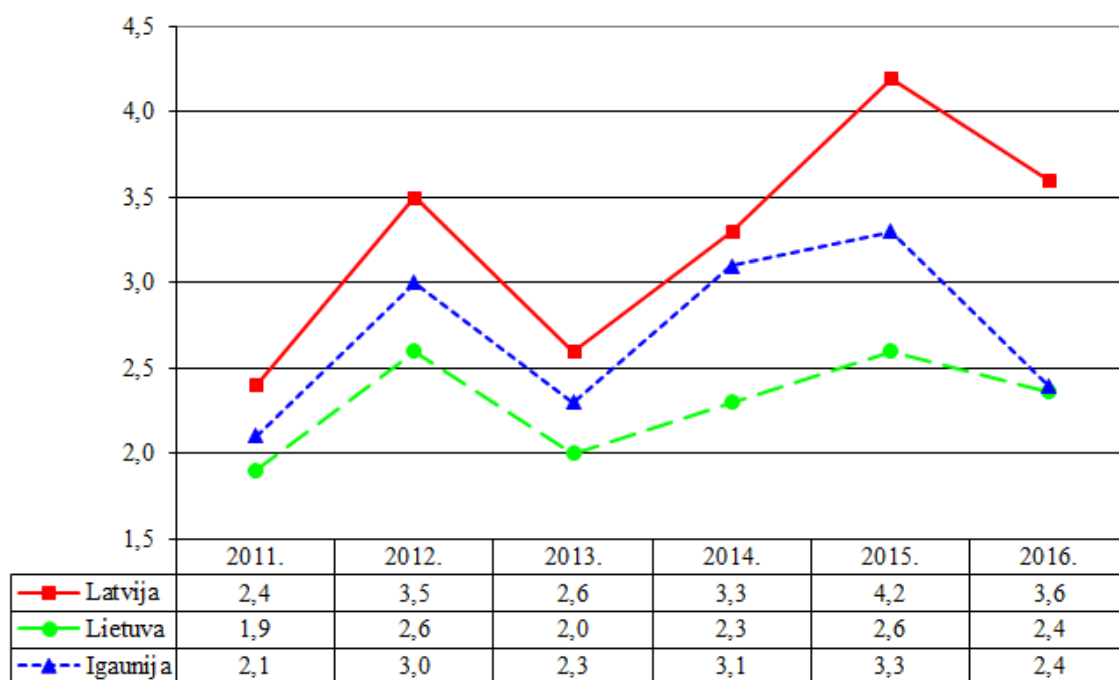
Laukaugu ražību Baltijas valstu saimniecībās ietekmē atšķirīgi agro klimatiskie apstākļi: Lietuva – valsts, kas atrodas vairāk uz dienvidiem, Latvija – pa vidu un Igaunija – ziemeļos. 2.1. attēlā ir parādītas kviešu ražības pārmaiņas laika periodā no 2011. līdz 2016. gadam. 2016. gadā visās Baltijas valstīs bijis straujš kviešu ražības kritums – visstraujākais tas bijis Igaunijā, kur ražība samazinājusies par vairāk nekā 30%, Lietuvā un Latvijā tā nokritusies zem 5 t no ha (attiecīgi 4,8 t un 4,6 t no ha)..

2.1. att. Kviešu ražība Baltijas valstu saimniecībās 2011.–2016. gadā, tonnas no ha

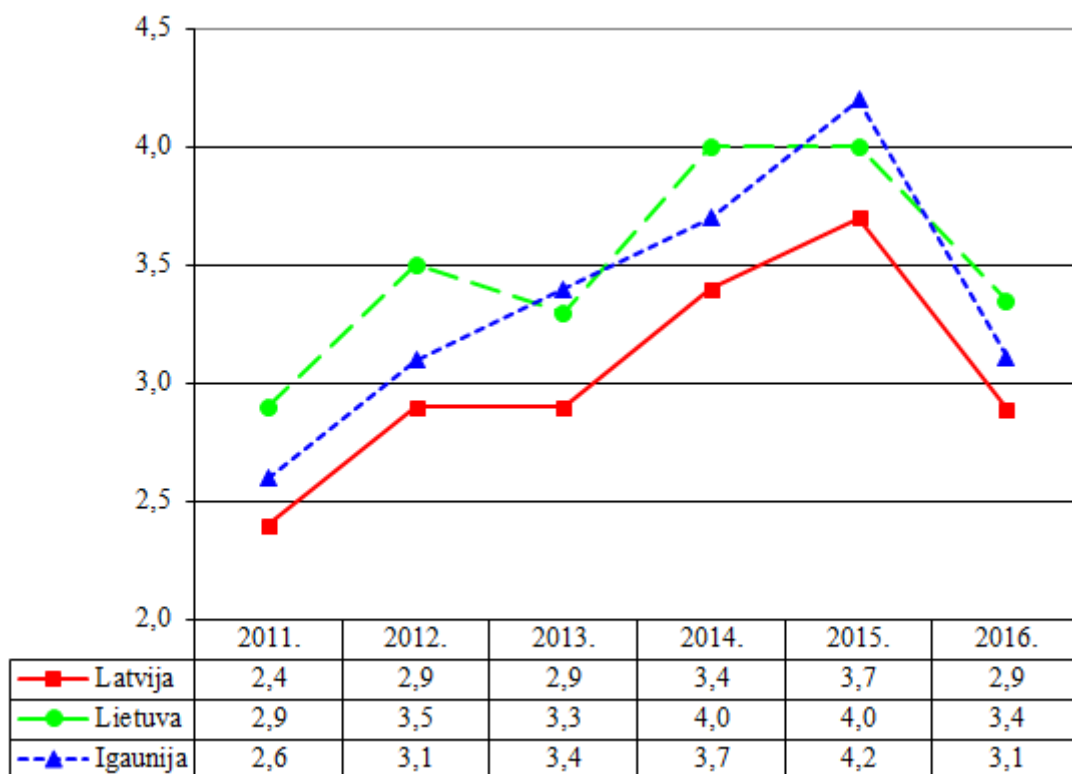
Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

Ja pēdējos divos gados bija ievērojams kāpums, tad 2016. gadā novērojams straujš rudzu ražas kritums visās Baltijas valstīs (2.2. attēls). Igaunijā rudzu ražība 2016. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, samazinājusies par 28% līdz 2,4t no ha, kas ir zemākais rādītājs pēdējo 3 gadu laikā un izlīdzinājusies ar Lietuvas līmeni. Arī Latvijā un Lietuvā novērojams rudzu ražības samazinājums attiecīgi par 14% un 9 % salīdzinot ar 2015. gadu.

2.2. att. Rudzu ražība Baltijas valstu saimniecībās 2011.– 2016. gadā, tonnas no ha

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

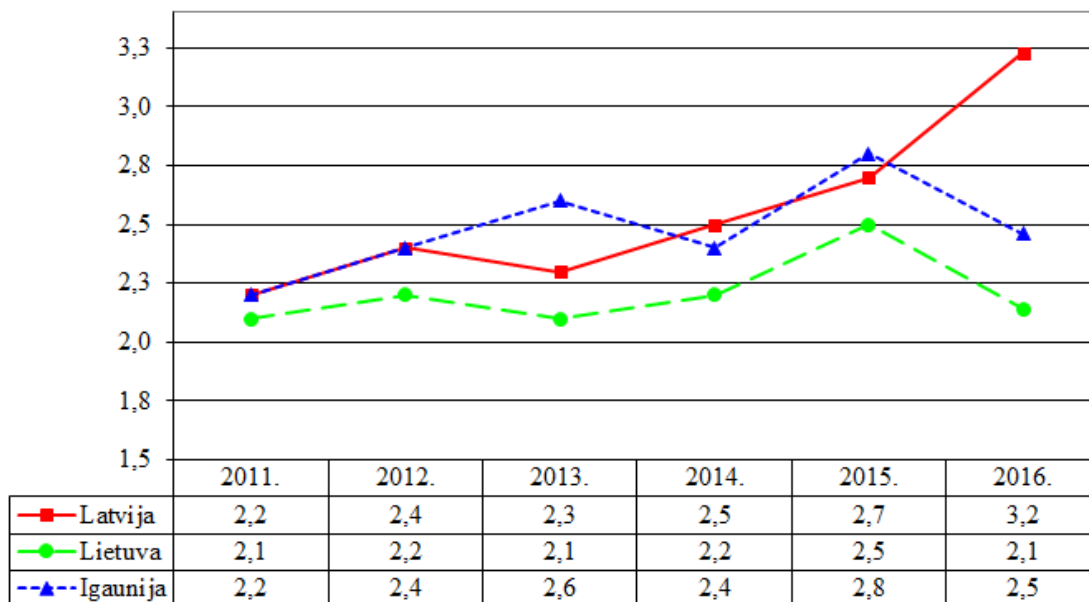

2.3. att. Miežu ražība Baltijas valstu saimniecībās 2011.–2016. gadā, tonnas no ha

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

Arī miežiem 2016. gadā bijis straujš ražības kritums (2.3. attēls). Igaunijā tā samazinājusies par 26% līdz 2012. gada līmenim. Latvijā un Lietuvā miežu ražība 2016. gadā bija 2013. gada līmenī (samazinājums attiecīgi 22% un 16%).

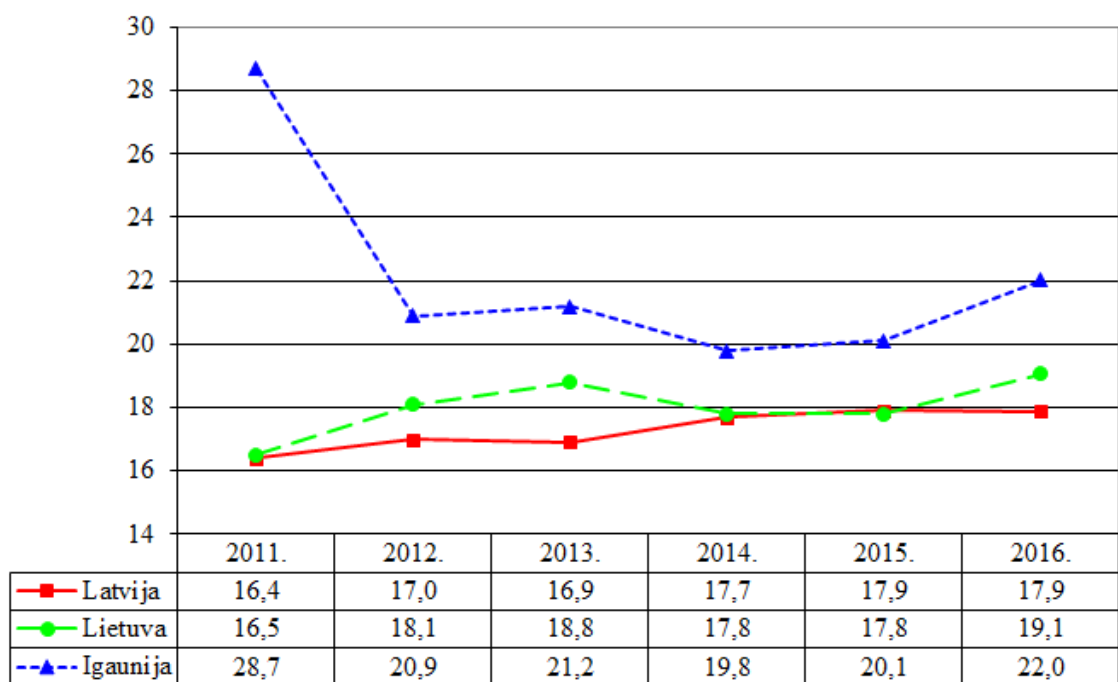
Ja auzu ražība 2015. gadā visās valstīs bija rekordaugsta, tad 2016. gadā tā turpināja paaugstināties tikai Latvijā līdz rekordaugstam līmenim 3,2 t no ha, bet Lietuvā un Igaunijā tā samazinājās attiecīgi par 14% un 12% (2.4. attēls).

2.4. att. Auzu ražība Baltijas valstu saimniecībās 2011.–2016. gadā, tonnas no ha

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

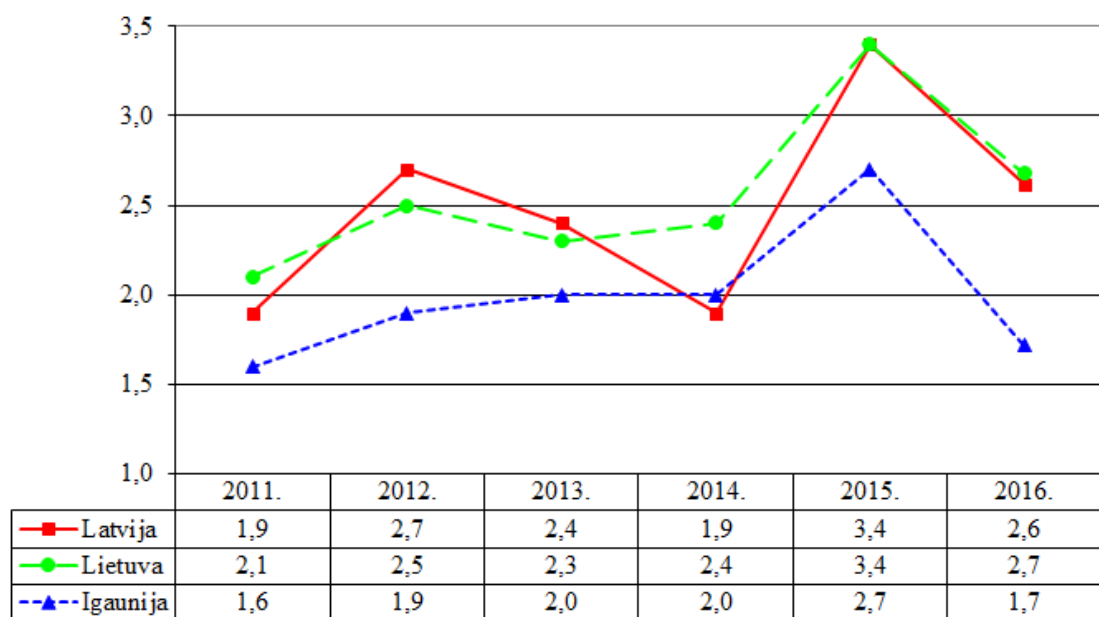
Atšķirībā no citām kultūrām, kartupeļu ražība 2016. gadā Lietuvā un Igaunijā ir pieaugusi, sasniedzot attiecīgi 19,1 un 22,0 t no ha, kas ir augstākais rādītājs pēdējo 5 gadu laikā (2.5. attēls). Latvijā kopš 2014. gada kartupeļu ražība nav būtiski mainījusies, 2015. un 2016. gadā tā ir 17,9 t no ha, kas 2016. gadā sastāda 81% no Igaunijas un 94% no Lietuvas līmeņa.

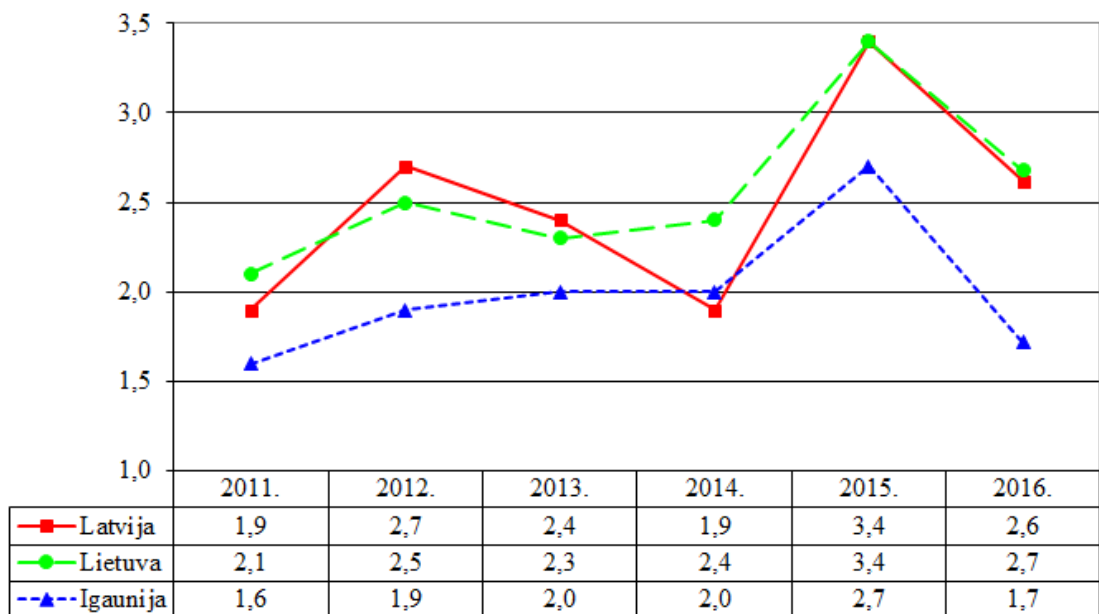
2.5. att. **Kartupeļu ražība Baltijas valstu saimniecībās 2011.–2016. gadā, tonnas no ha**

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

Visās Baltijas valstīs 2016. gadā bijis kritums arī rapša ražībai (

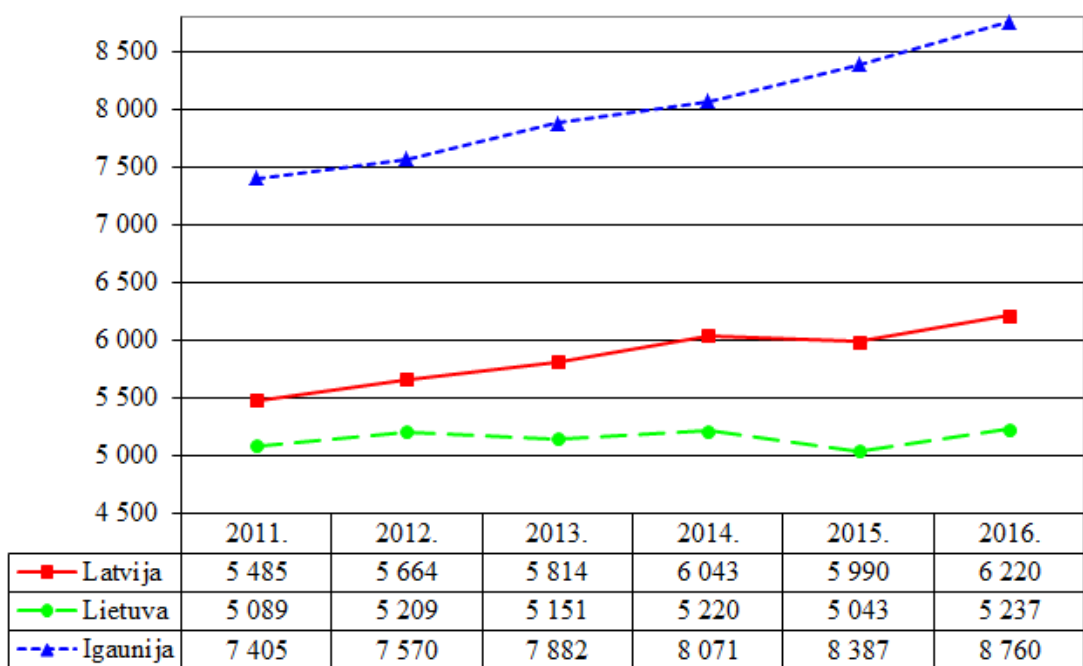

2.6. attēls). Visstraujākais kritums bija Igaunijā, kur rapsim tā samazinājusies par 37%, nokrītot gandrīz līdz zemākajam līmenim visā periodā - 1,7 t no ha. Latvijā un Lietuvā samazinājums procentuāli ir līdzīgs, novācot attiecīgi 2,6 un 2,7 t no ha. Igaunijā rapša ražība konsekventi ir zemākā Baltijas valstīs, sastādot 65% no Latvijas un Lietuvas līmeņa (izņemot 2014. gadu Latvijā).

2.6. att. Rapša ražība Baltijas valstu saimniecībās 2011.–2016. gadā, tonnas no ha

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

2.7. att. Piena izslaukums Baltijas valstu saimniecībās 2010.-2015. gadā, kg no govs

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

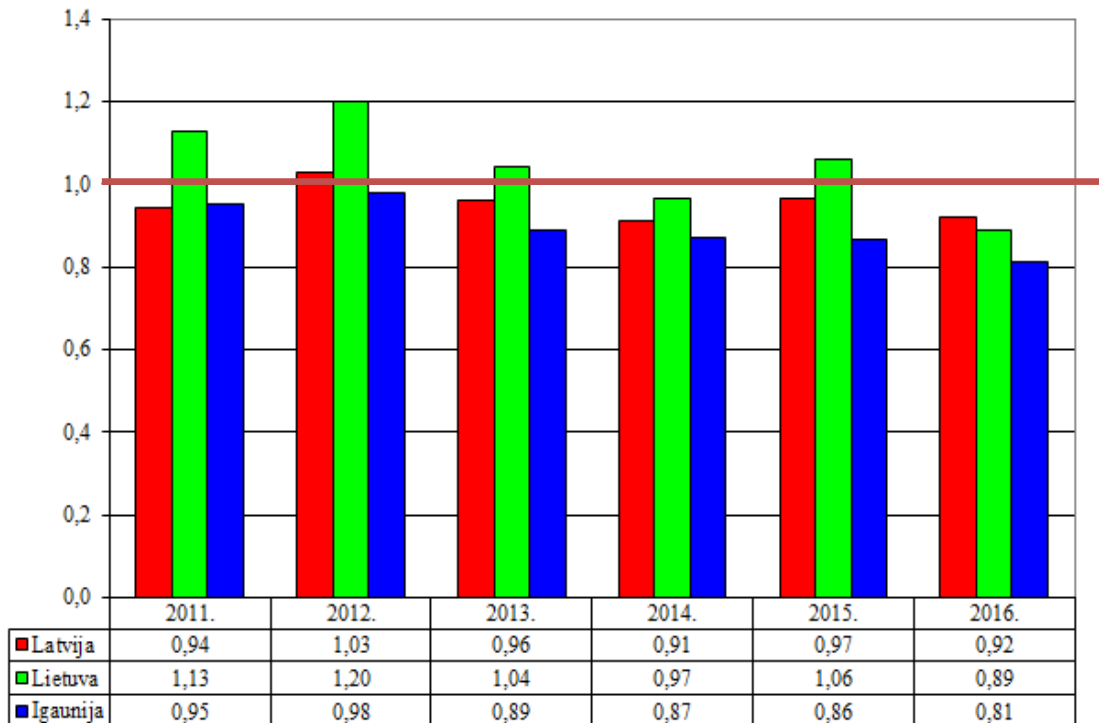
2016. gadā piena izslaukums ir pieaudzis visās Baltijas valstīs par 4%, sasniedzot augstāko līmeni kopš 2011. gada: Latvijā - 6 220 kg, Lietuvā - 5 237 kg un Igaunijā 8 760 kg no govs gadā (2.7. attēls). Visā periodā piena izslaukums Igaunijā ir bijis

ievērojami augstāks nekā pārējās Baltijas valstīs - 2016. gadā Latvijas saimniecībās piena izslaukums sastādīja 71%, bet Lietuvā 60% no Igaunijas līmeņa.

3. Produkcijas izlaides un izmaksu attiecība

Viens no Eiropas Komisijas atzītiem un plaši pielietotiem rādītājiem, kuru izmanto lauku saimniecību darbības salīdzinošajai analīzei dažādās ES dalībvalstīs, ir kopējās produkcijas izlaides un tā ražošanas izmaksu attiecība. Izlaides vērtība iekļauj pārdoto, saimniecības iekšējam patēriņam un samaksai par darbu izlietoto, mājsaimniecībā patērēto produkciju, kā arī krājumu starpību, ieņēmumus no saimniecību sniegtajiem pakalpojumiem un citus saimnieciskās darbības ieņēmumus. Tādējādi, atšķirībā no neto pievienotās vērtības, šis rādītājs raksturo saimniecības ražošanas efektivitāti, neņemot vērā saņemto ES un valsts atbalstu.

Līdz 2016. gadam konsekventi augstākā efektivitāte bija Lietuvas zemnieku saimniecībās, pārskata periodā produkcijas izlaides vērtība pārsniedza izmaksas gandrīz visus gadus, bet 2016. gadā vairs nevienā Baltijas valstī produkcijas izlaides vērtība nepārsniedza izmaksas, Lietuvu ieskaitot. 2016. gadā Lietuvā produkcijas izlaides attiecība pret izmaksām samazinājās par 17 procentpunktiem, sasniedzot viszemāko attiecību – 0,89. Latvijā tikai 2012. gadā izlaides vērtība pārsniedza izmaksas, un, kaut arī 2016. gadā Latvijā šī attiecība ir augstākā, tomēr izmaksas pārsniedza produkcijas izlaides vērtību par 8% - par 5 procentpunktiem vairāk nekā pirms gada. Igaunijā 2016. gadā izmaksas pārsniedz produkcijas izlaides vērtību par 19%, kas, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ir arī palielinājusies par 5 procentpunktiem. Tendences ir līdzīgas – visās Baltijas valstīs - vienlaicīgi attiecība palielinās vai samazinās.

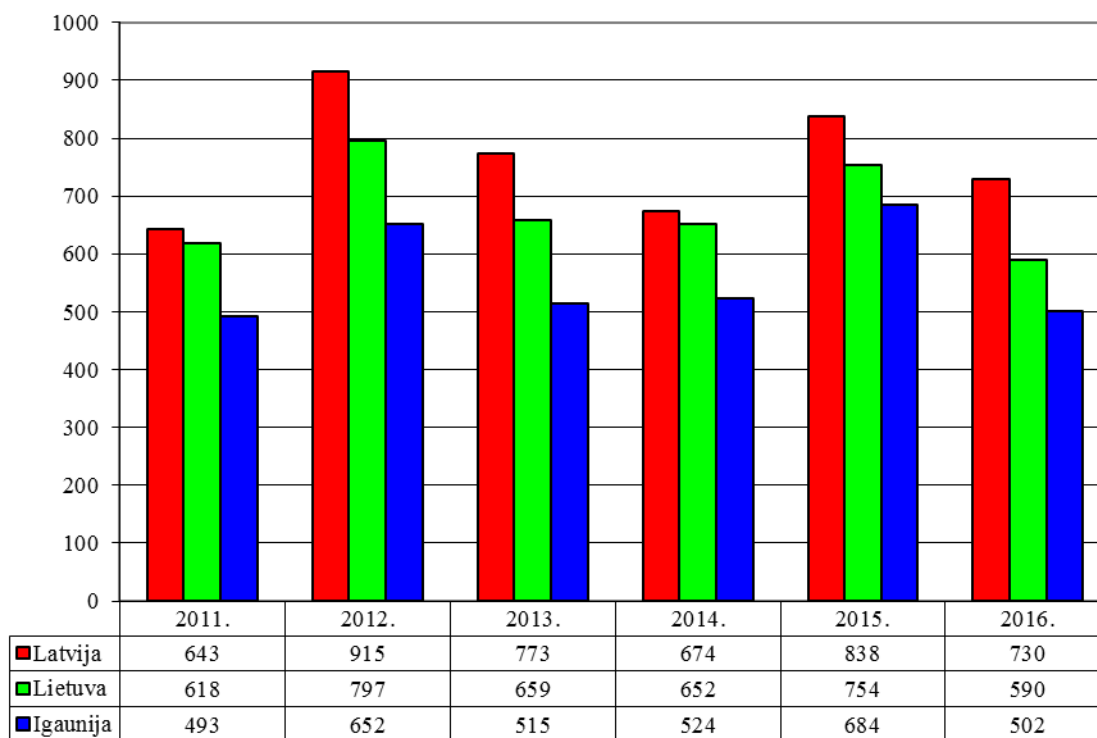
3.1. att. Produkcijas izlaides un izmaksu attiecība Baltijas valstu saimniecībās 2011.–2016. gadā

4. Produkcijas izlaide uz ražošanas vienību

Lauksaimniecības produkcijas ražošanas apstākļi un iegūtās ražas Baltijas valstīs ir nedaudz atšķirīgas, tāpēc interesanti ir salīdzināt produkcijas izlaides vērtību uz ražošanas vienību: 4.1. attēlā ir parādīta augkopības produkcijas izlaide uz 1 ha, bet 4.2. attēlā lopkopības produkcijas izlaide uz 1 nosacīto mājlopu vienību Baltijas valstu saimniecībās 2011.–2016. gadā.

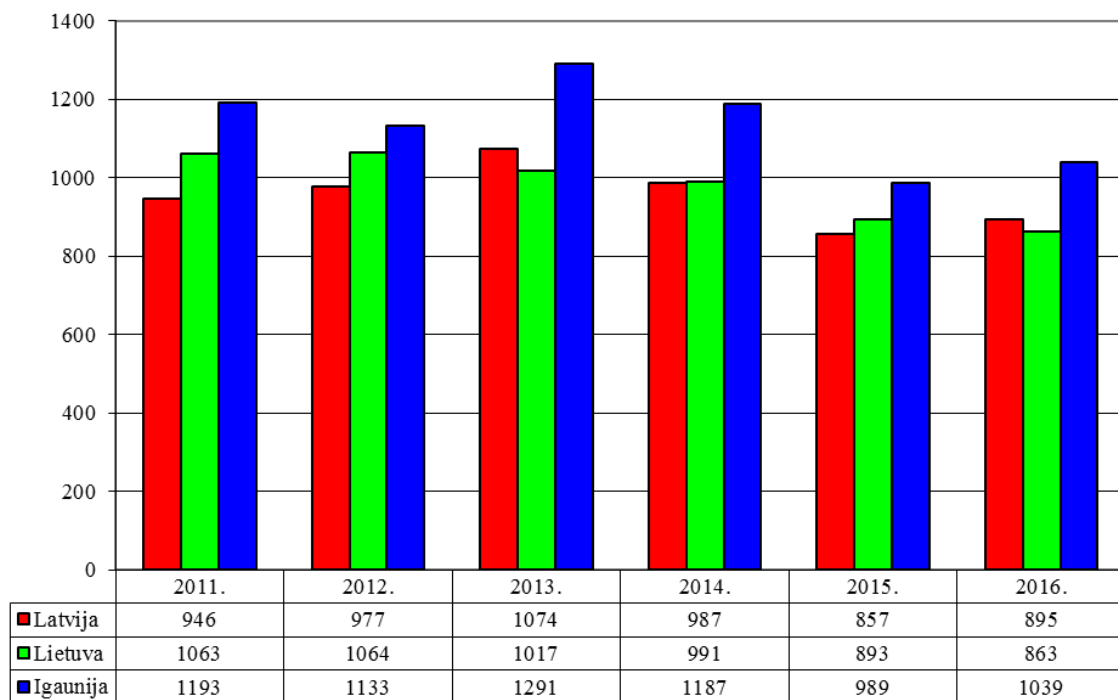
Veicot aprēķinus, augkopības izlaides vērtība un tās ražošanai izmantotās lauksaimniecības zemes platības tika koriģētas, proti, no augkopības izlaides tika atņemta lopbarības izlaides vērtība, savukārt lauksaimniecības zemes platības samazinātas par lopbarības platībām, papuvēm, pļavām un ganībām, kā arī neizmantoto lauksaimniecības zemi. Ievērojot, ka lauksaimniecības zemes izmantošanas intensitāte atšķiras atkarībā no tās izlietojuma, minētās korekcijas nodrošina lielāku rezultātu precizitāti.

Analizētajā laikposmā konsekventi visus gadus augkopības izlaides vērtība uz 1 ha augstāka ir Latvijas saimniecībās, 2012. gadā sasniedzot augstāko vērtību 915 eiro uz 1 ha LIZ. 2016. gadā izlaides vērtība uz ha ir samazinājusies visās Baltijas valstīs. Vislielākais samazinājums ir bijis Igaunijā, kur, salīdzinot ar 2015. gadu, izlaide samazinājusies par 26%, nokrītot līdz 502 eiro uz ha. Lietuvā un Latvijā samazinājums ir mazāks, attiecīgi par 21% un 12% attiecībā pret iepriekšējo gadu. Visās Baltijas valstīs tendences saglabājas līdzīgas – ir gadi, kad ir izaugsme, un krituma gadi.

4.1. att. Augkopības izlaide Baltijas valstu saimniecībās 2011.–2016. gadā, eiro uz 1 ha LIZ

Savukārt lopkopībā situācija ir atšķirīga – visā analizējamā periodā no 2011. līdz 2016. gadam lopkopības izlaides vērtība uz 1 nosacīto mājlomu vienību augstākā ir Igaunijā, bet Latvija 2016. gadā ir apsteigusi Lietuvu par 32 eiro uz 1 mājlomu vienību (4.2. attēls). Salīdzinot ar 2015. gadu, Latvijā un Igaunijā ir vērojams lopkopības izlaides pieaugums attiecīgi par 5% un 4%. Turpretī Lietuvā ir bijis lopkopības izlaides samazinājums pat 3%, nokrītot līdz zemākajam rādītājam pēdējo 6 gados - 590 eiro uz 1 nosacīto mājlomu vienību. 2016. gadā lopkopības izlaides vērtība uz 1 nosacīto mājlomu Latvijā sastāda tikai 86 %, bet Lietuvā - 83% no Igaunijas vērtības. Pārmaiņu tendences pa gadiem visās Baltijas valstīs ir līdzīgas.

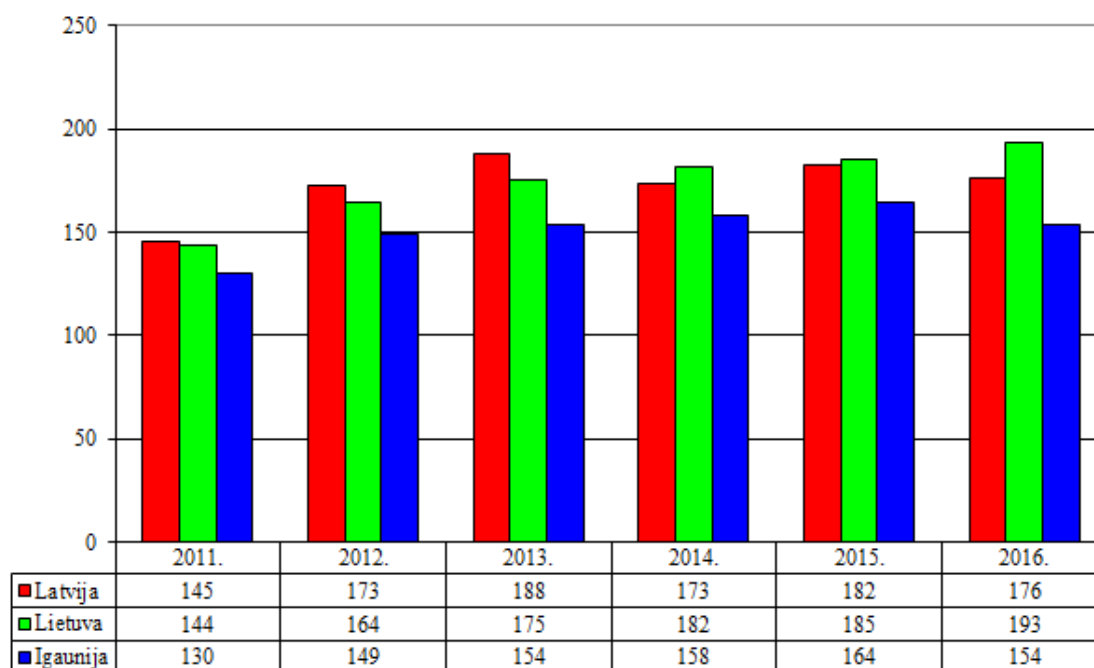
4.2. att. Lopkopības izlaide Baltijas valstu saimniecībās 2011.–2016. gadā, eiro uz 1 nosacīto mājlomu vienību

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

5. Specifiskās izmaksas uz ražošanas vienību

Lai novērtētu ražošanas nozares ienesīgumu, jāvērtē ne tikai saražotās produkcijas vērtība, bet arī izmaksas. FADN analizē specifiskās izmaksas – tieši ar ražošanas nozari saistītās tiešās mainīgās izmaksas, kurās neiekļauj degvielas, tehnikas un darbaspēka izmaksas, jo tās ir grūti attiecināt uz konkrētu ražošanas nozari.

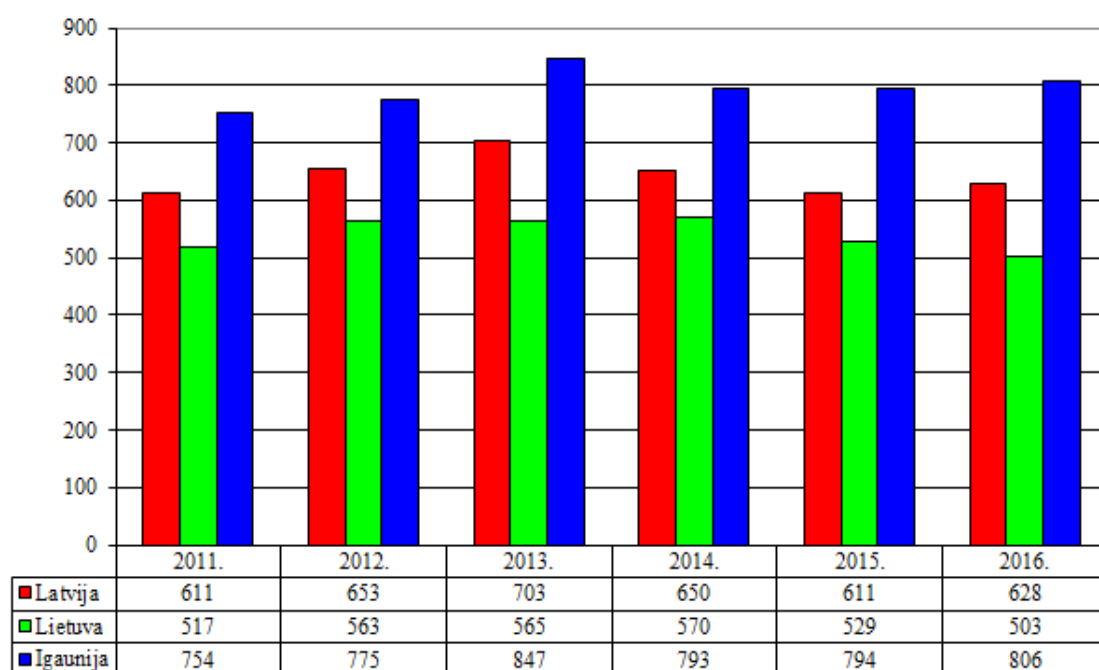
2016. gadā augkopības specifiskās izmaksas Latvijā un Igaunijā samazinājās attiecīgi par 3% un 6%, salīdzinot ar iepriekšējo gadu (5.1. attēls). Turpretī Lietuvā vērojams specifisko augkopības izmaksu pieaugums par 4%, tādējādi sasniedzot augstāko rādītāju 6 gadu laika periodā. Kopš 2014. gada Lietuvā ir visaugstākās augkopības izmaksas starp visām Baltijas valstīm, Latvijas izmaksas sastāda 92% bet Igaunijas 80% no Lietuvas specifiskajām augkopības izmaksām.

**5.1. att. Specifiskās augkopības izmaksas Baltijas valstu saimniecībās
2011.–2016. gadā, eiro uz 1 ha LIZ**

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

Analizējot lopkopības specifiskās izmaksas, visā laika periodā līdz 2016. gadam visaugstākās tās ir Igaunijas saimniecībās (5.2. attēls). Igaunijā un Latvijā 2016. gadā specifiskās lopkopības izmaksas pieaugušas attiecīgi par 2 un 3 procentiem attiecībā pret 2015. gadu. Turpretī Lietuvā 2016. gadā bija lopkopības izmaksu samazinājums par 5%, sasniedzot viszemāko lopkopības izmaksu līmeni kopš 2011. gada – 503 eiro uz 1 nosacīto mājlopu vienību. Latvijas specifiskās lopkopības izmaksas 2016. gadā sastāda 78% no Igaunijas izmaksām, bet Lietuvas saimniecībās – 62%.

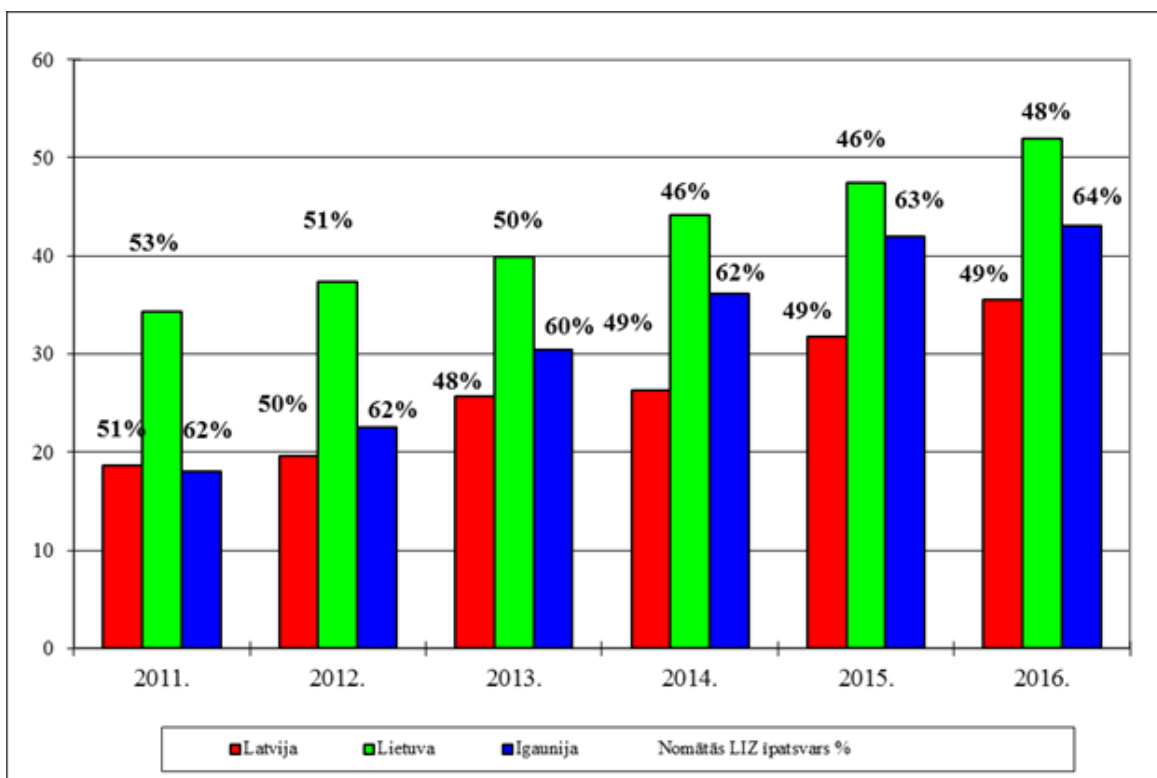

**5.2. att. Specifiskās lopkopības izmaksas Baltijas valstu saimniecībās
2011.–2016. gadā, eiro uz 1 nosacīto mājlomu vienību**

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

6. Nomas maksa un nomātās LIZ īpatsvars

Visās Baltijas valstīs ir ievērojams nomāto LIZ platību īpatsvars: lielākais tas ir Igaunijā – vairāk nekā 60 % visā periodā, Latvijā 48 līdz 51 %, bet Lietuvā 46 līdz 53 % (6.1. attēls). Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, 2016. gadā nomāto LIZ platību īpatsvars ir palielinājies Igaunijā un Lietuvā – attiecīgi par 2 un 1 procentpunktu, bet Latvijā tas ir praktiski nemainīgs - 49% no kopējās LIZ.

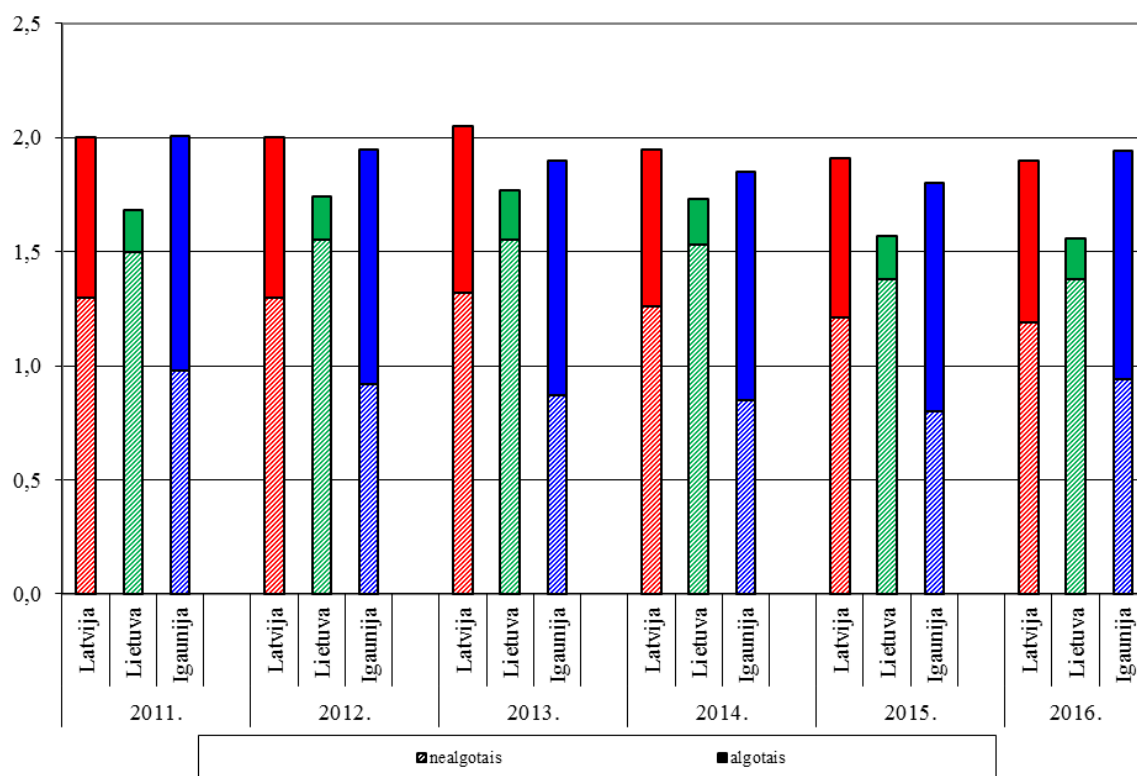
6.1. att. Nomas maksa (eiro par ha) un nomātās LIZ īpatsvars kopējā LIZ Baltijas valstu saimniecībās 2011.–2016. gadā

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

Visās Baltijas valstīs nomas maksa konsekventi pieaug ik gadu - kopš 2011. gada Latvijā tā ir pieaugusi 1,9 reizes, Lietuvā 1,51 reizi un Igaunijā 2,39 reizes. Visstraujākais nomas maksas pieaugums 2016. gadā bija Latvijas saimniecībās - par 12 procentpunktiem, Lietuvā par 9, bet Igaunijā tikai par 2 procentpunktiem. Lietuvā nomas maksa 6 gadu garumā bijusi ievērojami augstāka nekā pārējās Baltijas valstīs, bet Latvijas saimniecībās ir viszemākā. Ja perioda sākumā Lietuvā zemes nomas maksa bija gandrīz 2 reizes augstāka nekā Latvijā un Igaunijā, tad 2016. gadā pārējās valstis ir tuvinājušās Lietuvas līmenim - Igaunijā tā sastāda 83 %, bet Latvijā 68% no Lietuvas līmeņa.

7. Algotā un nealgotā darbaspēka ieguldījums

Līdz 2015. gadam Baltijas valstīs bija tendence uz nealgotā darbaspēka rēķina samazināties kopējam darbaspēka ieguldījumam, bet 2016. gadā Latvijā un Lietuvā samazinājums neliels - par 1 %, bet Igaunijā tas pat ir palielinājies par 8 % (7.1. attēls). Ja līdz 2015. gadam Latvijā bija lielākais kopējā darbaspēka ieguldījums vidēji saimniecībā, tad 2016. gadā Igaunijā tas ir augstākais, pieaugot līdz 1,94 darbaspēka vienībām, kur ir arī ir lielākais algotā darbaspēka īpatsvars - 50 līdz 56, Latvijā tas svārstās 34 līdz 37 % robežās, bet Lietuvā - 11 līdz 12 % robežās.

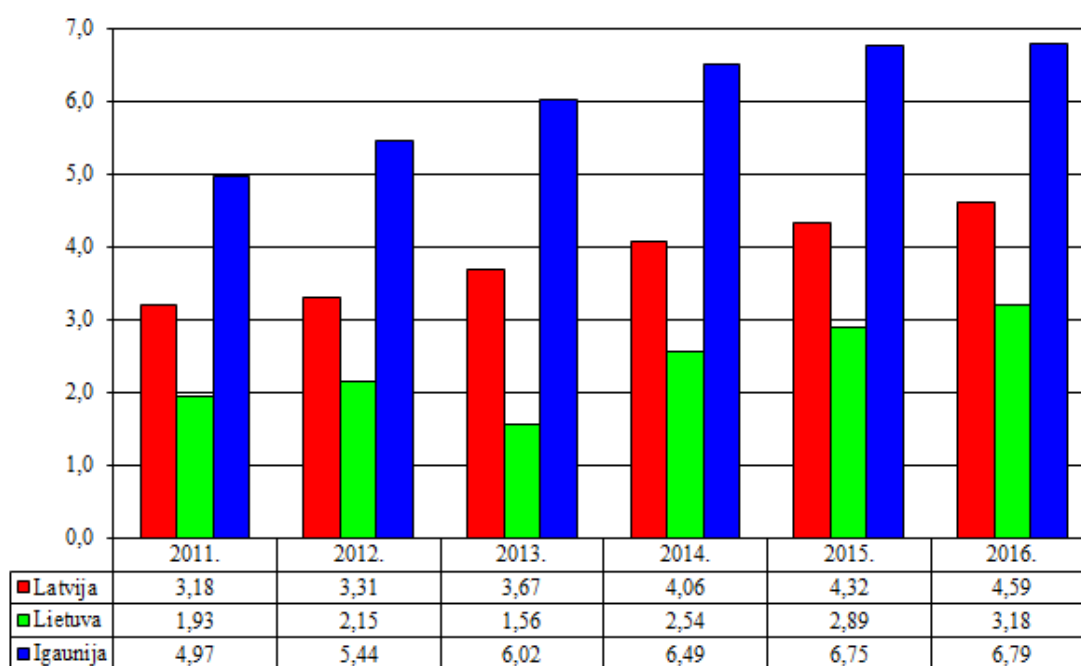

7.1. att. Algotā un nealgotā darbaspēka ieguldījums Baltijas valstu saimniecībās 2011.–2016. gadā (darbaspēka vienības)

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

8. Algotā darbaspēka izmaksas

Igaunijas un Latvijas lauku saimniecībās visā periodā no 2011. līdz 2016. gadam bija vērojams algotā darbaspēka izmaksu pieaugums (8.1. attēls). Vismazākās algotā darbaspēka izmaksas ir Lietuvā, kas 2016. gadā bija 3,18 eiro par stundu, un sastāda 69% no Latvijas un 47% no Igaunijas algota darbaspēka izmaksām. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, 2016. gadā vislielākais algotā darbaspēka izmaksu pieaugums bija Lietuvā – par 10%, Latvijā par 6% bet Igaunijā saglabājās gandrīz iepriekšējā gada līmenī. Salīdzinot ar analizējamā perioda sākumu, 2016. gadā Latvijas lauku saimniecībās algotā darbaspēka izmaksas pieaugušas par 44 %, bet Igaunijā par 37 %, sasniedzot attiecīgi 4,59 eiro un 6,79 eiro par stundu. Lietuvā sešu gadu periodā ir vislielākais algotā darbaspēka izmaksu pieaugums – par 65%, pieaugot no 1,93 eiro par stundu 2011. gadā līdz 3,18 eiro par stundu 2016. gadā. Tajā pašā laikā nedrīkst aizmirst, ka aprēķiniem tika izmantoti dati vienīgi par Lietuvas zemnieku saimniecībām, kurās ir lielāks nealgotā darbaspēka īpatsvars, bet atalgojums tradicionāli ir nedaudz zemāks nekā kapitālsabiedrībās.

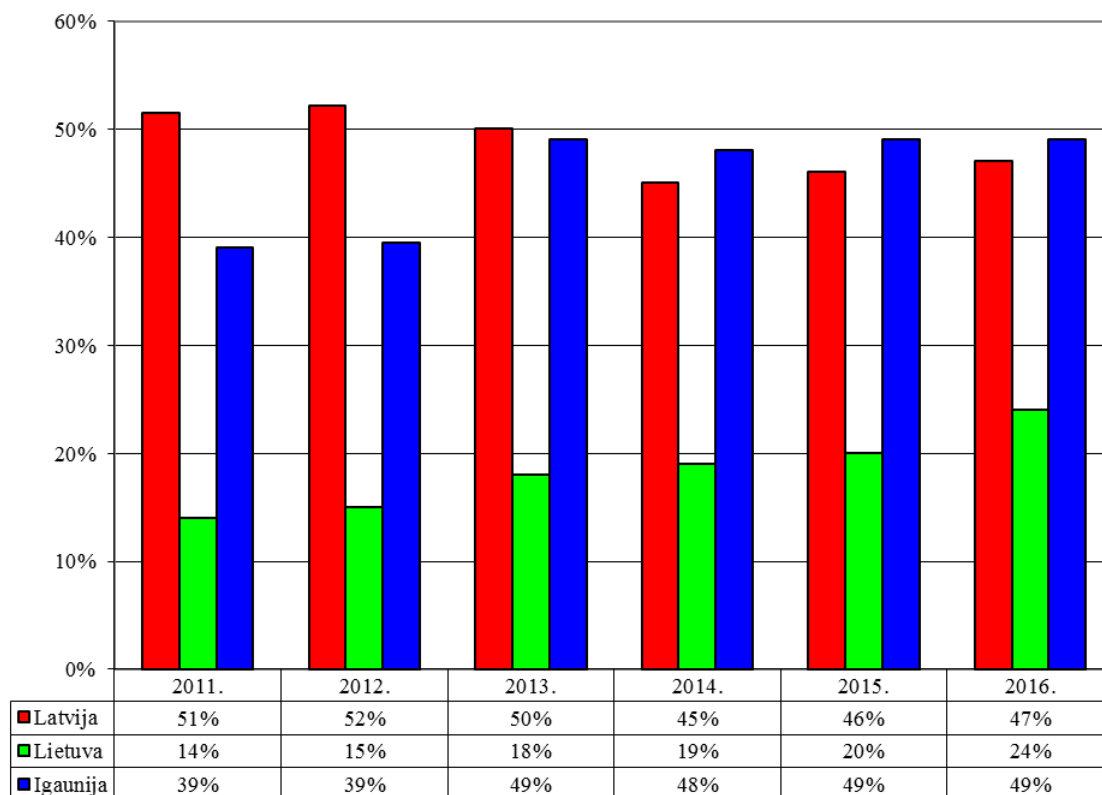
**8.1. att. Algotā darbaspēka izmaksas Baltijas valstu saimniecībās
2011.–2016. gadā, eiro par stundu⁵**

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

9. Saistību un pašu kapitāla attiecība

Aizņemtā un pašu kapitāla attiecība ir viens no visplašāk izplatītiem finanšu pārskatu analīzes koeficientiem, kuru ekonomiski attīstītajās valstīs mēdz dēvēt par liveridža (angļu *leverage*) rādītāju. Tas raksturo aizņēmēja finanšu risku un parāda, cik liela ir saistību daļa, rēķinot uz pašu kapitāla 1 naudas vienību. Līdz 2013. gadam Baltijas valstīs vislielāko finanšu risku uzņēmās Latvijas lauku saimniecības, kuru saistības pārsniedza pusi no pašu kapitāla, bet turpmākajos gados lielākais saistību īpatsvars ir Igaunijas saimniecībām (9.1. attēls). Kopš 2014. gadā vērojams neliels, bet konsekvents pieaugums aizņemtajam kapitālam visās Baltijas valstīs, tomēr Lietuvā saistības veidot tikai vienu ceturto daļu no pašu kapitāla (dati ir tikai par zemnieku saimniecībām). 2016. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, saistību īpatsvars visvairāk ir pieaudzis Lietuvas saimniecībās – par 4 procentpunktiem, Latvijā - par 1 procentpunktu, bet Igaunijā palicis iepriekšējo gadu līmenī. Analizējamā periodā ietvaros vislielākais saistību pieaugums novērojams Lietuvā, kur tas palielinājies gandrīz 2 reizes, Igaunijā pieaudzis par 10 procentpunktiem, bet Latvijā samazinājies par 4 procentpunktiem, kas liecina, ka Latvijā zemnieku saimniecības ir mazinājušas finanšu risku.

⁵ Aprēķiniem tika izmantots FADN noteiktais nacionālās valūtas un eiro maiņas kurss. *Latvijā*: 2011. g. – 0,706233; 2012.g – 0,706233; 2013.g – 0,702804 lati par 1 eiro. *Lietuvā* 2010. – 2014. g. - 3,4528 liti par 1 eiro.

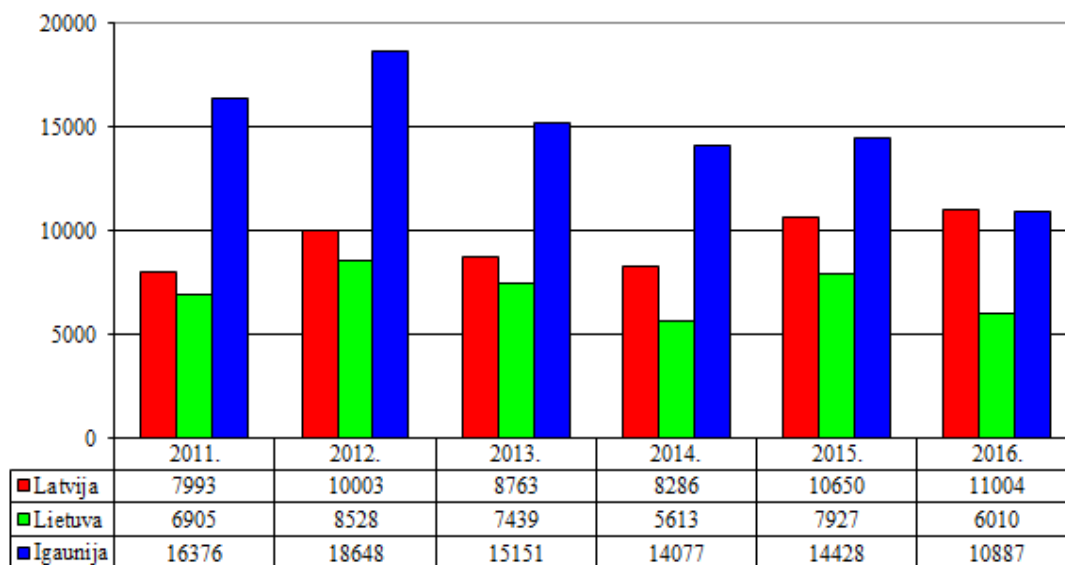

**9.1. att. Saistību un pašu kapitāla attiecība Baltijas valstu saimniecībās
2011.–2016. gadā**

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

10. Neto pievienotā vērtība

Saimniecību darbības rezultātus vērtēsim pēc neto pievienotās vērtības uz darbaspēka vienību (10.1. attēls). Līdz 2016. gadam Igaunijā tā ir bijusi visaugstākā, bet 2016. gadā Igaunijā neto pievienotā vērtība samazinājās par 25%, nokrītot viszemāk visā periodā līdz 10 887 eiro uz darbaspēka vienību. Arī Lietuvā 2016. gadā neto pievienotā vērtība ir samazinājusies par 25%, turpretī Latvijā tā ir pieaugusi par 3 %, sasniedzot visaugstāko līmeni Baltijas valstīs – 11 004 eiro uz darbaspēka vienību.

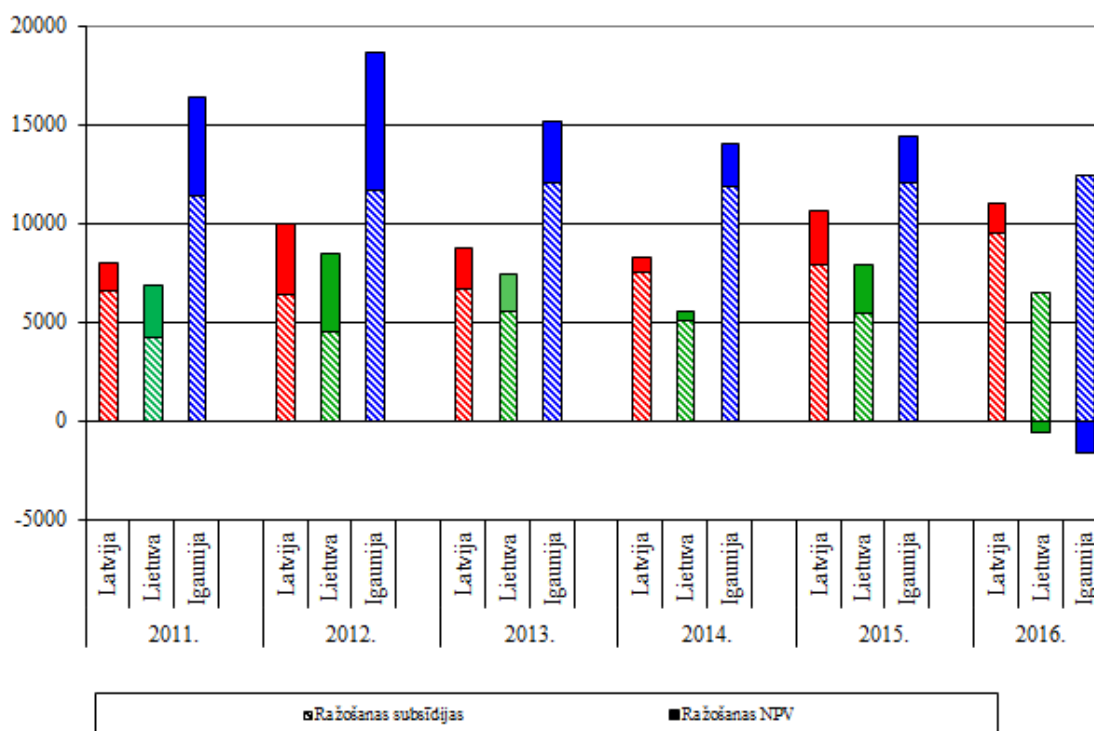

**10.1. att. Neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību Baltijas valstu
saimniecībās 2011.–2016. gadā, eiro**

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

Neto pievienotās vērtības analīze ir nepilnīga, ja netiek noskaidrots pašu lauku saimniecību ieguldījums šīs vērtības radīšanā – ražošanas pievienotā vērtība, kā arī ar ražošanu saistītā valsts un ES atbalsta⁶ loma (10.2. attēls).

⁶ Saņemtais atbalsts pārskata gadā, izņemot ieguldījumu subsīdijas

10.2. att. Ražošanas neto pievienotā vērtība un ražošanas subsīdijas uz darbaspēka vienību Baltijas valstu saimniecībās 2011.-2016. gadā, eiro

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

2016. gadā Igaunijā un Lietuvā ir samazinājusies neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību, sasniedzot viszemāko līmeni analizējamā periodā. Līdz 2015. gadam visās Baltijas valstīs ražošanas pievienotā vērtība bija pozitīva, bet 2016. gadā tā pozitīva ir tikai Latvijā, kaut arī 2016. gadā ir samazinājums par 46%, Lietuvā tā ir - 524 eiro, bet Igaunijā -1 584 eiro. Ražošanas subsīdijām ir tendence pieaugt ik gadu, straujākais kāpums ir Latvijā, bet Igaunijā pieaugums ir neliels. Tomēr jāatzīmē, ka Igaunijā ražošanas atbalsts uz darbaspēka vienību saimniecībās ir ievērojami augstāks nekā pārējās Baltijas valstīs, pārsniedzot Lietuvas zemnieku saimniecību rādītājus 1,9 reizes un Latvijas - 1,3 reizes.

11. Saimniecību ieguldījumi

Saimniecību attīstības perspektīvas var novērtēt pēc veikto ilgtermiņa ieguldījumu apjoma, turklāt šim mērķim ir iespējams izmantot pašu līdzekļus, piesaistītos kredītus, kā arī pieejamo atbalstu – ieguldījumu subsīdijas. Ieguldījumu subsīdiju un investīciju

attiecība

parāda

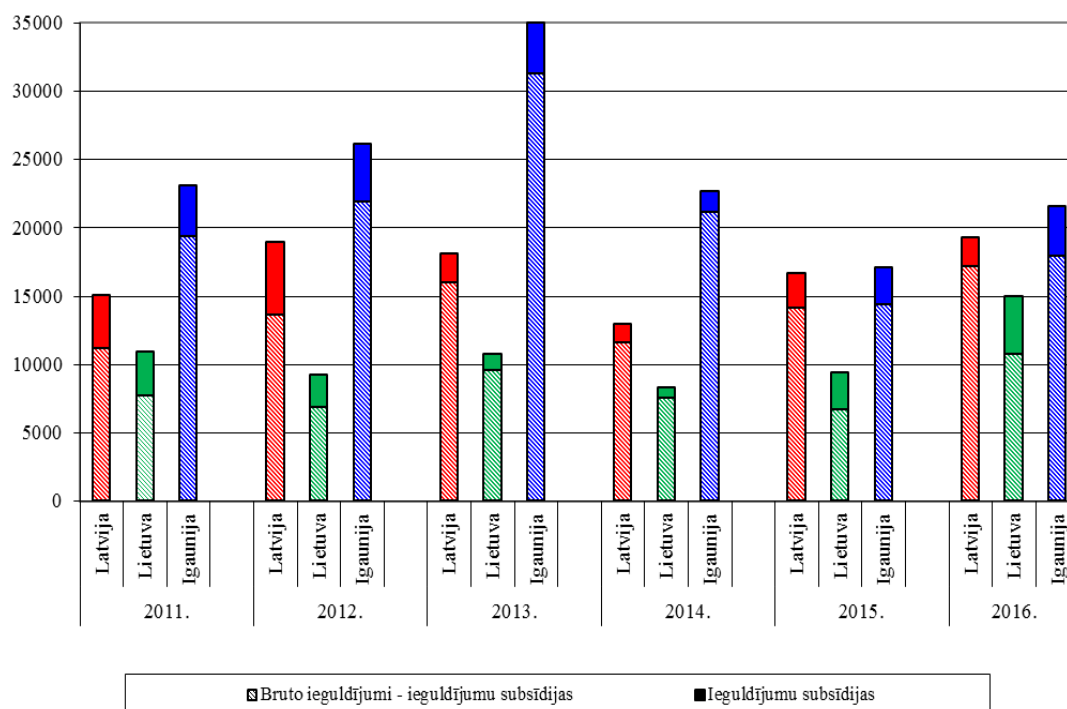
atbalsta

līmeni

saimniecību

attīstībai.

11.1. attēlā ir atspoguļota attiecība starp ieguldījumu subsīdijām (vienkrāsains laukums) un veiktajiem bruto ieguldījumiem (viss stabiņš), kurus veido iegādātie vai citā veidā iegūtie pamatlīdzekļi.

**11.1. att. Baltijas valstu saimniecību ieguldījumi un ieguldījumu atbalsts
2011.–2016. gadā, eiro**

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

Igaunijā visā periodā ir lielākie ieguldījumi vidēji saimniecībās, savukārt Lietuvā vismazākie. Jāatzīmē gan, ka Lietuvas informācija neietver datus par lauksaimniecības uzņēmumiem, tikai par zemnieku saimniecībām. Pēc būtiska krituma 2014. gadā, turpmākajos gados ieguldījumu pieaugums novērojams visās Baltijas valstīs. Ieguldījumu subsīdijas 2016. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, Latvijā ir samazinājušās par 17%, bet Lietuvā un Igaunijā palielinājušās attiecīgi par 57% un 33%. Lietuvā 2016. gada ieguldījumu atbalsts ir visaugstākais kopš 2011. gada – 4210 eiro, Igaunijā tas ir 3 692 eiro, bet Latvijā – 2 100 eiro. Ieguldījumu pārmaiņas un atbalsta lielums visticamāk ir saistīts ar plānošanas periodiem un tajos pieejamiem un apgūtajiem struktūrfondu līdzekļiem katrā no valstīm. Salīdzinājumā ar 2015. gadu, ieguldījumu subsīdiju īpatsvars palielinājies ir tikai Igaunijā - par 1 procentpunktu, Latvijā un Lietuvā tas ir samazinājies, attiecīgi par 4 un 1 procentpunktu.

III nodaļa. ES dalībvalstu lauku saimniecību darbības rādītāju salīdzinošā analīze

Šajā nodaļā ir analizēti 28 ES dalībvalstu saimniecību darbības rezultāti 2013.–2015. gada periodā. Lai labāk varētu izprast un novērtēt rezultātus, 1.1. tabulā ir doti dalībvalstu saimniecību izlases kopu raksturojošie lielumi: ekonomiskā lieluma sliekšnis, saimniecību skaits izlases kopā un saimniecību vidējais ekonomiskais lielums.

1.1. tabula. ES dalībvalstu saimniecību ekonomiskā lieluma sliekšņi, saimniecību skaits izlases kopā un saimniecību vidējais ekonomiskais lielums

Valsts nosaukums	Valsts nosaukuma saīsinājums	Ekonomiskā lieluma sliekšnis (eiro)	Izlases saimniecību skaits	Vidējais saimniecību ekonomiskais lielums 2015. gadā (eiro)
Rumānija	ROU	2 000	6 000	9 400
Bulgārija	BGR	2 000	2 202	32 900
Slovēnija	SVN	4 000	908	20 200
Grieķija	ELL	4 000	5 500	20 600
Horvātija	HRV	4 000	1 251	23 100
Lietuva	LTU	4 000	1 000	28 000
Polija	POL	4 000	12 100	28 100
Portugāle	POR	4 000	2 300	35 700
Kipra	CYP	4 000	500	37 100
Malta	MLT	4 000	536	37 900
Latvija	LVA	4 000	1 000	39 900
Ungārija	HUN	4 000	1 900	57 200
Igaunija	EST	4 000	658	89 600
Īrija	IRE	8 000	900	48 900
Austrija	OST	8 000	2 000	56 600
Spānija	ESP	8 000	8 700	79 500
Itālija	ITA	8 000	11 106	82 000
Somija	SUO	8 000	950	91 200
Čehija	CZE	8 000	1 417	250 800
Zviedrija	SVE	15 000	1 025	160 200
Dānija	DAN	15 000	2 150	348 500
Francija	FRA	25 000	7 640	181 300
Luksemburga	LUX	25 000	450	193 100
Lielbritānija	UKI	25 000	2 500	213 500
Vācija	DEU	25 000	8 800	233 400
Beļģija	BEL	25 000	1 200	292 700
Nīderlande	NED	25 000	1 500	432 100
Slovākija	SVK	25 000	562	485 000

Dalībvalstis ekonomiskā lieluma sliekšni nosaka tādā līmenī, lai pētījuma objekts pārstāvētu 90 % no valsts lauksaimniecības sektora kopējās standarta izlaides, LIZ platībām un mājlopu vienību skaita. No tabulas datiem redzam, ka veidojas 3 grupas: mazās saimniecības, kur ekonomiskā lieluma sliekšnis ir 2 un 4 tūkst. eiro, vidējās saimniecības ar ekonomiskā lieluma sliekšni 8 tūkst. eiro un lielās saimniecības ar ekonomiskā lieluma sliekšni 15 un 25 tūkst. eiro. Latvija ietilpst mazo saimniecību grupā kopā ar Lietuvu un Igauniju, tomēr Igaunijas saimniecību vidējais ekonomiskais lielums ir ievērojami augstāks, tāpēc Igaunija nākotnē varētu mainīt sliekšni uz 8 tūkst. eiro. Tabulas dati varētu palīdzēt izprast dalībvalstu saimniecību rezultātu atšķirības.

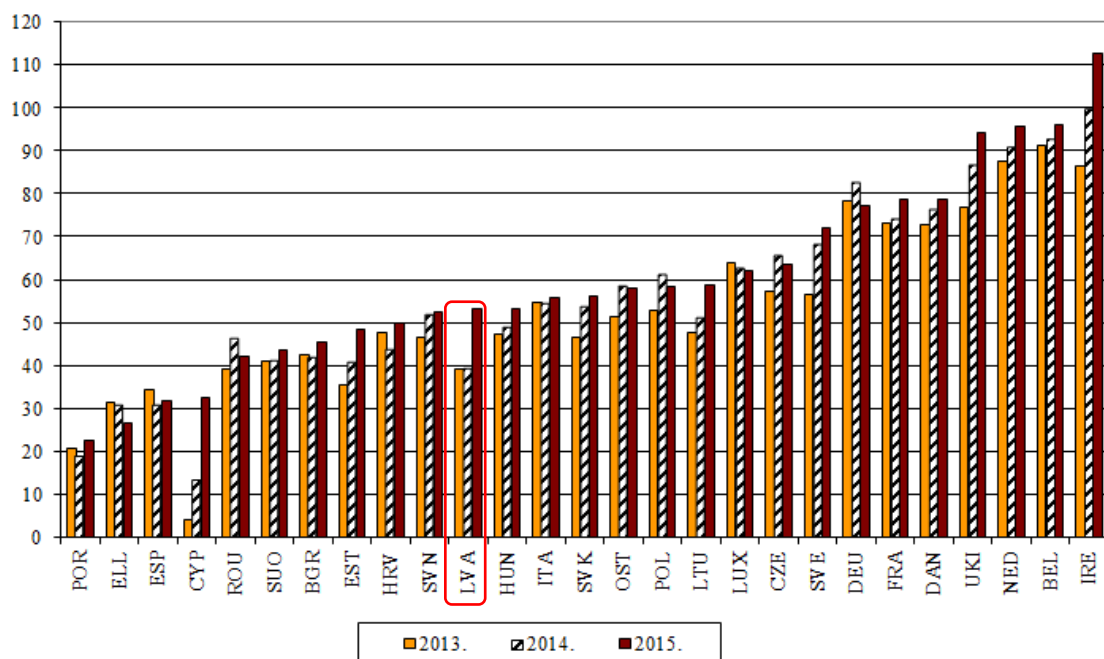
Salīdzinošā analīze ir balstīta uz FADN pieejamiem datiem vienotajā datubāzē (<http://ec.europa.eu/agriculture/rca/database/database.cfm>). Jāatzīmē, ka FADN dati tiek analizēti un precizēti, un dalībvalstis iepriekšējo gadu datus var koriģēt

, ja atklājas kļūdas vai nepilnības, tāpēc rezultāti var nedaudz atšķirties no iepriekšējām publikācijām.

1. Ražība

Graudaugu ražība ES dalībvalstīs svārstās plašā diapazonā, piemēram, 2015. gadā kviešu ražība no 22 centneriem no hektāra Portugālē līdz rekordražai 113 centneriem no hektāra Īrijā. Ražības rādītājiem ir vērojamas zināmas tendences - zemākā kviešu ražība - zem 35 centneriem no hektāra pēdējos gados bija ES dienvidu valstīs Portugālē, Grieķijā, Spānijā un Kiprā, bet augstākā – virs 75 centneriem no hektāra Vācijā, Lielbritānijā, Īrijā, Beļģijā, Nīderlandē un 2015. gadā arī Francijā un Dānijā (1.1. attēls).

Vairumam ES dalībvalstu 2015. gads bija labvēlīgs kviešu audzēšanai - salīdzinot ar 2014. gadu, ražība pieaugusi 20 Eiropas dalībvalstīs. Ievērojamākais ražības kāpums 2015. gadā bija Latvijā - 34 %, Portugālē, Igaunijā, Horvātijā, Lietuvā un Īrijā - no 13 līdz 18 %. Latvijā, Lietuvā un Igaunijā, kā arī vēl 15 dalībvalstīs pēdējo 2 gadu laikā ir vērojams pakāpenisks ražības pieaugums. Ievērojamas kviešu ražības svārstības ir Kiprā - no 4 līdz 33 centneriem no hektāra, tomēr tam pamatā varētu būt valsts FADN sistēmas attīstība. Vislielākais kviešu ražības samazinājums bija Grieķijā – par 14 %, Rumānijā – par 10 % un Vācijā – par 7 %. Polijā, Austrijā, Luksemburgā un Čehijā kviešu ražība samazinājās mazāk – par 1 līdz 5 %.

1.1. att. Kviešu vidējā ražība ES dalībvalstu saimniecībās 2013.-2015. gadā, centneri no ha

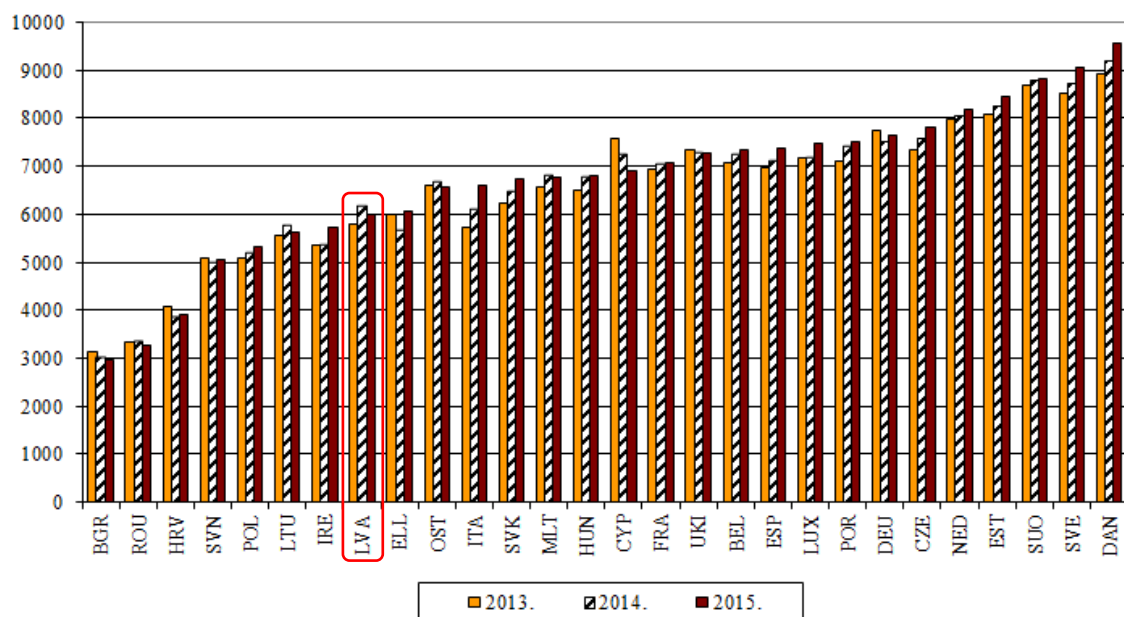
Avots: FADN

Arī piena izslaukuma pārmaiņu tendences ES dalībvalstīs ir atšķirīgas – izslaukums svārstās 1 līdz 8 % robežās. 16 valstīs: Polijā, Īrijā, Itālijā, Slovākijā, Ungārijā, Francijā, Beļģijā, Spānijā, Luksemburgā, Portugālē, Čehijā, Nīderlandē, Somijā, Zviedrijā, Dānijā un Igaunijā pārskata periodā piena izslaukums pakāpeniski pieauga, visvairāk Itālijā – par 7 % 2014. gadā un par 8 % 2015. gadā (1.2. attēls), pārējās minētajās valstīs pieaugums bija mazāks – 1 - 6 % robežās.

2015. gadā vidējais izslaukums virs 8 000 kg no govīm bija 5 valstīs: Nīderlandē – 8 182 kg, Igaunijā – 8 453 kg, Somijā – 8 824 kg, Zviedrijā – 9 059 kg, bet visaugstākais Dānijā – 9 572 kg no govīm. Jāatzīmē, ka 8 000 kg robežu Igaunija pārsniedza 2013. gadā un Nīderlande 2014. gadā, savukārt 9 000 kg robežu Dānija pārsniedza 2014. gadā un Zviedrija 2015. gadā.

2015. gadā izslaukums par 1 līdz 5 % samazinājās 7 valstīs: Bulgārijā, Rumānijā, Lietuvā, Austrijā, Maltā, Kiprā, kā arī Latvijā, kur izslaukums samazinājās no 6 171 kg 2014. gadā līdz 5 983 kg no govīm 2015. gadā. Vislielākais samazinājums, salīdzinot ar 2013. gadu, bija Kiprā no 7 582 kg līdz 6 913 kg no govīm (par 9 %).

5 000 kg izslaukumu no govīm joprojām nav sasniegušas 3 valstis: Horvātija ar 3 899 kg no govīm, Rumānija ar 3 272 kg no govīm un Bulgārija ar vismazāko izslaukumu 2 962 kg no govīm, turklāt šajās valstīs izslaukumam ir tendence samazināties nevis pieaugt.

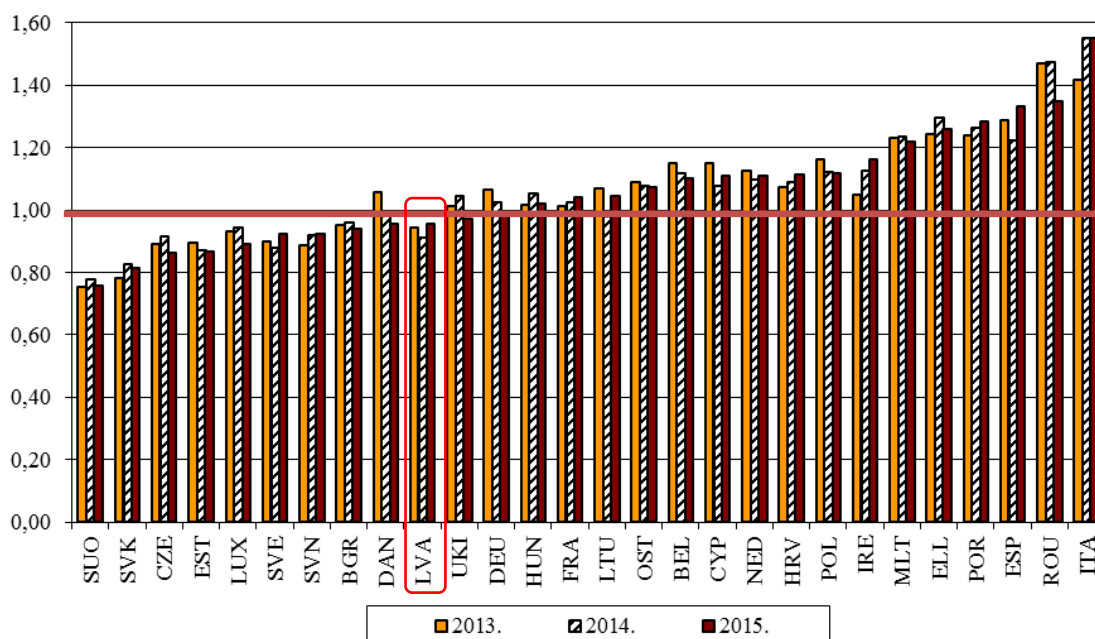

1.2. att. Piena vidējais izslaukums ES dalībvalstu saimniecībās 2013.-2015. gadā, kg no govs

Avots: FADN

2. Saražotās kopējās produkcijas un izmaksu attiecība

Tradicionāli Rumānijas, Itālijas un Spānijas saimniecībās ir augstākā izlaides vērtības un ražošanas izmaksu attiecība (2.1. attēls). Vairumam ES dalībvalstu šī attiecība ir lielāka par 1, tomēr vērojama šīs attiecības pazemināšanās tendence - 2013. gadā 19 valstīs izlaides vērtība bija augstāka par ražošanas izmaksām, bet 2015. gadā vairs tikai 16 valstīs. 2015. gadā visbūtiskākais attiecības pieaugums bija Itālijā par 0,13 un Īrijā par 0,11, savukārt būtiskākais attiecības kritums bija Rumānijā par 0,12, Dānijā par 0,10 un Vācijā par 0,07. Analizējamo 3 gadu periodā viszemākā lauku saimniecību darbības efektivitāte bija Somijā, Slovākijā un Čehijā.

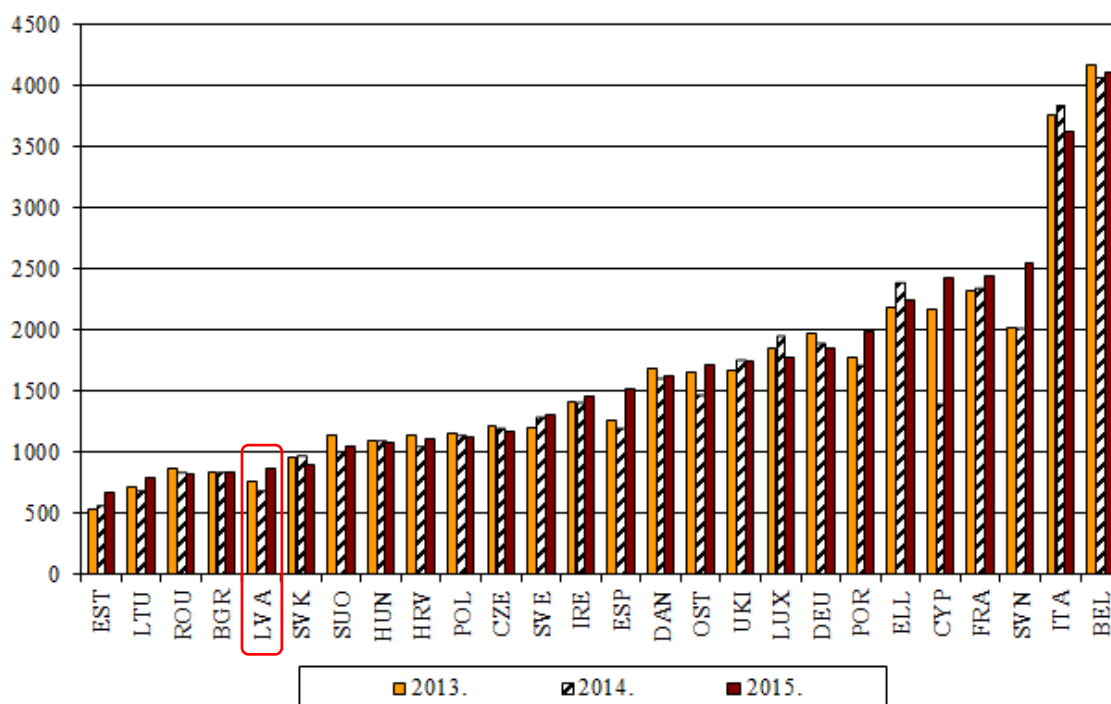
2.1. att. Izlaides un ražošanas izmaksu attiecība ES dalībvalstu saimniecībās 2013.-2015. gadā

Avots: FADN

3. Izlaides vērtība uz ražošanas vienību

Veicot izlaides vērtības aprēķinus uz ražošanas vienību, no augkopības produkcijas tika atņemta saražoto lopbarības kultūru vērtība, bet lauksaimniecības zemes platības tika samazinātas par lopbarības platībām, papuvēm, pļavām un ganībām, kā arī neizmanto to lauksaimniecības zemi (3.1. attēls). Tādējādi tika mazinātas atšķirības lauksaimniecības zemes izmantošanas intensitātē atkarībā no tās izlietojuma veida. Attēlā nav atspoguļoti dati par Nīderlandi un Maltu, kur saimniecību augkopības izlaides vērtība uz ha ir ievērojami augstāka un attēlā neļautu izšķirt pārējo valstu rādītājus.

2013.-2015. gadu periodā vērojamas izlaides vērtības uz ražošanas vienību svārstības – ja vairumā dalībvalstu 2014. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu vērojams izlaides vērtības kritums, tad 2015. gadā vērojams pieaugums gandrīz visā ES, izņemot Slovēniju, Čehiju, Luksemburgu, Vāciju, Grieķiju un Itāliju, kurās augkopības izlaides vērtība uz hektāru samazinājās par 1 līdz 8 %. Visaugstākā augkopības izlaides vērtība uz 1 ha 2015. gadā bija Nīderlandē 16 469 eiro un Maltā 12 781 eiro, arī Beļģijā 4 107 eiro un Itālijā 3 614 eiro tā bija būtiski augstāka nekā pārējās valstīs. Grieķijā, Kiprā, Francijā un Slovēnijā tā bija robežās no 2 000 līdz 3 000 eiro, savukārt Baltijas valstīs, Rumānijā, Bulgārijā un Slovēnijā tā bija zemāka nekā 900 eiro, tajā skaitā Latvijā 860 eiro, Lietuvā 795 eiro, bet Igaunijā tikai 675 eiro.

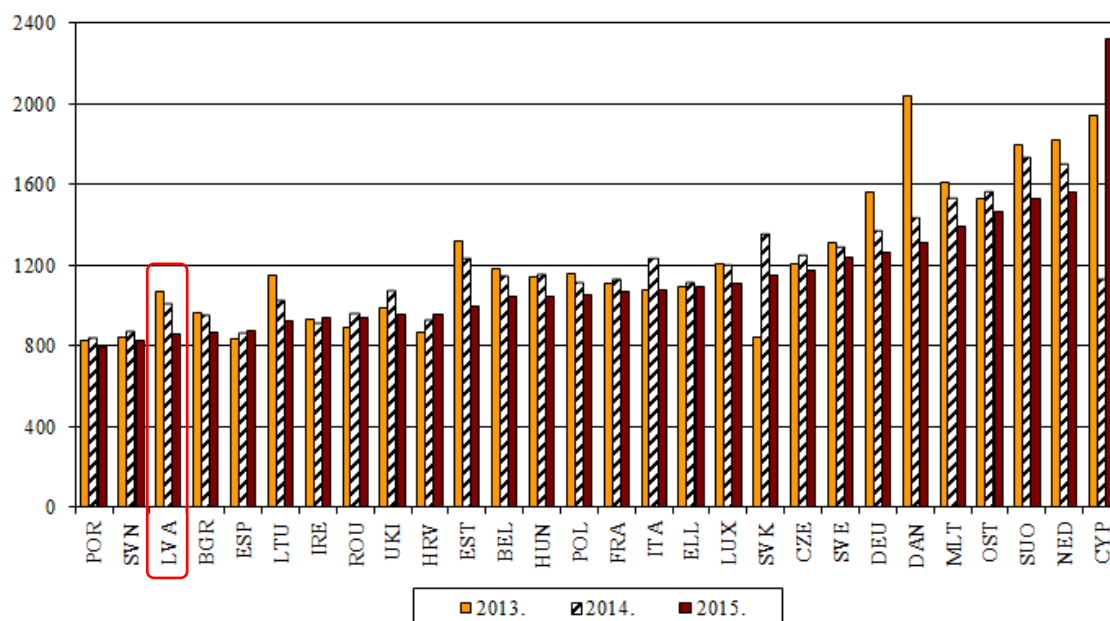

**3.1. att. Augkopības izlaides vērtība ES dalībvalstu saimniecībās
2013.–2015. gadā, eiro uz LIZ 1 ha**

Avots: FADN

Arī lopkopības izlaides vērtības pārmaiņu tendences uz 1 nosacīto mājlopu vienību ES ir atšķirīgas - 2014. gads pārsvarā bija labvēlīgs šai nozarei, un lopkopības izlaides vērtības pieaugums bija vērojams gandrīz pusei ES dalībvalstu, Slovēnijā pat par 62 %, tomēr daļā dalībvalstu bija arī vērtības kritums, vislielākais Dānijā par 29 % un Kiprā par 42 % (3.2. attēls). 2015. gads bija mazāk labvēlīgs un tikai 4 valstīs bija vērojams izlaides vērtības palielinājums – Spānijā par 1 %, Īrijā par 2 %, Horvātijā par 3 % un Kiprā – pat vairāk nekā 2 reizes, sasniedzot augstāko lopkopības izlaides vērtību uz 1 nosacīto mājlopu vienību (2 319 eiro) visu dalībvalstu vidū. Augsta izlaides vērtība 2015. gadā bija arī Nīderlandē – 1 558 eiro un Somijā – 1 530 eiro uz 1 nosacīto mājlopu vienību.

Periodā no 2013. līdz 2015. gadam vairāk nekā divās trešdaļās valstu lopkopības izlaides vērtība samazinājās, visvairāk Dānijā - par 36 % un Baltijas valstīs: Latvijā un Lietuvā par 20 % un Igaunijā par 25 %, līdz ar to Baltijas valstis ir grupā, kurās lopkopības izlaides vērtība nepārsniedz 1 000 eiro uz 1 nosacīto mājlopu vienību.

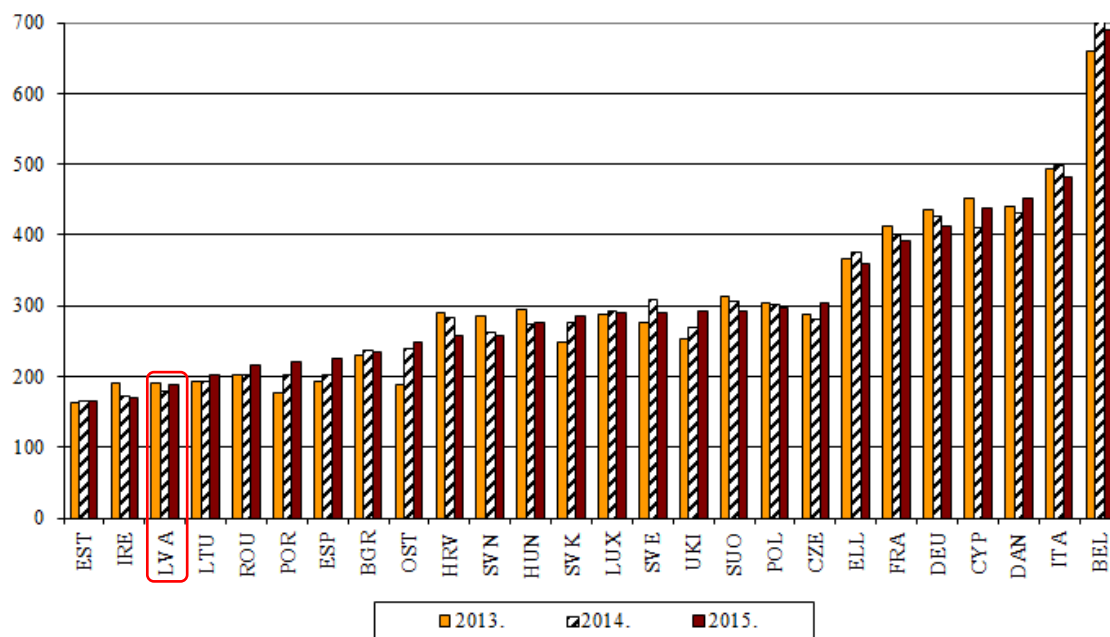

3.2. att. Lopkopības izlaides vērtība ES dalībvalstu saimniecībās 2013.-2015. gadā, eiro uz 1 nosacīto mājlopu vienību

Avots: FADN

4. Specifiskās izmaksas uz ražošanas vienību

Ja 2014. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, lielākajā daļā ES dalībvalstu pieauga lauku saimniecību augkopības specifiskās izmaksas uz LIZ 1 ha, tad 2015. gadā izmaksas pieauga tikai pusei ES dalībvalstu (4.1. attēls).

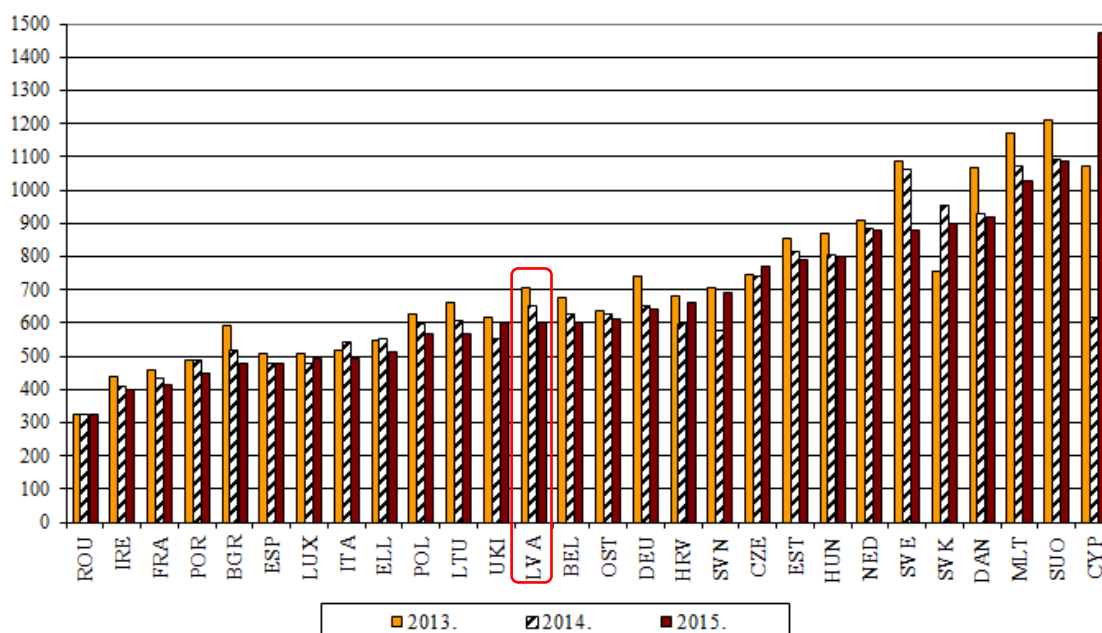

4.1. att. Specifiskās augkopības izmaksas ES dalībvalstu saimniecībās 2013.-2015. gadā, eiro uz LIZ 1 ha

Avots: FADN

Lielākais izmaksu pieaugums 2014. gadā bija vērojams Austrijā – 27 %, Portugālē – 15 %, Slovākijā un Zviedrijā - 11 – 12 %, bet 2015. gadā Spānijā, Maltā un Portugālē – 9 līdz 11 % robežās. Vislielākais izmaksu samazinājums 2014. gadā vērojams Īrijā – 10 %, Kiprā - 9 %, Slovēnijā - 8 %, bet 2015. gadā Horvātijā – 9 %, Zviedrijā – 6 % un Beļģijā – 5 %. Attēlā netiek atspoguļoti dati par Nīderlandi (1 947 eiro) un Maltu (1 821 eiro), kur tradicionāli ir augstas izmaksas, kas nav salīdzināmas ar citu dalībvalstu rādītājiem. Jāatzīmē, ka pārskata periodā gan Maltā, gan Nīderlandē bija vērojams izmaksu kāpums par 11 un 7 %. Viszemākās augkopības specifiskās izmaksas 2015. gadā bija Igaunijā, Īrijā un Latvijā – attiecīgi 165, 171 un 188 eiro.

Lopkopības specifiskajām izmaksām uz nosacīto mājlopu vienību vairumā ES dalībvalstu 2014. gadā bija vērojams samazinājums, izņemot Portugāli, Itāliju un Grieķiju, kur izmaksas pieauga par 1 – 5 %, kā arī Slovākiju, kurā pieaugums bija īpaši liels - par 26 %. 2015. gadā lopkopības izmaksas pieauga 10 dalībvalstīs, visvairāk Kiprā – 2,4 reizes, Slovēnijā par 20 % un Horvātijā par 11 %. Pārējās valstīs izmaksas samazinājās, un visvairāk Zviedrijā – par 17 % (4.2. attēls).

4.2. att. Specifiskās lopkopības izmaksas ES dalībvalstu saimniecībās
2013.-2015. gadā, eiro

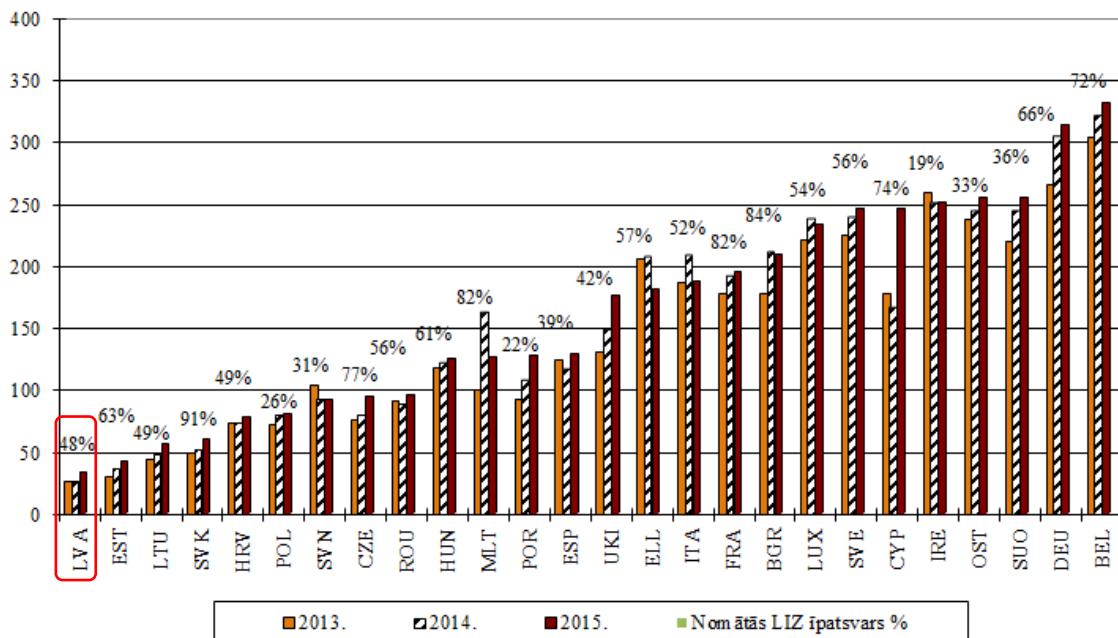
Avots: FADN

2015. gadā viszemākās specifiskās lopkopības izmaksas zem 450 eiro bija Rumānijā, Īrijā, Francijā un Portugālē, savukārt visaugstākās Maltā, Somijā un Kiprā - virs 1 000 eiro.

5. Nomas maksa un nomātās LIZ īpatsvars kopējā LIZ

ES dalībvalstu saimniecībās nomātās zemes īpatsvars 2015. gadā svārstījās plašās robežās no 91 % Slovākijā, 82 līdz 84 % Maltā, Francijā un Bulgārijā līdz mazāk par 30 % Īrijā, Polijā un Portugālē (5.1. attēls). Pārskata periodā 24 valstīs nomas maksa pakāpeniski

pieauga, visstraujāk Igaunijā par 43 % no 30 līdz 43 eiro, kurai seko Portugāle ar 38 % pieaugumu līdz 128 eiro, Kipra – 38 % un 247 eiro un Lielbritānija - 36 % un 177 eiro. Arī Latvijā, Lietuvā, Slovākijā un Čehijā nomas maksa pieauga par 24 līdz 28 %. Tikai 4 valstīs nomas maksa samazinājās - par 11 % Slovēnijā, Grieķijā, Nīderlandē un par 3 % Īrijā.

5.1. att. Nomas maksa (eiro par ha) un nomātās LIZ īpatsvars kopējā LIZ ES dalībvalstu saimniecībās 2013. un 2015. gadā

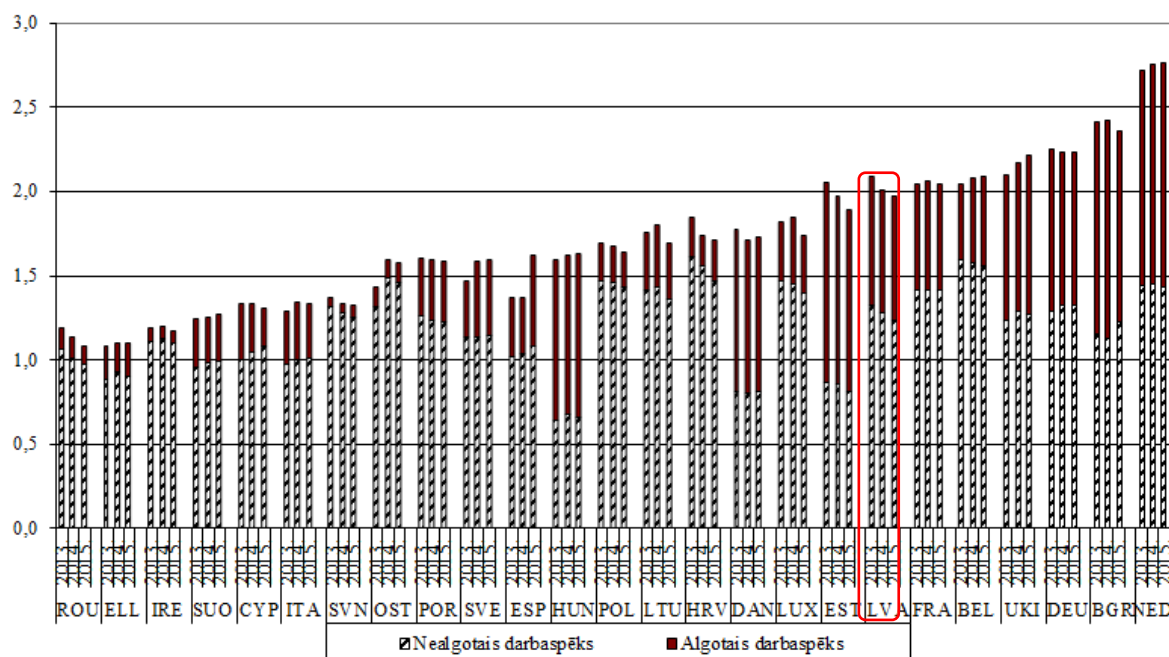
Avots: FADN

Attēlā netiek atspoguļoti dati par Nīderlandi un Dāniju, kur nomas maksa 2015. gadā bija daudz augstāka nekā citās valstīs - attiecīgi 896 un 642 eiro par 1 ha LIZ. Salīdzinot ar 2013. gadu, Dānijā tā nemainījās, bet Nīderlandē samazinājās par 11 %. Pārējās valstīs nomas maksa bija zem 350 eiro, zemākā tā vēl joprojām, neskatoties uz ikgadējo pieaugumu, ir Baltijas valstīs – Lietuvā 57 eiro, Igaunijā 43 eiro un Latvijā 34 EUR par 1 ha LIZ.

6. Darbaspēka ieguldījums

6.1. attēlā ir parādīts darbaspēka ieguldījums ES dalībvalstīs, neiekļaujot datus par Maltu, Čehiju un Slovākiju ar ievērojami augstākiem rādītājiem: 2015. gadā Slovākijā vidēji saimniecībā tas ir 12,44 LDV, Čehijā - 5,62 LDV un Maltā – 5,46 LDV, turklāt salīdzinot ar 2013. gadu, darbaspēka ieguldījums Čehijā ir samazinājies par 0,17 LDV, Slovākijā par 1,48 LDV, bet Maltā pieaudzis par 4,03 LDV. Nīderlandē ir ceturtais augstākais darbaspēka ieguldījums starp analizētajām dalībvalstīm - 2,76 LDV; virs 2 LDV tas ir arī Bulgārijā - 2,36 LDV, Vācijā - 2,23 LDV, Lielbritānijā - 2,22 LDV, Beļģijā - 2,09 LDV un Francijā – 2,04 LDV. Vismazākais darbaspēka ieguldījums no 1,08 līdz 1,17 LDV ir Rumānijā, Grieķijā un Īrijā. Salīdzinājumā ar 2013. gadu vairumā ES dalībvalstu darbaspēka ieguldījuma pārmaiņas ir nelielas - 1 līdz 10 % robežās, lielākais samazinājums ir Slovākijā par 11 %, bet lielākais palielinājums Maltā – 3,8 reizes.

Algotā darbaspēka īpatsvars ES dalībvalstīs ir ļoti atšķirīgs - Slovēnijā tie ir 94 %, Čehijā 76 %; Ungārijā, Dānijā un Igaunijā tas pārsniedz 50 %. Savukārt algoto darbaspēku tikpat kā neizmanto Austrijā – tikai 7 %, Īrijā – 6 %, Slovēnijā - 5 % un Maltā - 3 %.

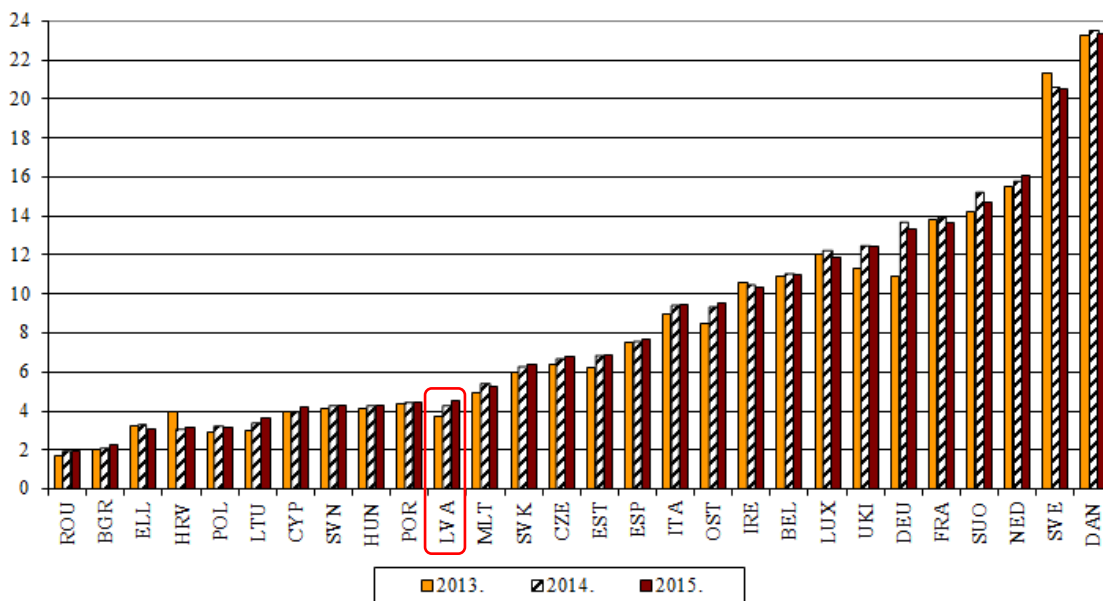

6.1. att. Algotā un nealgotā darbaspēka ieguldījums ES dalībvalstu saimniecībās 2013. un 2015. gadā, darbaspēka vienības

Avots: FADN

7. Algotā darbaspēka izmaksas

Algotā darbaspēka izmaksas ES dalībvalstīs ir ļoti dažādas – augstākās tās ir Dānijā un Zviedrijā attiecīgi 23 un 21 eiro stundā, bet zemākās Rumānijā – 1,9 un Bulgārijā – 2,24 eiro stundā (7.1. attēls).

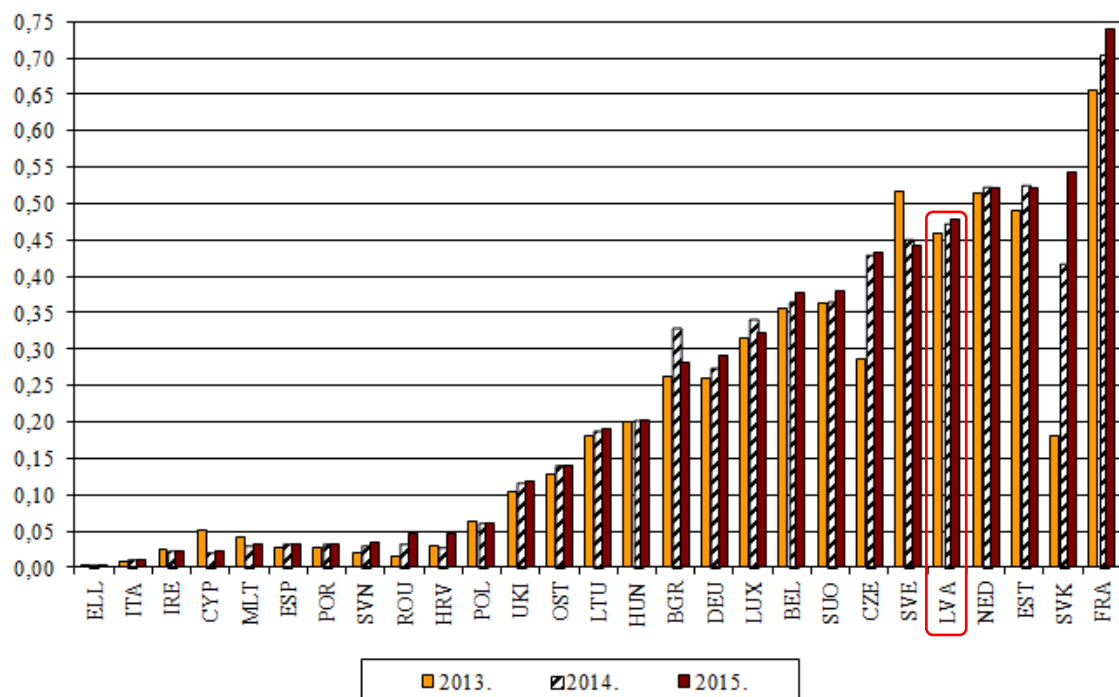
**7.1. att. Algotā darbaspēka izmaksas ES dalībvalstu saimniecībās
2013.-2015. gadā, eiro par stundu**

Avots: FADN

2013.-2015. gadu periodā nav vērojamas būtiskas darbaspēka izmaksu pārmaiņas: 5 dalībvalstīs darbaspēka izmaksas samazinājās par dažiem procentiem, bet Horvātijā tās samazinājās būtiski - par piektdaļu. Pārējās valstīs darbaspēka izmaksas pieauga – lielākais darbaspēka izmaksu kāpums pārskata periodā par 20 – 22 % bija Latvijā, Lietuvā un Vācijā. Rumānijā, Bulgārijā, Igaunijā un Austrijā izmaksas pieauga par 11 līdz 13 %, pārējās valstīs pieaugums bija neliels vai saglabājās iepriekšējā līmenī.

8. Saistību un pašu kapitāla attiecība

ES dalībvalstu lauku saimniecību saistību un pašu kapitāla attiecības analīze liecina par ļoti atšķirīgiem darbības finansēšanas modeļiem (8.1. attēls). Attēlā netiek atspoguļoti dati par Dānijas lauku saimniecībām, kuru saistības pārskata periodā par 42 – 45 procentiem pārsniedza pašu kapitālu. Diezgan augsts finanšu risks raksturo arī Francijas saimniecību darbību, kur piesaistītie finanšu resursi 2015. gadā sasniedza 74 % no pašu kapitāla un, salīdzinot ar 2013. gadu, tie pieauga par 8 procentpunktiem. Grieķijas lauku saimniecības praktiski nepiesaista aizņemto kapitālu, Itālijā, Rumānijā, Slovēnijā, Horvātijā, Īrijā, Spānijā, Portugālē, Maltā, Kiprā un Polijā ārējie finansēšanas avoti tika izmantoti ierobežotā apmērā - liveridža koeficients bija zemāks par 0,1. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, 2015. gadā šis koeficients samazinājās Zviedrijā un Luksemburgā par 1 - 2 procentpunktiem un Bulgārijā par 5 procentpunktiem. Par 1 līdz 3 procentpunktiem koeficients palielinājās Rumānijā, Horvātijā, Vācijā, Beļģijā, Somijā un Francijā, bet visvairāk Slovākijā - par 13 procentpunktiem; citās valstīs tas saglabājis relatīvu stabilitāti. No Baltijas valstīm tas vislielākais bija Igaunijā 0,52, kurai sekoja Latvija ar 0,48, savukārt Lietuvā tas bija tikai 0,19.

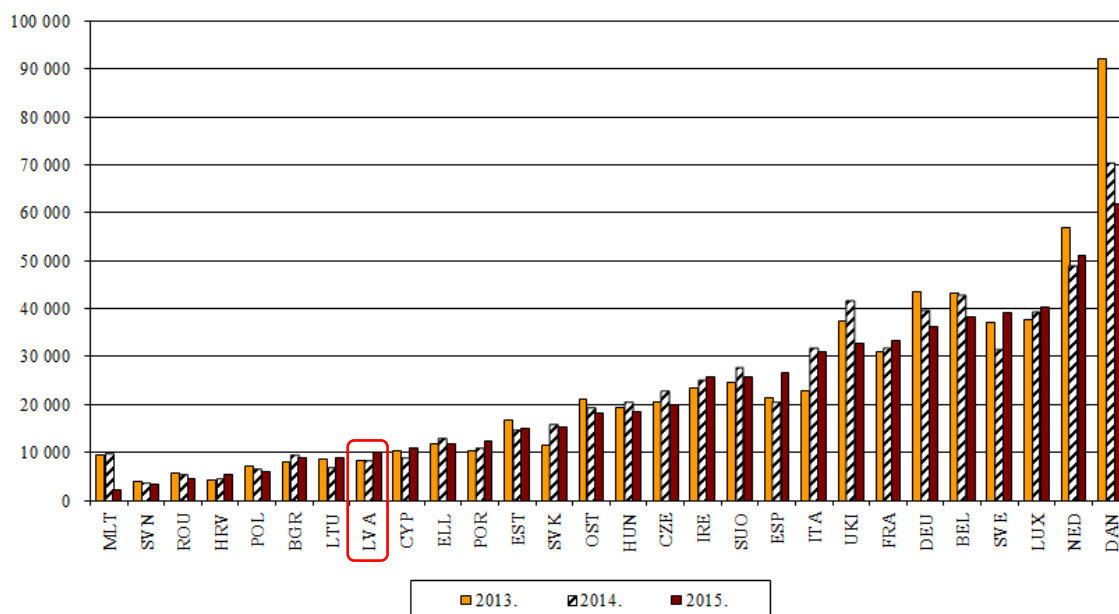

**8.1. att. Saistību un pašu kapitāla attiecība ES dalībvalstu saimniecībās
2013.–2015. gadā**

Avots: FADN

9. Neto pievienotā vērtība

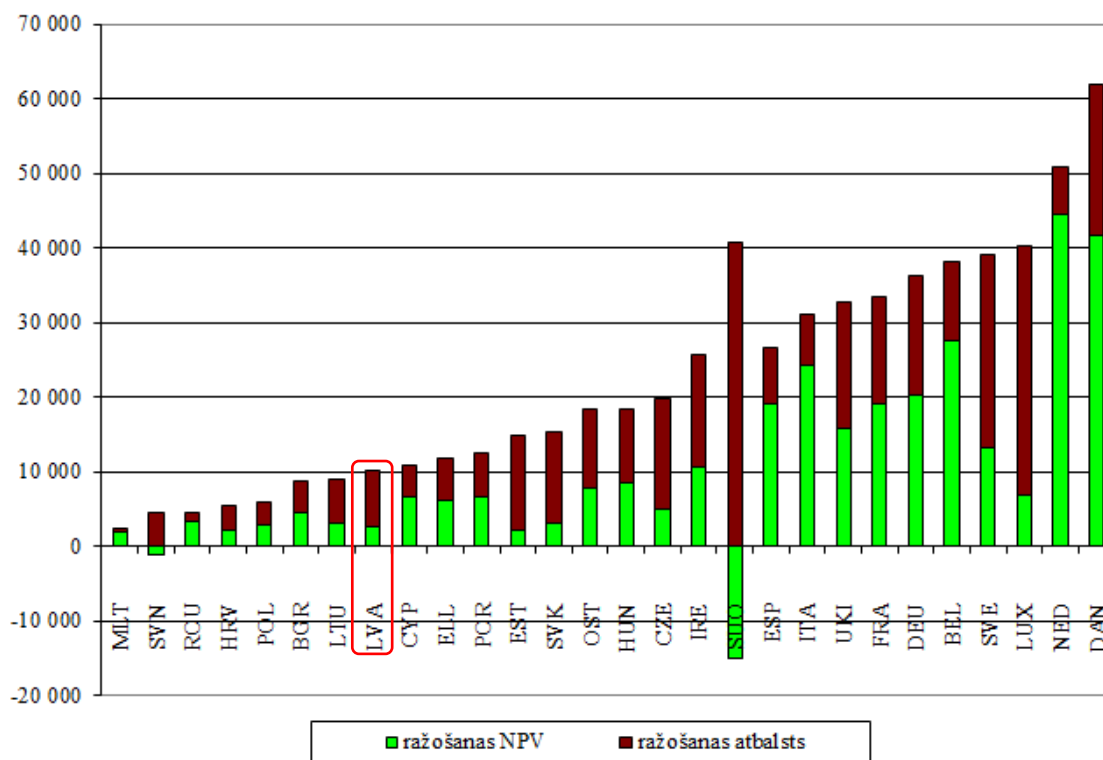
Visaugstākā neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību 2015. gadā bija Dānijā - 61 770 eiro, Nīderlandē - 50 964 eiro un Luksemburgā - 40 315 eiro (9.1. attēls). Vismazākā tā bija Maltas lauku saimniecībās - 2 317 eiro, kā arī Slovēnijas - 3 255 eiro un Rumānijas - 4 548 eiro - saimniecībās. Zem 10 000 eiro tā bija arī Horvātijā, Polijā, Bulgārijā un Lietuvā. 2015. gadā neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību, salīdzinot ar 2014. gadu, pieauga 12 ES dalībvalstīs, un visstraujāk Lietuvā un Spānijā par 31 %, pārējās valstīs pieaugums bija mazāks. 2015. gadā ievērojamākais NPV samazinājums bija Maltā - par 76 %, Lielbritānijā par 21 %, Rumānijā, Čehijā, Beļģijā un Dānijā par 11 līdz 15 %.

9.1. att. Neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību ES dalībvalstu saimniecībās 2013.–2015. gadā, eiro

Avots: FADN

Saimniecību neto pievienoto vērtību veido divas komponentes – ražošanas pievienotā vērtība un ražošanas atbalsts (9.2. attēls). Nīderlandē un Dānijā bija augstākā ražošanas pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību, pārsniedzot pārējo dalībvalstu līmeni gandrīz divas reizes. Somijā un Slovēnijā ražošanas pievienotā vērtība 2015. gadā bija negatīva. Somijā lauksaimnieciskās ražošanas atbalsts ir augstākais starp dalībvalstīm.

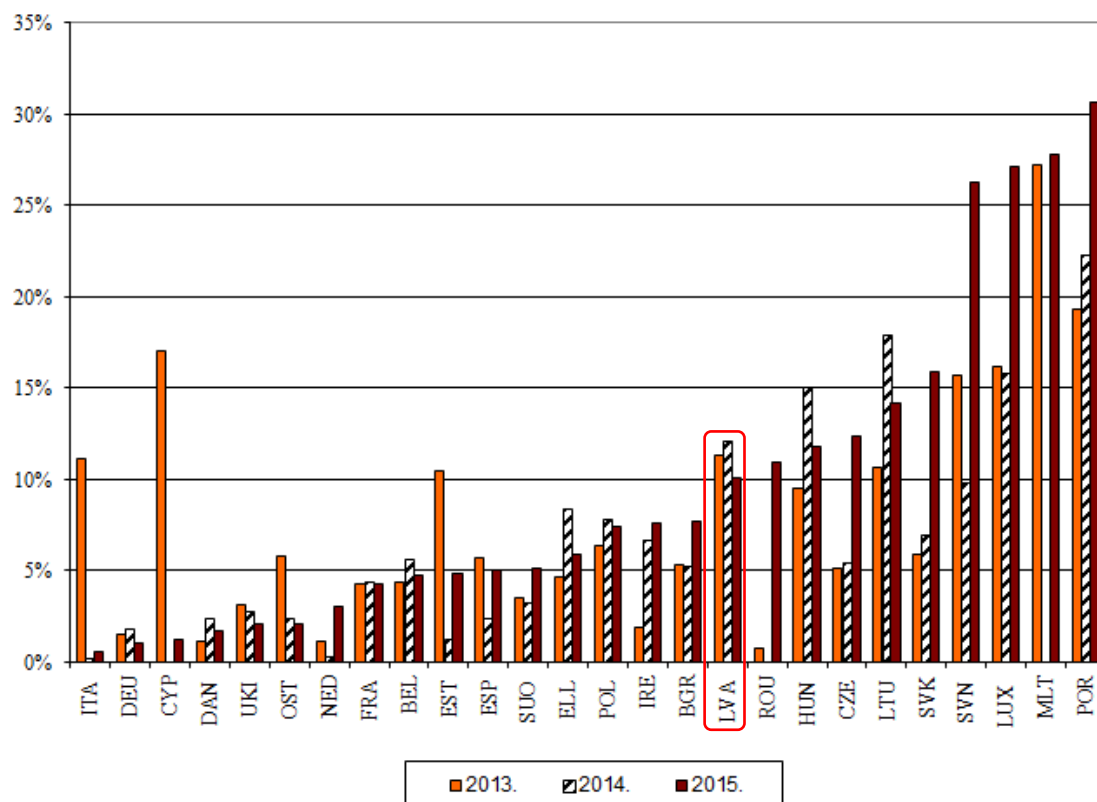
9.2. att. Ražošanas neto pievienotā vērtība un ražošanas atbalsts uz darbaspēka vienību ES dalībvalstu saimniecībās 2015. gadā, eiro

Avots: FADN

Valstīs ar augstāko ražošanas neto pievienoto vērtību uz darbaspēka vienību atbalsta līmenis bija dažāds: Nīderlandē - 13%, Dānijā - 33 %, Beļģijā - 28 %, Itālijā – 22 % un Vācijā - 44 %. Salīdzinot ar 2014. gadu, ražošanas atbalsts uz darbaspēka vienību palielinājās 12 dalībvalstīs, visbūtiskāk Luksemburgā par 33 % un Portugālē par 31 %, bet visvairāk tas samazinājās Maltā par 77 %, Rumānijā par 13 % un Beļģijā par 12 %.

10. Saimniecību ieguldījumi

Ieguldījumu subsīdiju īpatsvars bruto ieguldījumos raksturo, cik aktīvi saimniecības izmanto nacionālo un Eiropas Savienības piedāvāto atbalstu, nomainot un atjaunojot savu pamatlīdzekļu fondu. 10.1. attēlā nav iekļauta informācija par Zviedriju un Horvātiju, kur ieguldījumu subsīdiju īpatsvars 2013.–2015. gadu periodā bija 0 %. Lai grafiks būtu pārskatāms, tajā neparādās arī divu valstu - Rumānijas un Maltas dati par 2014. gadu, kur ieguldījumu subsīdiju īpatsvars bija daudz augstāks nekā pārējās valstīs.

10.1. att. Ieguldījumu subsīdiju īpatsvars ES dalībvalstu saimniecību bruto ieguldījumos 2013.–2015. gadā, procentos

Avots: FADN

Ieguldījumu subsīdiju īpatsvars bruto ieguldījumos krasi atšķiras gan pa gadiem, gan arī ES dalībvalstīs. Pusei dalībvalstu tas svārstās 5 % robežās visā pārskata periodā, pārējās valstīs atšķirības pa gadiem ir daudz lielākas. 2015. gadā augstākais ieguldījumu atbalsta līmenis bija Portugālē – 31 %, Maltā – 28 %, Luksemburgā – 27 % un Slovēnijā – 26 % no bruto ieguldījumiem. Itālijā, Vācijā un Kiprā ieguldījumu subsīdiju īpatsvars ir niecīgs – tikai 1 %.

Salīdzinot ar 2014. gadu, vislielākais ieguldījumu subsīdiju īpatsvara samazinājums bija Lietuvā par 4 procentpunktiem, bet vislielākais palielinājums Slovēnijā par 16 un Luksemburgā par 11 procentpunktiem.

KOPSAVILKUMS

1. SUDAT izlases kopu par 2016. gadu veido 1000 saimniecību. Izlases kopa nodrošina pietiekamu saimniecību pārstāvniecību pēc specializācijas un ekonomiskā lieluma, bet tā kā nav iespējams nodrošināt atbilstošu pārstāvniecību reģionālā griezumā, rezultāti pa reģioniem netiek publicēti.
2. 2016. gadā vidēji saimniecības apsaimnieko 69,5 ha LIZ. Salīdzinot ar 2014. gadu, apsaimniekotās LIZ platības saimniecībās ir samazinājušās vidēji par 1,8 ha.
3. Gandrīz puse no saimniecību apsaimniekotās LIZ ir nomāta – 49,1 %: vislielākais šo platību īpatsvars ir ekonomiskā lieluma grupā virs 500 tūkstošiem eiro – 53,7 %, bet vismazākais ekonomiskā lieluma grupā no 4 līdz 15 tūkstošiem eiro – 34,3 %. Salīdzinot ar 2015. gadu, nomātās LIZ platības ir palielinājušās vidēji par 0,8 ha, bet relatīvi tās ir samazinājušās par 0,1 procentpunktu.
4. Citiem saimniecības vidēji iznomā 2,0 ha LIZ gan 2016., gan 2015. gadā. Neizmantotās LIZ platības 2016. gadā vislielāko saimniecību grupā virs 500 tūkst. eiro ir 8,7 ha, palielinoties attiecībā pret 2015. gadu par 6,6 procentpunktiem, bet pārējās saimniecību ekonomiskā lieluma grupās ir samazinājušās gan absolūtos skaitļos, gan relatīvi.
5. Vidēji saimniecību ekonomiskais lielums uz LIZ platību 2015. gadā ir 685 eiro – pieaugums pret 2015. gadu par 99 eiro, tomēr tā izmaiņas būtiski varēja ietekmēt jauno standarta izlaides koeficientu SI 2013 izmantošana, kas pārsvarā ir augstāki nekā SI 2010.
6. Vidēji visās saimniecībās lielākās LIZ platības aizņem lopbarība un graudaugi – mazākajās saimniecībās dominē lopbarības platības, lielākajās graudaugi, no kuriem galvenā kultūra ir kvieši un mieži. Galvenās graudaugu kultūras saimniecībās ir kvieši - vidēji saimniecībās 67 % un mieži – 14 %.
7. 2016. gadā tendences būtiski nemainās: joprojām samazinās cūku skaits un samazināties arī sivēnu skaits, vērojams neliels liellopu, kā arī aitu un kazu skaita pieaugums, bet vairs nepalielinās trušu un bišu saimju skaits saimniecībās.
8. 2011. gadā bija zemākā ražība visām kultūrām visā periodā, toties 2015. gadā tika iegūtas rekordražas visām kultūrām, pārsniedzot pat 2012. gada augstos rādītājus. 2016. gadā atkal vērojams būtisks ražības samazinājums gandrīz visām kultūrām, tomēr nenokrītot līdz zemākajam 2013. un 2014. gada līmenim. Vidējais piena izslaukums saimniecībās saglabājis pieaugošu tendenci, sasniedzot augstāko rādītāju 6 gadu periodā augstajā – 6,2 tonnas no govīm.
9. Zemākās ražas iegūst mazajās saimniecībās ar ekonomisko lielumu līdz 25 tūkst. eiro. Ražība vislielākajās saimniecībās ir ievērojami augstāka - tā 1,2 reizes pārsniedz vismazāko saimniecību rādītājus miežiem un auzām, rudziem pat vairāk nekā 2 reizes, bet pārējām kultūrām 1,5 līdz 1,9 reizes. Zemākais piena izslaukums ir vismazākajās saimniecībās - tikai 4,6 tonnas no govīm, kamēr vislielākajās saimniecībās tas jau sasniedz 8,3 tonnas no govīm.
10. 2012. gadā pieauga vidējās pārdošanas cenas gandrīz visai produkcijai, savukārt turpmākajos divos gados vērojams būtisks cenu samazinājums: graudaugiem par 21 līdz 32 % un rapsim par 29 %. Arī 2015. un 2016. gadā cenas nepieauga vai turpināja samazināties, tikai auzām un rapsim vērojams cenu pieaugums, tomēr, nesasniedzot augstos 2012. gada rādītājus. Piena cena pakāpeniski pieauga, sasniedzot 303 eiro par

tonnu 2013. gadā, toties turpmākajos gados vērojams cenas kritums - 2014. gadā par 6 %, 2015. gadā par 22 % un 2016. gadā vēl par 3 % līdz 216 eiro par tonnu. Kartupeļu pārdošanas cena svārstās intervālā no 142 līdz 159 eiro par tonnu, augstāko cenu sasniedzot 2011. gadā.

11. Saimniecību ieņēmumu struktūrā dominē augkopības produkcija - tās īpatsvars palielinājās no 40 % 2011. gadā līdz 47 % 2012. gadā, tad samazinājās līdz 40 % 2014. gadā, bet 2015. gadā augkopības īpatsvars atkal palielinājās līdz 46 %. 2016. gadā augkopības īpatsvars ieņēmumu struktūrā ir 42 %. Lopkopības produkcijas īpatsvars no 2011. līdz 2014. gadam svārstījās 28 % līdz 30 % robežās, bet 2015. un 2016. gados tas ir vismazākais pēdējos 6 gados, tikai 24 %. ES un nacionālo maksājumu daļa no 2011. līdz 2015. gadam svārstījās 19 % līdz 22 % robežās, bet 2016. gadā vērojams īpatsvara pieaugums līdz 25 %.

12. Vislielākais atbalsta īpatsvars ieņēmumu struktūrā ir vismazāko saimniecību grupā no 4 līdz 15 tūkst. eiro – 45 % un grupā no 15 līdz 25 tūkst. eiro – 42 %, bet vismazākā daļa ir lielāko saimniecību grupā virs 500 tūkst. eiro (13 %).

13. Vidēji saimniecībās neto apgrozījums veido 83 %, pārējie ieņēmumi 3 %, saimniecībā izlietotās produkcijas daļa ir 14 %, bet mājsaimniecībā patērētais – 1 % no saražotās produkcijas vērtības. Pieaugot saimniecību ekonomiskajam lielumam, neto apgrozījuma īpatsvars palielinās, savukārt saimniecībā patērētās produkcijas īpatsvars samazinās. Līdzīgi samazinās personīgajam patēriņam izlietotās produkcijas vērtības īpatsvars, kas vislielāko saimniecību grupās ir niecīgs.

14. Atbalsta maksājumu struktūrā vidēji saimniecībās vislielākais īpatsvars 32,3 % ir vienotajam platību maksājumam (VPM) kopā ar zaļināšanas maksājumu. Tālāk seko lauku attīstības programmas (LAP) maksājumi (14,3 %), atbalsta maksājumi lopkopībai (13,8 %), kompensācijas maksājumi apgabaliem, kuros ir ierobežojumi (MLA) – 11,8 %, ieguldījuma subsīdijas – 10,4 %, atbalsts bioloģiskās lauksaimniecības saglabāšanai vai attīstībai – 9,0 % un atbalsts augkopībai – 5,5 %.

15. Kopējais atbalsta apjoms, ieskaitot ieguldījumu subsīdijas, vislielākais vidēji uz saimniecību ir cūkkopības un putnkopības saimniecībās - 65 069 eiro, tad seko laukkopības saimniecības ar 27 856 eiro un ganību mājlopu audzēšanas saimniecības ar 23 797 eiro, bet vismazākais kopējais atbalsts ir jauktas lopkopības saimniecībās – 7 820 eiro. Ganību mājlopu audzēšanas saimniecībās liels atbalsts - vidēji uz saimniecību 5 884 eiro, ir atbalsts bioloģiskai lauksaimniecībai. Šim atbalsta veidam ir arī vislielākais īpatsvars – 24,7 %.

16. Nevienā saimniecību grupā bruto segums bez atbalsta maksājumiem nenosedz visas ražošanas izmaksas, ieskaitot izmaksas nealgotajam darbspēkam. Bruto segums kopā ar atbalsta maksājumiem nosedz ražošanas izmaksas un izmaksas nealgotajam darbspēkam vidēji saimniecībās un grupās virs 25 tūkst. eiro.

17. Tikai dārzenkopības un cūkkopības un putnkopības saimniecībās bruto segums nosedz grāmatvedībā uzskaitītās izmaksas un pierēķinātās izmaksas nealgotajam darbspēkam. Ilggadīgo kultūru audzēšanas, jauktas augkopības un jauktas lopkopības saimniecībās bruto segums nosedz ražošanas izmaksas, bet nenosedz izmaksas nealgotajam darbspēkam. Kopā ar atbalsta maksājumiem peļņa veidojas ganību mājlopu audzēšanas saimniecībās, laukkopības saimniecībās un cūkkopības un putnkopības saimniecībās. Lai gan vidēji jauktas lopkopības saimniecībās grāmatvedībā uzskaitītās izmaksas ir zemas, lielo nealgotā darbspēka izmaksu dēļ, tām ir vislielākie

zaudējumi. Pat ar atbalsta maksājumiem zaudējumi ir arī jauktas augkopības saimniecībām.

18. Vidēji saimniecībās 2011. gads bija zemākais punkts, 2012. gadā vērojams NPV pieaugums, nākošajos divos gados atkal kritums, bet 2015. un 2016. gadā kāpums, sasniedzot augstāko NPV uz darbaspēka vienību visā pārskata periodā. Vismazāko saimniecību grupā 2016. gadā NPV pieauga par 42 %, saimniecību grupā ar ekonomisko lielumu no 15 līdz 25 tūkst. eiro visā periodā ir vērojams neliels, bet stabils NPV pieaugums. Saimniecību grupās virs 50 tūkst. eiro, kurās dominē laukkopības un piena lopkopības saimniecības, NPV samazinājās, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, un grupā no 50 līdz 100 tūkst. eiro pat par trešdaļu.

19. 2016. gadā negatīva ražošanas NPV joprojām ir ganību mājlopu audzēšanas un šoreiz arī piena lopkopības saimniecībās, pārējo specializāciju saimniecībās tā ir pozitīva, bet visaugstākā – cūkkopības un putnkopības specializācijas (17 877 eiro) un dārzenkopības (9 979 eiro) saimniecībās. Valsts un ES atbalsta līmenis dažādu specializāciju saimniecībās ir atšķirīgs: dārzenkopības specializācijas saimniecībās 2 %, bet ganību mājlopu audzēšanas specializācijas saimniecībās vienīgi atbalsts veido kopējo pievienoto vērtību, turklāt šai saimniecību grupā kopējā pievienotā vērtība ir trešā augstākā aiz cūkkopības un putnkopības, kā arī laukkopības saimniecībām.

20. Saistību īpatsvars bilancē 2016. gadā vidēji saimniecībās ir 32,2 %, no tām īstermiņa saistības ir 10,2 %. Vismazākajās saimniecībās ar ekonomisko lielumu līdz 15 000 eiro saistības ir tikai 7,5 %, bet īstermiņa saistības 2,0 % no bilances vērtības. Saistību īpatsvars pieaug līdz ar ekonomisko lielumu, un vislielāko saimniecību grupā ar ekonomisko lielumu virs 500 tūkst. eiro kopējās saistības sasniedz 46,4 % no bilances vērtības, bet īstermiņa saistības – 14,3 %. Salīdzinot ar 2015. gadu, saistību īpatsvars bilancē vidēji ir palielinājies par 0,5 procentpunktiem, bet īstermiņa saistību īpatsvars samazinājies par 0,2 procentpunktiem, likviditāte 2016. gadā ir iepriekšējā gada līmenī.

21. Vidēji saimniecībās 2016. gadā neto ieguldījuma vērtība ir 9 380 eiro, kas ir otra augstākā visā 7 gadu periodā, tomēr palielinājums ir tikai mazo saimniecību ekonomiskā lieluma grupās līdz 25 tūkst. eiro, kur iepriekšējos gados bija neliela vai pat negatīva neto ieguldījuma vērtība. Pārējās saimniecību ekonomiskā lieluma grupās tā ir samazinājusies, bet visstraujāk saimniecību grupās no 25 līdz 500 tūkst. eiro, bet 2016. gads ir pirmais, kad šis rādītājs ir pozitīvs visās ekonomiskā lieluma grupās.

22. Vislielākā neto ieguldījuma vērtība 2016. gadā ir laukkopības un dārzenkopības specializācijas saimniecībās, kas ir pat palielinājušas iepriekšējā gada augstos rādītājus. Jāatzīmē gan, ka saimniecības izlasē mainās, un tas var ietekmēt gada rezultātus.

23. Graudaugu ražas 2016. gadā Baltijas valstīs samazinājušās, vienīgi Latvijā auzu raža pieaugusi. Vislielākais graudaugu ražas kritums ir bijis Igaunijā, kur kviešu raža samazinājusies par 30%, rudzu – 28%, miežu – par 26%, rapša par 37%. Vienīgi kartupeļu ražību visās Baltijas valstīs ir nedaudz pieaugusi, sasniedzot augstākās ražas kopš 2012. gada.

24. Piena izslaukums 2016. gadā pieaudzis visās Baltijas valstīs, sasniedzot augstākos piena izslaukuma rādītājus kopš 2011. gada – Latvijā 6 220 kg, Lietuvā – 5 237 kg, Igaunijā – 8 760 kg no govīm gadā.

25. 2016. gadā visās Baltijas valstīs produkcijas izmaksas pārsniedza produkcijas izlaidi, arī Lietuvā, kur kopš 2011. gada produkcijas izlaide pārsniedza izmaksas. Igaunijā izmaksas pārsniedza izlaidi par 19%, Lietuvā – 11%, Latvijā – 8%.

26. Augkopības izlaide uz ha 2016. gadā ir samazinājusies visās Baltijas valstīs. Igaunijā izlaide samazinājusies par 26%, Lietuvā par 21% un Latvijā par 12%. Lopkopības izlaidei uz nosacīto mājlopu vienību Latvijā un Igaunijā bijis pieaugums attiecīgi par 5% un 4%, bet Lietuvā samazinājums par 3%.

27. Augkopības specifiskās izmaksas Latvijā un Igaunijā 2016. gadā ir samazinājušās, nokrītot līdz attiecīgi 176 un 154 eiro uz 1 ha. Lietuvā augkopības specifiskās izmaksas ir pieaugušas, sasniedzot augstāko rādītāju Baltijas valstīs – 193 eiro uz ha.

28. Visaugstākās lopkopības specifiskās izmaksas (uz 1 nosacīto mājlopu vienību) jau tradicionāli bija Igaunijas saimniecībās. 2016. gadā specifisko lopkopības izmaksu līmenis uz 1 nosacīto mājlopu vienību Latvijā bija 78 %, bet Lietuvā – 62 % apmērā no Igaunijas izmaksām.

29. Visās Baltijas valstīs ir ievērojams nomāto LIZ platību īpatsvars: lielākais tas ir Igaunijā – vairāk nekā 60 % visā periodā, Latvijā 48 līdz 51 %, bet Lietuvā 46 līdz 53 %. Visstraujākais nomas maksas pieaugums 2016. gadā bija Latvijas saimniecībās par 12 %, Lietuvā par 9 %, bet Igaunijā tikai par 2 %.

30. Līdz 2015. gadam Latvijā bija lielākais kopējā darbaspēka ieguldījums vidēji saimniecībā, bet 2016. gadā Igaunijā tas pieauga līdz 1,94 darbaspēka vienībām, apsteidzot Latviju par 2 procentiem. Igaunijā ir lielākais algotā darbaspēka īpatsvars – 50 līdz 56 % pārskata periodā, Latvijā tas svārstās 34 līdz 37 % robežās, bet Lietuvā – 11 līdz 12 % robežās.

31. Vismazākās algotā darbaspēka izmaksas ir Lietuvā, kas 2016. gadā bija 3,18 eiro par stundu, kas sastāda 69% no Latvijas un 47% no Igaunijas algota darbaspēka izmaksām. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, 2016. gadā vislielākais algotā darbaspēka izmaksu pieaugums bija Lietuvā – par 10%, Latvijā par 6%, bet Igaunijā palika gandrīz iepriekšējā gada līmenī

32. Kopš 2014. gada vērojams neliels konsekvents pieaugums aizņemtajam kapitālam visās Baltijas valstīs, tomēr Lietuvā saistības veido tikai vienu ceturto daļu no pašu kapitāla, bet jāņem vērā, ka dati ir tikai par zemnieku saimniecībām, neietverot lauksaimniecības uzņēmumus. 2016. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, saistību īpatsvars visvairāk ir pieaudzis Lietuvas saimniecībās – par 4 procentpunktiem, Latvijā - par 1 procentpunktu, bet Igaunijā palicis 2015. gada līmenī.

33. Līdz 2016. gadam Igaunijā neto pievienotā vērtība ir bijusi visaugstākā, bet 2016. gadā tā samazinājās par 25%, nokrītot viszemāk kopš 2011. gada – 10 887 eiro uz darbaspēka vienību. Arī Lietuvā 2016. gadā neto pievienotā vērtība ir samazinājusies par 25%, turpretī Latvijā tā ir pieaugusi par 6% sasniedzot visaugstāko līmeni Baltijas valstīs šajā gadā – 11 331 eiro uz darbaspēka vienību.

34. 2016. gadā Igaunijā un Lietuvā ir ļoti samazinājusies ražošanas neto pievienotā vērtība, sasniedzot viszemāko līmeni analizējamā periodā. Latvijā ražošanas neto pievienotā vērtība samazinājusies par 50%.

35. Latvijā 2016. gadā ražošanas subsīdiju īpatsvars ir pieaudzis par 13 procentpunktiem un sastāda 88% no neto pievienotās vērtības. Lietuvā un Igaunijā ražošanas subsīdiju īpatsvars ir pieaudzis par attiecīgi 40 un 31 procentpunktu.

36.2016. gadā ieguldījumu pieaugums novērojams visās Baltijas valstīs. Ieguldījumu subsīdijas 2016. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, Latvijā ir samazinājušās par 17%, bet Lietuvā un Igaunijā palielinājušās par attiecīgi 57% un 33%. Lietuvā 2016. gada ieguldījumu atbalsts ir visaugstākais kopš 2011. gada – 4 210 eiro, Igaunijā tajā pašā laikā tas ir 3 692 eiro, bet Latvijā – 2 100 eiro.

37. ES valstu vairākumam 2015. gads bija labvēlīgs kviešu audzēšanai, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Visievērojamākais ražības kāpums bija vērojams Latvijā par 34 %, Portugālē, Igaunijā, Horvātijā, Lietuvā un Īrijā - no 13 līdz 18 %. Vislielākais kviešu ražas kritums bija Grieķijā, salīdzinot ar 2014. gadu, raža samazinājās par 14 %, Rumānijā – par 10 % un Vācijā – par 7 %,

38.2015. gadā gandrīz visās ES dalībvalstu saimniecībās piena izslaukums svārstījās 1 līdz 8 % robežās, salīdzinot ar 2014. gadu. Lielākais piena izslaukuma palielinājums par 8 % bija Itālijā - no 6 113 kg līdz 6 598 kg. Vismazākais piena izslaukums, kurš nesasniedza pat 4 000 kg, bija Bulgārijas, Rumānijas un Horvātijas saimniecībās. Savukārt vislielāko izslaukumu varēja novērot Somijā (8 824 kg), Zviedrijā (9 059 kg), un Dānijā (9 572 kg)

39.Rumānijas, Itālijas un Spānijas saimniecības spēja sasniegt vislielāko attiecību starp saražoto kopējo produkciju un tās ražošanai patērētajām izmaksām. Kopumā ES 2015. gadā bija vērojama šīs attiecības pazemināšanās tendence. Visbūtiskākais attiecību pieaugums Itālijā par 0,13 un Īrijā par 0,11, savukārt būtiskākais attiecības kritums bija Rumānijā par 0,12, Dānijā par 0,10 un Vācijā par 0,07. Viszemākā lauku saimniecību darbības efektivitāte bija Somijā, Slovākijā un Čehijā.

40. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, 2015. gadā augkopības produkcijas vērtība, rēķinot uz 1 ha, pieauga gandrīz visā ES, izņemot Slovākiju, Čehiju, Luksemburgu, Vāciju, Grieķiju un Itāliju, kurās augkopības izlaides vērtība uz hektāru samazinājās 1 – 8 % robežās. Visaugstākā augkopības izlaides vērtība uz 1 ha 2015. gadā bija Nīderlandē 16 469 eiro un Maltā 12 781 eiro, viszemākā Lietuvā 795 eiro un Igaunijā- tikai 675 eiro.

41.2015. gadā tikai 4 valstīs bija vērojams izlaides vērtības palielinājums – Spānijā par 1 %, Īrijā par 2 %, Horvātijā par 3 % un Kiprā - vairāk nekā 2 reizes, sasniedzot augstāko lopkopības izlaides vērtību uz 1 nosacīto mājlopu vienību visu dalībvalstu vidū – 2 319 eiro.

42.2013. – 2015. gadā 24 valstīs nomas maksa pakāpeniski pieauga, visstraujāk Igaunijā par 43 % no 30 līdz 43 eiro, kurai seko Portugāle ar 38 % pieaugumu līdz 128 eiro, Kipra – 38 % un 247 eiro un Lielbritānija - 36 % un 177 eiro Tikai 4 valstīs nomas maksa samazinājās - par 11 % Slovēnijā, Grieķijā, Nīderlandē un par 3 % Īrijā.

43. 2013. gadā vislielākais gan kopējā darbaspēka ieguldījums, gan arī algotā darbaspēka īpatsvars ir Slovākijas – 12,44 LDV, no tiem algotais – 94 % un Čehijas - 5,62 LDV, no tiem algotais – 76 % saimniecībās. salīdzinot ar 2013. gadu, darbaspēka ieguldījums Čehijā ir samazinājies par 0,17 LDV, Slovākijā par 1,48 LDV, bet Maltā pieaudzis par 4,03 LDV. Vismazākais darbaspēka ieguldījums no 1,08 līdz 1,17 LDV ir Rumānijā, Grieķijā un Īrijā.

44.Analizējamo trīs gadu laikā visaugstākās algotā darbaspēka izmaksas ES dalībvalstīs tradicionāli ir Dānijā, Zviedrijā, Nīderlandē, Somijā un Francijā- robežās no 13,67 līdz 23,39 eiro par stundu. Savukārt saraksta lejasgalā ierindojas jaunās

dalībvalstis: Rumānija, Bulgārija, Horvātija, Polija un arī Grieķija, kurās darbaspēka izmaksas nesasniedz 3,5 eiro par stundu.

45. 2015. gadā neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību pieauga tikai 12 dalībvalstīs, visstraujāk Lietuvā un Spānijā par 31 %, pārējās valstīs pieaugums bija mazāks. Ievērojamākais NPV samazinājums bija Maltā - par 76 %, Lielbritānijā par 21 %, Rumānijā, Čehijā, Beļģijā un Dānijā par 11 – 15 %. Visaugstākā neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību bija Dānijā - 2015. gadā 61 770 eiro, Nīderlandē - 50 964 eiro un Luksemburgā - 40 315 eiro. Viszemākā tā bija Maltas lauku saimniecībās - 2 317 eiro, kā arī Slovēnijas - 3 255 eiro un Rumānijas - 4 548 eiro - saimniecībās.

46. 2015. gadā Slovēnijā un Somijā ražošanas pievienotā vērtība bija negatīva. Valstīs ar augstāko ražošanas neto pievienoto vērtību uz darbaspēka vienību atbalsta līmenis bija dažāds: Nīderlandē - 13%, Dānijā - 33 %, Beļģijā - 28 %, Itālijā – 22 % un Vācijā - 44 %.

47. Ieguldījumu subsīdiju īpatsvars bruto ieguldījumos krasi atšķiras gan pa gadiem, gan arī ES dalībvalstīs. Salīdzinot ar 2014. gadu, vislielākais ieguldījumu subsīdiju īpatsvara samazinājums bija Lietuvā par 4 procentpunktiem, bet vislielākais palielinājums Slovēnijā par 16 un Luksemburgā par 11 procentpunktiem. 2015. gadā augstākais ieguldījumu atbalsta līmenis bija Portugālē – 31 %, Maltā – 28 %, Luksemburgā – 27 % un Slovēnijā – 26 % no bruto ieguldījumiem. Itālijā, Vācijā un Kiprā ieguldījumu subsīdiju īpatsvars ir niecīgs – tikai 1 %.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

1. Communities legislation in force. Commission of the European Communities.:
Regulation (EC) No 1217/2009 setting up a network for the collection of accountancy data of the incomes and business operation of agricultural holdings in the European Community;
Regulation (EEC) No 1915/83 on certain detailed implementing rules concerning the keeping of accounts for the purpose of determining the incomes of agricultural holdings;
Regulation (EU) No 1291/2009 concerning the selection of returning holdings for the purpose of determining incomes of agricultural holdings;
Regulation (EC) No 868/2008 on farm return to be used for determining the incomes of agricultural holdings and analysing the business operation of such holdings.
Regulation (EC) No 1242/2008 establishing a Community typology for agricultural holdings.
2. Definition of Variables used in FADN standard results. Community Committee for Farm Accountancy Data network (FADN). RI/CC 882 Rev. 9.1, European Commission Directorate - General for Agriculture. 2012.
3. Farm accountancy Data Network (FADN). Fields of Survey, Community Farm Typology, Stratification, Clustering and Weighting System. European Commission Directorate General for Agriculture. 1996.
4. Farm accountancy Data Network. An A to Z of methodology. Commission of the European Communities. Brussels - Luxembourg, 1989.
5. Farm Return Data Definitions - Accounting year 2015. RI/CC 1680 Rev.2.0. Community Committee for Farm Accountancy Data Network, European Commission Directorate - General for Agriculture. 2016.
6. Valsts un ES atbalsts: <http://www.zm.gov.lv/?sadala=2>.
7. Lauku saimniecību struktūra Latvijā 2013. gada jūnijā. Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde. Rīga, 2014.
8. 2013. gada lauku saimniecību struktūras apsekojums. Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde. <http://www.csb.gov.lv/statistikas-temas/lauksaimnieciba-datubaze-30109.html>
9. Statistical Regions for the Central European Countries. Statistical Office of the European Communities. Version 1. November, 1997.
10. Brown Ben. Practical Accounting for Farm and Rural Business. Ipswich UK, 1991.
11. Frey T. L., Behrens R. H. Lending to Agricultural Enterprises. American Bankers Association, Boston, 1981.
12. Olson K. D. Farm Management. Principles and Strategies. Iowa State Press, Iowa, 2004.
13. Penson J. B., Klinefelter D. A., Lins D. A. Farm Investment and Financial Analysis. Prentice-Hall, New Jersey, 1982.
14. The Farm Accountancy Data Network public database
http://circa.europa.eu/Public/irc/agri/rica/library?l=/standard_results